

T.C

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**YEREL BASINA GÖRE KASTAMONU SİYASÎ
HAYATI (1928-1950)**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HAZIRLAYAN
SEMİH DURĞUT

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSTAFA BOSTANCI

KASTAMONU 2019

T.C
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

YEREL BASINA GÖRE KASTAMONU SİYASÎ HAYATI (1928-1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semih DURĞUT

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BOSTANCI

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Özlem KUTKAN

TEZ ONAYI

Semih DURĞUT tarafından hazırlanan “**YEREL BASINA GÖRE KASTAMONU SİYASİ HAYATI (1928-1950)**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve ~~oy birliği~~ **oy çoğunluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tarih Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BOSTANCI
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Özlem KUTKAN
Kastamonu Üniversitesi

03/04/2019

Enstitü Müdürü

Prof.Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışma bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Semih DURĞUT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YEREL BASINA GÖRE KASTAMONU SİYASÎ HAYATI (1928-1950)

Semih DURĞUT

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BOSTANCI

Bu araştırmanın hedefi, Kastamonu siyasî hayatını yerel basın üzerinden 1928-1950 tarihleri arasında araştırma süresince ortaya çıkan bazı belli dinamikler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu araştırma yerel basından Açığsöz, Dikkat, Doğrusöz, Kastamonu ve Yeni Ses gazeteleri incelenerek oluşturulmuştur. İlçelerdeki gazeteler incelenmemiştir. Bununla birlikte il merkezli gazetelerin dönemin olaylarına daha yakın olması ile bilgilere fazla yer verilmesi ve ulaşımının ilçe gazetelerine göre kolay olmasıdır. Bilgilerin eksik kaldığı kısımlarda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerine ve araştırma eserlerindeki bilgilere yer verilmiştir. Gazetelerdeki bilgileri inceleme metodu olarak ise gazetelerin günlük basım sürelerindeki siyasî haberler incelenerek bilgiler toplanılmıştır. Bu inceleme süresince dönem siyasî partilerinin kuruluşları ve bu partilerin bir bölümünü inceleyerek, incelenen dönemdeki siyasî partilerin kuruluşları ile partilerin idari, sosyal ve kültürel faaliyetleri; bunların ekseninde de dönemin seçim olayları ve milletvekilleri faaliyetleri ele alınarak döneme ışık tutulmak istenmiştir. Bu çalışmada siyasî hayatta rol almış milletvekilleri, valiler ve belediye başkanlarının biyografileri yer verilmemiştir.

Bu araştırma süresince incelediğimiz arşiv kaynakları üzerinden sadece siyasî verilere değil, ekonomik ve sosyal alanlara ilişkin kaynaklara rastlanmıştır. Gazetelerde ekonomik konularla ilgili birçok haber bulunurken reklamlara da yer verilmiştir. Harf inkılâbından sonra Latin harflerine geçiş tam sağlanamadığı için gazetelerdeki yazılarda yanlışlıklar bulunmaktadır. Ayrıca gazetelerde o dönemde kullanılıp şu an kullanılmayan birçok kelime yer aldığı görülmektedir. Dönemle ilgili çalışacak araştırmacıların söz konusu sözcükleri dönem şartları içerisinde değerlendirmeleri gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Kastamonu, Yerel Basın, Siyaset, Siyasî Partiler, Milletvekili, Belediye, Vali.

2019, 123 sayfa

Bilim Kod:

ABSTRACT

Master Thesis

POLITICAL HISTORY OF KASTAMON BETWEEN 1923-1950

Semih DURĞUT

Kastamonu University
Institute for Social Sciences
Department of History

Supervisor: Assis. Prof. Dr. Mustafa BOSTANCI

The aim of this study is to evaluate the political life of Kastamonu from the local press on some specific dynamics that emerged during the research between 1928 and 1950. This research was conducted by examining Açıksöz, Dikkat, Doğrusöz, Kastamonu and Yeni Ses newspapers from the local press. The newspapers in the districts were not examined. This is due to the fact that the provincial center newspapers are closer to the events of the period, and that the information is more convenient than the district newspapers. In the parts where the information is incomplete, the documents of the Prime Ministry Republic Archive and the information in the research works are given. As a method of examining the information in newspapers, political news in daily printing periods of newspapers were analyzed and information was collected. During the course of this examination, the organization, political and administrative activities of the political parties and the administrative, social and cultural activities of the parties; the electoral events of the period and the activities of the deputies were discussed. This study does not include biographies of deputies, governors and mayors who have played a role in political life.

During the course of this research, not only political data but also sources related to economic and social areas were found. There were many reports about economic issues in newspapers and advertisements were also given. There are errors in the articles in the newspapers as the transition to Latin letters cannot be achieved after the letter revolution. There are also many words in the newspapers that were not used at the time. Researchers working in the period should evaluate these words within the term conditions.

Key words: Kastamonu, Local Press, Politics, Political Parties, Deputy, Municipality, Governor.

2019, 123 pages**Science Code:**

ÖNSÖZ

Bu çalışmada; 1928-1950 yılları arasında Kastamonu’da siyasî hayat, yerel basından faydalanarak aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu konuyu belirlememizdeki temel amaç; Kastamonu’nun 1928-1950 yılları arasındaki siyasî hayatını anlatan bir yerel basın çalışması olmayışıdır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dönem partilerine yer verilmiştir. Bu kısımda partilerin kuruluşları, teşkilatlanmaları, idarî ve sosyal faaliyetlerinin yanı sıra kapanışları ele alınmıştır. İkinci bölümde, dönem milletvekili seçimleri ve belediye seçimleri üçüncü bölümde ise belirtilen dönem içerisinde Kastamonu’da görev yapmış ve bu kentle ilgilenmiş yetkililerin faaliyetleri incelenmiştir.

Çalışmanın başlangıç evresinde Kastamonu İl Halk Kütüphanesi’nin eski yerinden yeni yerine taşınması dolayısı ile kütüphanenin bir süre kapalı kalması ve açılınca da gazetelerin dağınık ve bazı serilerinin geç getirilmesi çalışmanın belirlenen süreden geç bitmesine yol açmıştır. Ayrıca incelenen dönem ile ilgili Kastamonu merkezde yayın hayatında bulunan gazete sayısının az olması ve gazetelerin yayın yıllarının farklı olması bazı konuların tek bir gazete üzerinden değerlendirilmesine yol açmıştır.

Başta Açığöz, Akşam, Dikkat, Doğrusöz, Kastamonu ve Yeni Ses olmak üzere dönemin basınından faydalanılmış, gerekli ve yeterli bilgiye sahip olmayan kısımlar da Başkanlık Cumhuriyet Arşivi kaynakları ve araştırma eserler kullanılmıştır. Dolayısıyla, bu çalışmada kaynak önceliği birincil kaynaklar olmuştur.

Araştırmanın her basamağında geniş bilgi birikimi ve tecrübesi ile tez süresi boyunca yardımlarını esirgemeyen danışmanım Dr. Mustafa BOSTANCI’ya, Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde görev yapan bütün hocalarıma, çalışmanın tamamlanmasında desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Semih DURĞUT

Kastamonu, Şubat 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	4
KASTAMONU'DA SİYASÎ PARTİLER VE FAALİYETLERİ	4
1.1. Cumhuriyet Halk Partisi.....	4
1.1.1. Valilerin Parti Başkanlıkları.....	8
1.1.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	9
1.1.3. Cumhuriyet Halk Partisi'ne Tepkiler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ayrılmalar	12
1.1.4. Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılabı.....	12
1.1.4.1. Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti Kronolojisi	15
1.1.4.2. Mustafa Kemal Paşa'nın İnebolu Nutku (27 AĞUSTOS 1925).....	16
1.1.4.3. Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Nutku (30 AĞUSTOS 1925).	18
1.1.4.4. Mustafa Kemal Paşa'nın Veda Konuşması (31 Ağustos 1925).....	20
1.1.4.5. Atatürk'ün Kastamonu Gezisinin Basındaki Yansımaları	21
1.2. Serbest Cumhuriyet Fırkası.....	24
1.2.1. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kastamonu Faaliyetleri.....	26
1.3. Demokrat Parti	27
1.3.1. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	29
1.3.2. Demokrat Parti'den Ayrılmalar ve Çözümler	30
1.4. Millet Partisi.....	31

2. BÖLÜM.....	35
DÖNEM SEÇİM OLAYLARI.....	35
2.1.1. IV. Dönem Seçimleri (1931).....	35
2.1.2. V. Dönem Seçimleri (1935).....	38
2.1.3. VI. Dönem Seçimleri (1939).....	39
2.1.4. VII. Dönem Seçimleri (1943)	41
2.1.5. VIII. Dönem Seçimleri (1946).....	44
2.1.6. Milletvekili Ara Seçimleri.....	46
2.1.6.1. 1947 Milletvekili Ara Seçimleri.....	46
2.1.6.2. 1948 Milletvekili Ara Seçimleri.....	46
2.1.6.3. 1949 Milletvekili Ara Seçimleri.....	47
2.1.7. IX. Dönem Seçimleri (1950).....	48
2.2. Belediye Seçimleri	50
2.2.1. 1930 Yılı Belediye Seçimleri	50
2.2.1.1. 1930 Yılı Belediye Ara Seçimleri	50
2.2.1.2. 1930 Yılı Belediye Seçimleri	51
2.2.2. 1934 Belediye Seçimleri	54
2.2.3. 1938 Belediye Seçimleri	55
2.2.4. 1942 Belediye Seçimleri	59
2.2.5. 1946 Belediye Seçimleri	60
3. BÖLÜM.....	62
DÖNEM SİYASİ AKTÖRLERİNİN KASTAMONU FAALİYETLERİ	62
3.1. KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN FAALİYETLERİ	62
3.1.1. Yeni Harflerin Kabulü ve Öğretilmesine Dair Çalışmalar.....	62
3.1.2. Konferanslar.....	63
3.1.3. Fahri Hemşerilik.....	66
3.1.3.1. Kastamonu Fahri Hemşeriliği	66

3.1.3.2. Taşköprü Fahri Hemşeriliği.....	67
3.1.3.3. İnebolu Fahri Hemşeriliği	67
3.1.4. Kastamonu Gecesi.....	68
3.1.5. Kastamonu Milletvekilleri'nin TBMM'deki Çalışmaları	68
3.1.6. Milletvekillerinin Ekonomik Faaliyetleri.....	70
3.2. ŞEHRE GELEN DEVLET ADAMLARININ FAALİYETLERİ	71
3.2.1. Adnan Menderes (CHP Milletvekili).....	71
3.2.2. Ali Fuat Cebesoy (Bayındırlık Bakanı).....	71
3.2.3. Atıf İnan (Ticaret Bakanı), Behçet Uz (Sağlık Bakanı), Bekir Balta (İktisat Bakanı).....	72
3.2.4. Celâl Bayar (Demokrat Parti Genel Başkanı)	73
3.2.5. Cevdet Kerim İncedayı (Bayındırlık Bakanı)	75
3.2.6. Enver Kök, Subhi Batur (DP Sinop Milletvekilleri).....	75
3.2.7. Faik Öztürk (İçişleri Bakanı).....	76
3.2.8. Fevzi Çakmak (DP İstanbul Milletvekili).....	77
3.2.9. Fuat Köprülü	79
3.2.10. Fuat Sirmen (Adalet Bakanı)	79
3.2.11. Hasan Ali Yücel (Milli Eğitim Bakanı)	79
3.2.12. Hilmi Uran (İçişleri Bakanı)	80
3.2.13. İsmet İnönü (Cumhurbaşkanı)	81
3.2.14 Memduh Şevket Esendal, Şevket Turgut	82
3.2.15. Suat Ürgüplü (Gümrük ve Tekel Bakanı)	83
3.2.16. Şemsettin Günaltay (Başbakan), Münir Birsal (İşletme Bakanı).....	83
3.2.17. Şevket Raşit Hatipoğlu (Tarım Bakanı).....	86
3.2.18. Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı).....	86
3.2.19. Tahsin Çoşkan (Gümrük ve Tekel Bakanı, Tarım Bakanı)	86
SONUÇ.....	88

KAYNAKÇA	90
EKLER.....	106
EK 1: BCA	106
EK 2: BCA	107
EK 3: BCA	108
EK 4: BCA	109
EK 5:	110
EK 6:	111
EK 7: Valilerin Parti Başkanlığı Yapmaları.....	112
EK 8: Kastamonu Halkevi Açılışı.....	113
EK 9: Cumhuriyet Halk Partisi'ne Tepkiler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ayrılmalar	114
EK 10: S.C.F.'nin Yönetim Kurulu ve Fırka Programı	115
EK 11: S.C.F.'nin Kastamonu Teşkilatlanması	116
EK 12: Demokrat Parti'nin Kuruluşu	117
EK 13: Demokrat Parti'nin Kastamonu'da Kuruluşu	118
EK 14: Demokrat Parti'ye Katılmalar.....	119
EK 15: Millet Partisi	120
EK 16: Millet Partisi'nin Kastamonu'da Teşkilatlanması	121
EK 17: Millet Partisi İl Kongresi	122
ÖZGEÇMİŞ.....	123

KISALTMALAR DİZİNİ

CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
MP	: Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Dr.	: Doktor
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
s.	: Sayfa
c.	: Cilt
Bkz.	: Bakınız

GİRİŞ

Kastamonu ilkçağdan itibaren pekçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bir kenttir¹. Dolayısı ile şehir, pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş ve farklı araştırma kaynaklarına konu olmuştur. Bu çalışmada ise literatür tekrarından kaçınılarak incelediğimiz döneme ilişkin Kastamonu Tarihine ait çalışmalar değerlendirilmeye çalışılacak ardından araştırma konumuzun alana sağlayacağı katkı izah edilmeye çalışılacaktır.

Yunan ve Bizans Tarihçilerinin “*Paphlagonis*” adıyla kaydettikleri eski Kastamonu Doğudan Pontus şimdiki Canik vilâyetinin doğusunda kalan Trabzon sahası, güneydoğu yönünden o zaman Halyos, Tuzlu adıyla bilinen Kızılırmak ve Güneyden Galatya Ankara vilâyeti ve batıdan Filyos ve Bolu çayları ile ve kuzeyden de Kara Deniz Pont Oksen ile çevrilmiş idi. Bu bakımdan Paflagonya parçası, şimdi ki Kastamonu, Sinop, Çankırı vilâyetleri ile Canik-Bolu ve Zonguldak vilâyetlerinin bir kısmını içine alan büyük bir sahayı çevreliyordu². Yazılı tarih ışığında prehistorik çağlardan sonra bölgenin bilinen en eski sakinleri Sümerler’in bir kolu olan Gaslar’ın ardından³. M.Ö. 64 yılında Romalıların eline geçen kent M.S.395 yılından itibaren de Doğu Roma’nın⁴ idaresine geçtikten sonra 1071 Malazgirt Savaşı ile birlikte çok miktarda Oğuz göçü almıştır. Haçlı Seferleri sonucu statü değişikliğine uğrayan bölge; 1176 Miryakefalon Savaşı ile kesin olarak Türk hâkimiyetine girmiştir. Anadolu’daki ilk Türk

¹İlhan Şahin, “*Kastamonu*”, **DİA**, c.XXIV, İstanbul 2001, s. 585; Kemal Kutgün Eyüpgiller, **Bir Kent Tarihi Kastamonu**, Eren Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 37; Fahri Maden, **XVIII. Yüzyılın Sonlarında Kastamonu**, Roza Yayınevi, Kastamonu 2012, s.1. Eski bir yerleşim yeri olan Kastamonu tarih boyunca birçok değişik isimle anılmıştır. Bunlardan ilki, M.Ö. XVI. yüzyılda batıda Kastamonu, doğuda Giresun arasındaki bölgede yaşayan, Hititlerin kuzey komşusu Kaşkaların (Gas, Gasga) yöreye adlarını verdikleri yönündedir. Gas’ların şehri anlamına gelen Gas ve Tumanna sözcüklerinden oluşan “*Gastumanna*” isminden dönüşerek Kastamonu haline geldiği düşünülmektedir. Bir başka düşünceye göre Bizanslılar’ın Komnenos soyu yörede bir kale yaptırmış, Kastamonu adının “*Kommenlerin Kalesi*” anlamına gelen Castra Comneni’den dönüşerek bugünkü şeklini aldığı da ileri sürülmektedir. Ancak şehrin adının klasik İlkçağ’larda ve Ortaçağ’ın ilk yarısına ait eserlerde geçmemesi bu görüşlerin bir faraziyeden öteye gitmediğini gösterir.El-Umeri, Kestomuniya; Takvim-i Meskûkat-ı İslâmiye, Kastamoniya; Menazirü’l-Avalim, Kastamonya; Kâtib Çelebi, Kastamoni; V. Cuinet, Castambol ve Castamouni olarak kaydetmektedirler.

²Mehmet Behçet, **Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)**, Haz. Musa S. Cihangir, Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları, Kastamonu 1998, s.10.

³**Kastamonu 1967 İl Yıllığı**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1968, s.132.

⁴Hüsni Acar, **Tarihte Kastamonu**, Mavi Ofset, Ankara, 1995, s.9.

şehirlerinden birisi olan Kastamonu, dönemin Memlûk kaynaklarında “*Türkmen Merkezi*” olarak adlandırılmıştır⁵.

Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı hakimiyetine geçen Kastamonu Ankara Savaşı sonrası idari değişiklik geçirmiş ardından 1460 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilerek tekrar Osmanlı idaresi altına alınmıştır⁶. XV. yüzyılın son yarısında Kastamonu, Osmanlı Devleti’nin bir sancağı olarak idare edilmiş ve buraya sancakbeyi olarak Fatih Sultan Mehmet’in oğlu Şehzâde Cem Sultan atanmıştır. XVI. yüzyıla gelindiğinde Kastamonu, Osmanlı Devleti’nin Anadolu Beylerbeyliği’ne bağlı 18 sancağından biri idi. 1600’lü yıllarda da bu durum değişmemiş; 1700’lü yıllarda ise Kastamonu, Osmanlı İdarî sistemi içinde Anadolu eyaletine bağlı 15 sancaktan biri olmuştur. 1826’lı yıllara gelindiğinde Anadolu’da mutasarrıflıkların tesis edilmesi ile birlikte Kastamonu da mutasarrıflık haline getirilmiştir⁷.

Osmanlı Devleti modernleşme dönemi yerel yönetim yapılanmasında ise Kastamonu’nun öncelik taşıyan kentlerden biri olduğu görülür. Nitekim, ilk belediye teşkilâtının 1854 yılında İstanbul’da kurulmasını takiben ülkedeki ilk on belediyeden birisi olarak, 1868 yılında Kastamonu’da Belediye Teşkilâtı kurulmuştur⁸. Kentteki basın faaliyetleri ise ilk olarak 1872 yılında Kastamonu Vilâyet Matbaası’nda çıkarılan Kastamonu gazetesi ile başlamıştır. Döneminde ülke çapında çıkarılan 11 resmî gazeteden birisi olan bu yayın organı, uzun yıllar vilâyet haberlerine yer vererek, resmî tamimlerin, kanunların halka duyurulmasını sağlamış, devletin ve valilerin resmî ağzı olma işlevini üstlenmiştir⁹. Kanun-i Esasî’nin ilanı ile başlayan meşrutiyet döneminde

⁵Tansu Barış Mahmutoğlu, **Çok Partili Sisteme Geçiş Sürecinde Kastamonu (1945-1960)**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.3. Sultan II. Kılıç Arslan’ın son yıllarında bölgeye Vali olarak Melik Muhyiddin Mesud atanmıştır. Bu şehzade 1190 yılı civarında Kastamonu tarafından Karadeniz sahillerine kadar ilerleyip, Bizanslılara karşı yaklaşık iki yıl gazâ yaparak pek çok esir almıştır. Devrek, Gerede ve Bolu’yu da Türk hâkimiyetine sokmuş, ancak Bizans kısa bir süre sonra buraları geri almıştır. 1196’da ise Türkler bu kazaları tekrar ele geçirmişlerdir. Melik Muhyiddin Mesud fetihlere devam ederken Kastamonu merkezli bir Selçuklu Uç teşkilâtının var olduğu ortadadır. İşte Selçuklu komutanlarından olan ve Atabey unvanını taşıyan Hüsameddin Çoban Bey’in Kastamonu’da Uç Beylerbeyi olarak tarih sahnesine çıkışı bu şekilde XII. yüzyıl sonlarına tesadüf etmektedir. Cevdet Yakupoğlu, Namiq Musalı, “*Çobanoğulları Uc Beyliği Dönemine Ait Gideros Fetihnâmesi (683 / 1284): Çeviri Ve Değerlendirme*”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 37, Sayı: 63, 2018, s.79.

⁶**Cumhuriyet’in 15.Yıl Anması Kastamonu Yıllığı**, Tan Matbaası, İstanbul, 1938, s.125–126.

⁷Engin Kaya, a.g.e., s.19.

⁸Erdal Arslan, **Kastamonu Belediye Başkanları**, Adres Basım Yayın, Ankara, 2005, s.11-13.

⁹Aziz Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu Basını**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1973, s. 26.

kurulan siyasi partiler ile Kastamonu’da da sosyal, kültürel ve ekonomik yönden büyük bir canlılık yaşandığı görülmektedir. Bu hususta İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin etkili olduğu açıkça anlaşılmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kastamonu şubesi 27 Temmuz 1908 tarihinde kurulmuştur¹⁰.

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kastamonu Şubesinin yayın organı olarak 17 Aralık 1908 tarihinde Köroğlu gazetesi çıkarılmıştır¹¹. Zafer gazetesi ise İttihat ve Terakki Cemiyeti’nden ayrılmış olan Sofuzâde Mehmet Tevfik’in sahipliğinde Hersekli Mehmet İzzet’in sorumlu müdürlüğünde 27 Aralık 1911 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. İlk sayısında tarafsız yayın yapacağını bildiren gazete, daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni tenkide başlaması ile Köroğlu gazetesi ile ağır tartışmalara girmiştir¹².

Kastamonu basınında Cumhuriyet döneminde de göreceğimiz basındaki çok seslilik geleneğinin başlangıcı bu çekişmeye kadar gitmektedir. Bu noktadan hareketle aydınlanma ve ülke gündemini takip etme hususunda Kastamonu’nun İstanbul’dan hiç de geride olmadığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde hem fikir akımlarının burada tartışılması hem de sosyal ve siyasal yapılanmaların Millî Mücadele hareketinin taban bulmasındaki etkileri bulunmaktadır¹³.

Osmanlı döneminde Anadolu eyaletinin bir sancağı olan Kastamonu, 1846’da düzenlenen idarî yapılanma ile vilâyet şeklini alırken, Kastamonu şehri bu vilâyetin merkezi olmuş; Çankırı/Kangırı, Sinop ve Bolu sancakları da bu vilâyete bağlanmıştır¹⁴. Meşrutiyetin ilânından sonra ise Bolu Kastamonu’dan ayrı bir mutasarrıflık olmuş, 1918’de de Çankırı ve Sinop birer mutasarrıflık haline getirilerek Kastamonu’dan ayrılmışlardır¹⁵.

¹⁰Mahmutoğlu, **a.g.t.**,s. 6.

¹¹Mehmet Serhat Yılmaz, “*İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu’daki Yayın Organı Köroğlu Gazetesi*”, **Kastamonu Eğitim**, Yıl: 2, Sayı: 3, Mart 1997, s. 206.

¹²Mehmet Serhat Yılmaz, **Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi (1908-1918)**, Hacettepe Üniversitesi Türk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997, s. 8.

¹³M. Serhat Yılmaz, “*Atatürk’ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılabı*”, **Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, Kastamonu, 2005, s. 226.

¹⁴**1967 İl Yılı**, s. 137.

¹⁵Hüsnü Acar, **Tarihte Kastamonu**, Mavi Ofset, Ankara, 1995, s. 218.

1. BÖLÜM

KASTAMONU'DA SİYASÎ PARTİLER VE FAALİYETLERİ

1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin temeli bilindiği üzere Kurtuluş Savaşı'nda faaliyet gösteren Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne dayanmaktadır¹⁶. Kastamonu'da söz konusu partinin faaliyetlerinin başlaması ise Millî Mücadele'ye destek veren Vali İbrahim Bey'in İstanbul'a daveti ve tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'ne hapsedilmesinden sonra Kastamonu Vali Vekilliği görevine Defterdar Ferit Bey getirilmesi ile gerçekleşecektir. Ferit Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emir üzerine, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kastamonu'da kurulması hususunda çalışmalarını başlatır¹⁷ ve bu emirden bir gün sonra 18 Eylül 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu Şubesi kurulur. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu Şubesinin ilk idâre heyeti şu kişilerden oluşmaktaydı: Reis: Şeyh Ziya Efendi; Reis-i Sâni: Eski Mebuslardan Şükrü Efendi; Kâtip: Eski Vilâyet İdare Meclis-i Başkâtibi Besim Bey; Azalar: Hukuk Mahkemesi Reisi Yusuf Ziya Efendi, Ulemadan Hacı Mümin Efendi, Tavukçuzâde Ahmet Efendi, Akdoğanlızâde Mehmet Ali Efendi, Memleket Hastanesi Operatörü Ali Bey, Mülâzim-i evvel Remzi Efendi¹⁸. Müdafaa-i Hukuk Kastamonu Şubesi, ilk zamanlarında Darü'l-kura Medresesi'nin alt katındaki bir odada faaliyetlerine başlamıştır. Daha sonra Balıkçı Şemseddin Beyin evi kiralanarak, cemiyet merkezi buraya taşınmıştır. Cemiyetin 18 Eylül 1919-23 Nisan 1920 tarihleri arasındaki hiyerarşik yapısına göre; il ve bağımsız sancak heyet-i

¹⁶Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski siyasî partisidir. Mondros Antlaşması'ndan sonra, düşman devletler Anadolu'da işgallere başlamışlardır. Bu işgallere karşı Müdafaa-i Hukuk adı altında dernek ve cemiyetler kurulmuş ve bu dernek ve cemiyetler Sivas Kongresi'nde, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında toplanmıştır. Böylece Anadolu'nun işgallerden kurtulması için tek kuvvet olunmuştur. Bu cemiyet siyasî bir parti olmaktan çok, bütün vatandaşları içine alan geniş çaplı bir oluşumdur. Zamanla halk arasında çeşitli fikir akımları ortaya çıkmıştır. Atatürk, bu akımlara cevap verebilmek ve düşüncelerini daha rahat uygulayabilmek için 9 Eylül 1923 yılında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni, Halk Fırkası olarak resmî bir parti haline getirmiştir. Halk Fırkası, 23 Kasım 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır.

¹⁷ Ercan Çelebi, "*Millî Mücadele'de Kastamonu*", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl 10, Sayı: 19 (Bahar 2014), s. 110.

¹⁸Rahmi Çiçek, **Millî Mücadelede Kastamonu**, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1991, s. 83-84.

merkeziyeleri, kendilerine Heyet-i Temsiliye'den verilen emirleri ilçe ve bucak heyet-i idarelerine ulaştırarak ve talimatların gereğini yerine getirecektir¹⁹. CHP'nin Kastamonu'da kuruluşu ise 1923'te Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kastamonu Şubesi'nin parti şekline getirilmesiyle oluşmuştur. Tek parti olarak çalışmalarını sürdüren CHP, bu dönemde çeşitli idarî, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Söz konusu faaliyetler arasında ilk olarak kongrelere yer verilecektir.

CHP, 1928-1949 yılları arasında her yıl düzenli olarak il, ilçe, bucak ve semtlerde halk ile arasını kuvvetlendirecek kongreler düzenlemiştir. Basına yansıyan şekli ile; 1928 yılı il kongresi²⁰, 1929 yılı ocak, nahiye ve il kongreleri²¹, 1930-1931 yılı ocak, nahiye, merkez ilçe ve il kongreleri²², 1934 yılı il kongresi²³, 1935-1936 yılı ocak, nahiye ve il kongreleri²⁴, 1937-1938 yılı semt ocakları, ilçeler, merkez ilçe ve il kongreleri²⁵, 1939-1940 yılı semt ocakları, nahiye, ilçeler, merkez ilçe ve il kongreleri²⁶, 1941 yılı semt ocakları, ilçeler ve merkez ilçe kongreleri²⁷, 1942 yılı semt ocakları, merkez ilçe ve il kongreleri²⁸, 1943 yılı semt ocakları ve ilçe kongreleri²⁹, 1944 yılı semt ocakları, bucak, merkez ilçe ve il kongreleri³⁰, 1945 yılı bucak, ilçeler ve merkez ilçe kongreleri³¹, 1946 yılı ocak ve merkez ilçe kongreleri³², 1947-1948 yılı ocak ve il kongreleri³³, 1949 yılı ocak, ilçe, merkez ilçe ve il kongreleri³⁴ yapılmıştır.

CHF 1935 yılı il kongresi, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi zabıtlarında şöyle geçmektedir:

¹⁹ Çelebi, a.g.m., s. 110.

²⁰ **Açıksöz**, 18 Teşrinisani 1928, Sayı: 2399.

²¹ **Kastamonu**, 3 Teşrinisani 1929, Sayı: 2865.

²² **Açıksöz**, 7 Kanunusani 1931, Sayı: 2630.

²³ **Kastamonu**, 31 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3583.

²⁴ **Kastamonu**, 22 Kanunuevvel 1936, Sayı: 3780.

²⁵ **Doğrusöz**, 12 Kanunuevvel 1938, Sayı: 163.

²⁶ **Doğrusöz**, 27 Kanunuevvel 1940, Sayı: 367.

²⁷ **Doğrusöz**, 25 Teşrinisani 1941, Sayı: 458.

²⁸ **Doğrusöz**, 12 Kanunuevvel 1942, Sayı: 567.

²⁹ **Doğrusöz**, 7 Kanunuevvel 1943, Sayı: 708.

³⁰ **Doğrusöz**, 30 Kanunuevvel 1944, Sayı: 811.

³¹ **Doğrusöz**, 18 Aralık 1945, Sayı: 897.

³² **Doğrusöz**, 4 Aralık 1946, Sayı: 968.

³³ **Doğrusöz**, 28 Nisan 1948, Sayı: 968-13.

³⁴ **Doğrusöz**, 28 Aralık 1949, Sayı: 968-289.

“Birinci kânunun 28 inci günü önceden kararlaştırıldığı üzere kongre yalabacıları yavaş yavaş fırka salonunda toplanmaya başladı. Saat 13.30 da çokluk olduğu görüldüğünden Vilayet idare hey’eti başkanı salona girdi, yerine geçtikten sonra:

Sayın ve saygılı arkadaşlarım,

Fırkamızın 1935 yılı kongresini açarken bin türlü zorluk ve yorgunluklarla buraya değin koşup gelmenizdeki özeni çok kolay anlıyorum. Bu özenin, bütün varlığımızla bağlandığımız yüce fırkamıza karşı gösterdiğiniz inan ve bağlantının çok sağlam olduğunu gösterdiğinden ötürü derin biyenç ve kıvanç duymaktayım, Cumhurbaşğimizi kuran ve koruyan oğuz fırkamıza böyle sınıksız bağlandıktan sonra kısa bir kurunda kavuştuğumuz bu mutlu günleri aratmayacak daha nice kutlu günlere kavuşacağımız kuşkusuzdur, hele önderimiz Kemal Atatürk’ün gösterdiği yıldırak ve ışık dalgaları akan ve taşan yollarda yürümeye ant içen ve yüceliği Acun yönteminden de doğrulanan bu büyük Ulus bu Türk Ulusu Atatürk’ün gönüllere serinlik veren güzeyinde her yıl yepyeni bir yaşayışa kavuşacaktır. Tanrı Ulusumuza ve Atatürk’e sağlık dirlik düzenlik ve kongremizin sayın üyelerine de işlerinde kolaylık vere, kamunuza hoşgeldiniz diyerek kongreyi açıyorum diye kısa bir söyleyle kongreyi açtı.

Dr. T. Aslan tarafından yoklama yapılarak Cide yalabacılarından Sabri Yılmaz, Hamdi Can, Bedri Gökcalp, ve Tosya yalabacılarından Talat Kalfa, Talat Bal ve Hasan Abayın’ın denizin azgınlığı ve tipi dolayısıyla kongreye yetişemedikleri ve 40 yalabacın kongrede buldukları anlaşılacak kongreye başlandı.

Dr. T. Aslan: Nizamnamenin 54 üncü maddesine göre ilkin bir başkan ve bir ikinci başkan ve iki de yazgan seçmek gerektir dedi.

Ali Güler yüzlü: Kongre başkanlığına DR. T. Aslan’ı teklif ediyorum seçimi açık olarak yapalım dedi, tüm yalabacılar yöndeminden onay sesleriyle onaylandı.

Başkan Dr. T. Aslan: Kamunuza teşekkür ederim diyerek yerine geçti.

Başkan Dr. T. Aslan: İkinci başkan seçilecektir dedi, yine Ali Güler yüzlü’nün teklifi üzerine Hilmi Coruk ikinci başkanlığa ve Adil Yücebiyık ile Osman Karagöz yazganlığa birlikte seçildi.

....

Başkan Dr. T. Aslan: Vilayet idare hey’eti hesaplarını inceleme için bir encümen seçilmesini teklif etti, Ali Güler yüzlü ve Fethi Avukat’ın teklifi ile bu encüme Tahsin Güvenli, Fikri Daday, Halim Acar, Mustafa Gedikoğlu birlikte seçildi. Bundan sonra başkan Başkan Dr. T. Aslan tarafından idare hey’eti raporu okundu ve onaylandı.

....

Başkan Dr. T. Aslan: Vaktin dar olması dolayısıyla içtima son verildiğini bildirdi ve tüm yalabacıların fırkamızın konduğu oldukları için belediye salonuna gidileceği bildirilerek kongre birinci toplantısına nihayet verildi.

Saat 19.30 da kongre yalabacıları yine fırka salonunda toplanmaya başladılar, çokluk olduğu bildirildiğinden Başkan tarafından kongrenin ikinci toplantısı açıldı. Başkan tarafından verilen bildirişe göre:

Kastamonu merkez kazası dilekleri okunmaya başlandı. Birinci madde üzerinde Hilmi Coruk söz alarak Anadolu şehirlerinin Kaza ve Nahiyeleri de göz önüne alınarak Yasada değişiklik yapılması ve esasen eczaanelerin tahdidinden bir menfaat hasıl olmadığı ve eczaanelerin kontrol imkânı bulunmadığı hakkındaki sözleri üzerine sözü geçen maddenin bu şekilde düzeltilerek dileğin yapılması, 3 üncü diğer kaza dileklerinde yazılı olduğundan kaldırılması, 6 ıncı madde, yol mükelleflerinin cezasının da eklenmesi suretiyle yolda çalıştırılmalarından daha faydalı ve verimli netice hasıl olacağına dair ilave yapılması ve diğer maddelerin aynen kabulü onaylandı. Kastamonu merkez kazasının umumi meclis ve belediye meclisine ait dilekleri okundu ve aynen onaylandı.

....

Merkez kaza, Taşköprü, Küre, İnebolu, Araç, Cide ve Tosya kazaları bütçeleri okunarak aynen kabul edildi. Cide kazası bütçesinin masraf kısmındaki 89 liranın ayrı bir fasıl madde açılarak hayır cemiyetlerine yardım olarak gösterilmesi kabul edildi. Vilâyet idare hey'eti bütçesi okundu varidat kısmına konulan 350 liradan ibaret kazalar yardımının kazaların kendi bütçelerinde mevcut olmamasından tenzili ve masraf bütçesinin 7 inci maddesinin birinci maddesinde aynı miktarın çıkarılması ve varidat masraf yekûnlerinin bu suretle karşılaştırılması onaylandı.

Mehmet Türkmen ve arkadaşları tarafından verilen bir takrir üzerine Halkevine 500 lira bağışlayan Hamdi Koça, Firka yapı işi için 200 kemerlik veren Araç Kazası firka idare hey'etine, 300 tahta veren fabrikacı Asmaza teşekkür edilmesi kabul edildi. Kongre gündeliğinde konuşulacak özge bir şey kalmadığından kongre başkanı Vilâyet idare hey'eti seçimine geçileceği bildirildi.

İnebolu, Daday, Taşköprü, Araç ve Küre yalabacıları seçimin açık olarak yapılmasını teklif etmeleri üzerine kongre başkanı bu teklifi reye koydu kongre seçimin açık olarak yapılmasını birlikte kabul etti, bunun üzerine Vilâyet idare hey'etine Dr. T. Aslan, Hilmi Coruk, Mahir Dabanoğlu, Faik Akdoğan, Baki Baytürk, Abdullah Ekmekçi, Abdullah Konya, Cemile İzbe, Nuriye Osman ittifakla seçilmişlerdir. Başkan Dr. T. Aslan kongreye teşekkür ettikten sonra yedek üyeliklere de Ali Güleriyüzlü, Hamdi Koç, Osman Karagöz, Hikmet Sofuoğlu, mütekit Kaymakam Cemal, Bayan Hikmet Aslan, Bayan İsmet Coruk birlikte seçilmişlerdir. Başkan Dr. T. Aslan: Büyük kongreye gidecek yalabacıların seçilmesi gerekir dedi, yalabacılardan Fethi İnebolu tarafından Dr. T. Aslan, Hilmi Coruk, Baki Baytürk, H. Kaşif Karagülle namzet olarak teklif edilmiş ve müttefikan seçilmişlerdir.

Başkan Dr. T. Aslan: Kongre yalabacılarına çalışmalarından ötürü teşekkür ve hayırlı yolculuklar dileyerek kongreye nihayet verildiğini bildirdi ve kongre dağıldı.³⁵

1943 yılı semt ocakları ve ilçe kongreleri öncesi CHP İl İdare Kurulu Başkanı İzzet Okay, CHP Genel Sekterliğine yazdığı 7.10.1943 tarihli ve 606 sayılı yazıda, 400 adet önerge kâğıdı istemiştir. CHP Genel Sekterliğinden 19.10.1943 tarihinde verilen cevapta, istenilen miktarın gönderildiği yer almıştır³⁶.

³⁵Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/202.798.3.

³⁶Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/198.787.2.

1947-1948 yılı ocak ve il kongresinde yapılan seçim sonunda İdare Kurulu Başkanlıklarına seçilenler, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi tutanağında şöyle geçmektedir:

Merkez İlçe: Ahmet Kıral, Taşköprü: Şemi Talay, Devrekâni: Lütfi Kureminoğlu, Küre: Hasan Kesoglu, İnebolu: Salahattin Tümer, Cide: Halit Genç, Azdavay: İsmail Odabaşı, Daday: Hüseyin Tiryaki, Araç: Ali Kütük, Tosya: Hulusi Saka, Kargı: Mustafa Akpınar, Abana: Mehmet Şensoy³⁷. Tutanakta kongre ile ilgili başka bir bilgi yer almamaktadır.

1.1.1. Valilerin Parti Başkanlıkları

CHP Türkiye genelinde 1936-1939 yılları arasında valilere, buldukları illerdeki parti il başkanlığı görevini de vermiştir. Dönemin Kastamonu Valisi Talat Demirkan 18 Haziran 1936'da CHP İl Başkanlığı'na getirilmiştir³⁸.

Talat Demirkan'ın İçişleri Bakanlığı Teftiş Heyeti Başkanlığı'na atanmasıyla yerine atanan Avni Doğan³⁹'da valilik ve parti başkanlıkları görevlerini beraber yürütmüştür. Bu iki vazifeyi birlikte sürdürdüğü senelerde, parti adına ilçeleri teftişte bulunmuştur. Bunun yanında halkı bilgilendirici konularda konferanslar da vermiştir. Bunlardan 25 Kasım 1936 Salı günü Halkevi salonunda “*Cumhuriyet Halk Partisi Umdeleri*” konulu konferansa halk büyük ilgi göstermiştir⁴⁰.

³⁷Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 498.61/415.738.1.

³⁸Kastamonu, 19 Haziran 1936, Sayı: 3728.

³⁹M. Avni Doğan 1892 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Baba adı Hayrullah, anne adı Zehra'dır. 1910 yılında İstanbul Sultanî Mektebi'nden, 1913 yılında da Mülkiye Mektebi'nden “Pekiye” derece ile mezun olmuştur. Okul numarası 784'dür. Mezuniyeti takiben Sadaret-i Uzma mektubi kalemine memur olmuştur. Askerliğini I. Dünya Savaşı yıllarında subay olarak yapmıştır. 1919 tarihinde Boğazlıyan ve Ereğli kaymakamlıklarında bulunmuştur. 1921'de ihtiyat mülâzim-i saniliği yapmıştır. 12.8.1923'de Bozok Mebusu olmuştur. Bu sırada Şark İstiklâl Mahkemesi üyeliği görevini deruhte etmiştir. VIII. ve XI. Dönemler hariç sürekli olarak mebusluk vazifesinde bulunmuştur. 1936'da Kastamonu Valiliği'ne, 1940' Samsun Valiliği'ne tayin edilmiştir. 1941'de Çankırı Mebusu olmuştur. 1943 yılında Birinci Umum Müfettişlik görevine getirilmiştir. 1948-1950 yılları arasında Ankara Valiliği'nde bulunmuştur. 1950 yılında emekliye ayrılmıştır. 1960'dan sonra Kurucu Meclis üyesi olmuş; 1962'de Devlet Bakanlığı yapmıştır. Kurtuluş-Kurtuluş ve Sonrası adıyla 1964'de bir kitap yayınlamıştır. Avni Doğan 4 yıl kadar Kastamonu'da kalmış, 8 Temmuz 1940 günü Samsun Valiliği'ne gitmek üzere şehirden ayrılmıştır. Evli ve üç babasıdır. **TBMM Albümü**, Cilt 1, s. 87.

⁴⁰Kastamonu, 27 Teşrinisani 1936, Sayı: 3774.

Avni Doğan, Valilerin Parti Başkanlığını Bırakması Kanunu'nun çıkması ile parti görevinden ayrılarak, valilik görevine devam etmiřtir⁴¹. Bu karar zerine 12 Temmuz 1936 günü CHP İl Yönetim Kurulu toplanarak yelerden İzzet Okay, Parti Başkanlığına seilmiřtir⁴².

1.1.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Halkevleri, CHP'nin bir yan kuruluşu olarak görevlerini srdrmştir. Konferans, müsamere gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapılması için kullanılan Kastamonu Halkevi, 24 Haziran 1932 tarihinde açılmıştır. Tren sonrasında CHP İl Yönetim Kurulu Başkanı tarafından Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'e, Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım Bey'e, Başbakan İsmet Bey'e ve CHP Genel Sekreteri Recep Bey'e ve diğer illerde bulunan halkevlerine telgraf ekilmiřtir⁴³.

Atatürk'n, Kastamonu'ya geldiği 23 Ağustos günü “*Gazi Günü*” olarak kutlanılmasına karar verilmiştir. Karar zerine Atatürk imzaladığı iki boy resmini Halkevi'ne ve CHP'ye hediye etmiştir. 9 şubat 1934 günü resimler Halkevi ve CHP binasındaki yerlerine konulmuřtur⁴⁴.

Halkevi'nde yapılan çalışmalardan birisi de kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle, Kastamonu kadınlarının Aralık 1934'te Halkevi'nde bir toplantı yapmış olmasıdır. Kastamonu kadınları duydukları sevinci belirtmek için Atatürk başta olmak üzere devlet büyüklerine telgraf ekmiřlerdir⁴⁵.

CHP İl Yönetim Kurulu Başkanı Tefvik Talat Hitay, Genel Başkanlık Kurulu'na yazdığı 2.11.1935 tarihli ve 1496 sayılı raporda, “*İki Halkevimizde iyi bir şekilde çalışmaktadır, Halk, Halkevleriyle yakından ilgili olup verilen devi seve seve*

⁴¹Dođrusz, 14 Temmuz 1939, Sayı: 223.

⁴²Dođrusz, 14 Temmuz 1939, Sayı: 223.

⁴³Kastamonu, 28 Haziran 1932, Sayı: 3255.

⁴⁴Kastamonu, 11 şubat 1934, Sayı: 3494.

⁴⁵Kastamonu, 10 Kânunuevvel 1934, Sayı: 3577.

yapmakta ve kendilerinden yardımlar yapmaya, kınay göstermeğe çalışmaktadırlar” demiştir⁴⁶.

1929’daki ekonomik buhrandan dolayı bu dönemde CHP halkı bilinçlendirmek amacıyla ekonomi ağırlıklı konferanslar düzenlemiştir. Öğretmen Okulu Müdürü Refet Bey, 25 Aralık 1929 tarihinde Halk Partisi salonunda “*Milli İktisat ve Tasarruf*” hakkında bir konferans vermiştir⁴⁷. Diğer bir konferansı ise Lise Felsefe Öğretmeni Celal Bey vermiştir. 11 Mart 1931 tarihinde Halk Partisi salonunda vermiş olduğu, “*Cumhuriyet Merkez Bankası*” hakkında açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁸ Genel anlamda CHP, kriz ve savaş yıllarında düzenlemiş olduğu konferanslarla halkı tasarruf hakkında bilgilendirmeye çalışmıştır.

Kastamonu’nun ekonomik gelirlerinden birisi de ormanlar olduğu için, bu dönemde ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. CHP VI. Ocağı, Mart 1938’de İnci Tepesi’ni temizleyerek ağaçlandırmıştır⁴⁹.

Bu dönemde Millî Şuuru kuvvetlendirmek için CHP Kastamonu Merkez Kurulu, 671 köye bayrak hediyesinde bulunmuştur⁵⁰. Basında, bu köylerin adları yada halktaki yansımalarına yer verilmemiştir. İncelenen dönem içerisinde başka bayrak hediyesi haberine rastlanılmamıştır.

Halkın birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla faaliyetlerde de bulunulmuştur. CHP İlçe Yönetim Kurulu, 23 Mayıs 1937 tarihinde Kastamonu halkı için Açık Maslak Ormanı’nda bir eğlence düzenlemiş ve bu eğlenceye Parti Başkanı ve Vali Avni Doğan dâhil ocaklara kayıtlı kayıtsız birçok kişi katılmıştır⁵¹.

CHP İlçe Teşkilâtları da sosyal ve kültürel alan da faaliyetlerde bulunmuşlardır. CHP Cide Şubesi, 13 Ağustos 1937 tarihinde Cide’ye davet edilen Beş Bucak Yönetim

⁴⁶Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,496,01/215.526.1.

⁴⁷Kastamonu, 29 Birinci Kanun 1929, Sayı: 2889.

⁴⁸Kastamonu, 12 Mart 1931, Sayı: 3065.

⁴⁹Doğrusöz, 22 Mart 1938, Sayı: 86.

⁵⁰Kastamonu, 1 Teşrinievvel 1933, Sayı: 3447.

⁵¹Kastamonu, 24 Mayıs 1937, Sayı: 3820.

Kurulu Üyeleri ile Köy Sekreterlerini ilçe merkezinde toplayarak bir konferans vermiştir. Konferans, gece 50 kişilik bir ziyafetin verilmesiyle son bulmuştur⁵².

Halka yönelik faaliyetlerden bir kısmını da manevî değerlere yapılan hizmetler oluşturmaktaydı. Kastamonu XI. Semt Ocağı, yeni düzenlediği ocak bütçesine Ahmet Dede Mezarlığı'nın yol yapımı için 1.400 lira ayırmıştır. Ocağın bu hayırlı teşebbüsünü haber alan bazı hayırseverlerde ocağa para yardımında bulunmuşlardır⁵³. Bu hayırseverlerin isimleri haberde yer almamaktadır. İncelenen dönem içerisinde başka mezarlığa yardım haberine rastlanılmamıştır.

CHP Ocakları, diğer illerde meydana gelen doğal afetlere de yardımda bulunmuşlardır. CHP 9. Ocağı 11 Mayıs 1938 tarihinde bilet gelirlerini Kırşehir ve Yozgat felaketzedelerine göndermek üzere, Halk Sineması salonunda müsamere düzenlemiştir⁵⁴. Ocaklar verimli çalışmalara devam etmiş, Hisarardı IX. Ocağı 1938 kışı okuttuğu 35 öğrenciden başarılı görülen 30 öğrenciye diplomalarını dağıtmıştır. Birçok semt ocaklığının katıldığı merasime Vali Avni Doğan'da katılmıştır. Törende Vali Avni Doğan konuşma yapmamıştır. Çalışmasından dolayı emekli öğretmen Sadık Bey'e ve Ocak Heyetini tebrik etmiştir. Merasimin sonunda halk şairi Hakkı Çavuş saz eşliğinde IX. Semt Ocağı adına yazdığı şiiri seslendirmiştir⁵⁵.

CHP'nin sosyal alandaki bir diğer çalışması ise yoksul ailelerin çocuklarını sünnet ettirmesidir. Temmuz 1943'te 15 köylü çocuğu sünnet ettirilmiş, törene Vali Mithat Altıok'ta katılmıştır⁵⁶. CHP tek parti döneminde, Parti-Hükümet-Devlet ilişkisini kurmuştur. Bu sebepten halkın sorunlarına ve ihtiyaçlarına daha rahat cevap verebilmiştir. Kastamonu'da CHP, halk ile iç içe olmuş ve birtakım etkinlikler düzenleyerek halk ile bağları kuvvetlendirmeye çalışmıştır.

⁵²Doğrusöz, 20 Ağustos 1937, Sayı: 27.

⁵³Doğrusöz, 10 Haziran 1944, Sayı: 758.

⁵⁴Doğrusöz, 10 Mayıs 1938, Sayı: 100.

⁵⁵Doğrusöz, 29 Mart 1938, Sayı: 88.

⁵⁶Doğrusöz, 22 Temmuz 1943, Sayı: 656.

1.1.3. Cumhuriyet Halk Partisi'ne Tepkiler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ayrılmalar

Uzun süre tek parti olarak iktidarda kalmanın sonucunda 1945-1946 yıllarında CHP teşkilatlarında gevşemeler, rehavet, disiplinsizlik ve usulsüzlükler ortaya çıkmıştır. Buda halk tarafından tepkilere yol açmıştır.

Şehitleri Anma Günü münasebetiyle düzenlenen törende bayrakların yarıya indirilmesi istenmiştir. CHP binası önündeki bayrağın yarıya indirilmemesi halkın dikkatini çekmiş, bu durum Belediye Başkanı ve CHP İl İdare Kurulu Üyesi olan Şerafettin Sabirinyiğit'e bildirilmiştir. Şerafettin Bey'in "*Ben amele başı değilim*" sözleri tepkilere yol açmıştır⁵⁷.

CHP İl ve İlçe teşkilatlarındaki olumsuz gelişmeler, tepkileri beraberinde getirmiştir. Bu tepkiler sonucunda SCF'nin kurulup tekrar çok partili siyasî hayata geçilmesiyle birlikte CHP'den ayrılmalar olmuştur. Faruk Temuçin, CHP genel Sekterliğine yazdığı bir yazıda, Avukat İzzet Okay'ın Atatürk ve İsmet İnönü'nün partisi olan CHP'den SCF'ye geçişini döneklik olarak ifade etmiş ve SCF'nin kapatılması ile tekrar CHP'ye geçişini ise iki yüzlülük olarak değerlendirmiştir⁵⁸.

Demokrat Parti'nin kurulup çok partili siyasî hayata tekrar geçilmesiyle CHP'den ayrılmalar olmuş ve ayrılanların çoğu DP'ye geçmiştir. Orman eski Genel Müdürü Nazım Batur CHP'den istifa ederek⁵⁹ DP'ye geçmiştir⁶⁰.

1.1.4. Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı

Bu konu ele aldığımız tarihsel dönem içerisinde olmamasına rağmen tarihsel döneme yakınlığı, en önemli inkılaplardan birisi olması ve Kastamonu tarihi açısından önemli olduğu için araştırmada yer verilmesine karar verilmiştir.

⁵⁷Dikkat, 17 Mayıs 1948, Sayı:114

⁵⁸Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/168.667.1

⁵⁹Dikkat, 10 Nisan 1947, Sayı: 1.

⁶⁰Dikkat, 17 Nisan 1947, Sayı: 3.

Atatürk'ün Kastamonu'yu seçme nedenlerini araştırarak olursak, Kastamonu'nun eski bir kültür şehri olması, I. Meşrutiyet'ten itibaren eğitim alanında büyük atılımlar yapılmasının yanı sıra Anadolu'daki ilk liselerden biri olan Kastamonu İdâdîsi'nin 1885 yılında açılması, İstanbul'dan sonra en modern matbaa olan Kastamonu Vilâyet Matbaası'nın 1868 yılında burada kurulması ve aydın bir kadın potansiyelinin olması⁶¹, diğer yandan Kastamonu, iç isyanlara katılmamış, özellikle silah ve cephane sevkinde çok yararlı olmuş bir bölgeydi. Yine Kurtuluş Savaşında Atatürk'ü destekleyen fetvaya da Kastamonu Müftüsü Hafız Osman Nuri imza atmıştı. Aynı belgede toplanan 45 imzanın 24'ünü, yine Kastamonulu hocalar oluşturuyordu⁶².

1925 yılında CHP Genel Sekreteri Saffet Arıkan, Atatürk'ün Kastamonu'yu seçme nedenini, kendisine şu şekilde açıkladığını belirtmiştir;

“Çocuğum Kastamonu'ya gideceğim... Niçin Kastamonu'yu seçtiğimi bilemezsin. Dur, anlatayım. Bütün vilayetler beni tanırlar. Ya üniforma ile veya fesli, kalpaklı sivil elbise ile görmüşlerdir. Yalnız Kastamonu'ya gidemedim. İlk nasıl görürlerse öyle alışırlar, yadırgamazlar. Üstelik bu vilayet halkının hemen hepsi asker ocağından gelmişler. İtaatlidirler, munistirler. Adları gericiye çıkmışsa da anlayışlıdırlar. Bunun için şapkayı orada giyeceğim”⁶³.

Kastamonu Atatürk'ü daha Sivas'ta iken tanımış ve Atatürk'ün gösterdiği yoldan hiç yılmadan yürümüşlerdir. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü görmek adına birçok kişi Ankara'ya gitmiştir. Atatürk'ü Kastamonu'ya davet amaçlı giden ilk heyet; Müftü Osman Nuri, Belediye Başkanı Necip, Ziya Şemsioğlu, Abdullah Evliyaoğlu ve Dr. Fazıl Beyki'den oluşmaktaydı. Heyetin Ankara'ya vardığı günlerde Atatürk rahatsız olduğundan, heyet onunla görüşememişti⁶⁴.

İkinci heyet, Atatürk'ü Kastamonu'ya davet etmek üzere 8 Ağustos 1925 tarihinde Ankara'ya yola çıkmıştır. Heyet; CHF Mutemedi Hüsnü (Berker), Belediyeden

⁶¹Mustafa Eski, **Atatürk'ün Kastamonu Gezisi**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2002,s.3.

⁶²**Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi**,(Hazırlayanlar: Mehmet Baytimur, Aziz Demircioğlu, Hasan Çelikoğlu), Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü İl Kutlama Komitesi, Kastamonu 1981, s.21-22.

⁶³Mehmet Serhat Yılmaz, **Arşiv Belgelerinde Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Gezisi**, Töre Yayınevi, Kastamonu 2008, s.12-13., Ayrıntı bilgi için bakınız., Hüsnü Acar, **Tarihte Kastamonu**, Çetin Matbaacılık, İstanbul 2006, s.169-170.

⁶⁴Acar, **a.g.e.**, s.172.

Akdoğanlızâde Mehmet Ali Efendi (Sultan Efendi), İl Daimi Encümen üyesi Sabri, Ticaret Odası Başkanı Hacı Mehmet Rıza (Saltık), Tatlızâde Emin (Halk Fırkası ve Türk Ocağı idare heyeti üyesi), Açıksöz Gazetesi Müdürü Hüsnü (Açıksöz), Öğretmenler Birliğinden Hacer (Kafadar), Öğretmenler Birliğinden Üçüncü Anaokulu Başöğretmeni Hikmet Melike (Bakan)'den oluşmaktaydı. Heyet Başkanı ise Hüsnü Berker'di⁶⁵.

Ankara'daki bu görüşmeden sonra heyet İstanbul'a geçmiş ve Atatürk'ün ikâmeti esnasında kullanacağı bazı eşyaları satın almıştır. Daha sonra Cumhuriyet vapuru ile İstanbul'dan İnebolu'ya ve oradan da Kastamonu'ya dönmüşlerdir. Yolculuk esnasında Cumhuriyet gazetesi muhabiri Zeki Cemal Bakiçelebioğlu Bey'de kafileye katılmıştır⁶⁶.

Atatürk, 23 Ağustos⁶⁷ pazartesi günü sabahı, yanında Nuri (Conker), Fuat (Bulca) Beylerde olmak üzere Kastamonu'ya Hareket etmiştir⁶⁸. Kastamonu'ya gelişleri ve karşılanması sırasında ilk defa Panama şapka ile görünmesi üzerine Kastamonu Valisi Fatin Bey⁶⁹ ile Kastamonu Milletvekili Ali Rıza ve Mehmet Beyler ve bir kısım aydınlar terzilere koşarak şapka benzeri başlıklar diktirmişlerdir⁷⁰.

⁶⁵ Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve..., s.26.

⁶⁶Eski, a.g.e.,s. 12.

⁶⁷İsmet İnönü, Atatürk'ün seyahate çıkış tarihini 24 Ağustos olarak bildirmektedir. Bakınız. **İsmet İnönü Hatıralar**, (Yayına Hazırlayan: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2014, s.470.

⁶⁸Seçil Akgün, “*Şapka Kanunu*”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 14 Sayı: 25, 1981, s.74.

⁶⁹H. Fatin Güvendiren 1288 (1873) yılında Lefkoşe'de doğmuştur. Babası emekli asker Şükrü Efendi, annesi Zekiye Hanımdır. Lefkoşe'de rüştiyeyi okumuştur. Mülkiye Mektebi'nin idâdî ve yüksek kısımlarını okumuş, 1311 (1896) yılında mezun olmuş ve devlet hizmetine başlamıştır. 1897 yılında Cezâyi-i Bahr-ı Sefid vilâyetine Maiyyet Memuru olmuş; bir süre de Rodos İdâdîsi'nde Coğrafya öğretmeliği yapmıştır. Daha sonra çeşitli yerlerde kaymakamlık, mutasarrıflık ve valilik görevinde bulunmuştur. H. Fatin Bey'in görev yerleri şu şekilde sıralamak istiyoruz; 1900 yılında Runkale, 1902'de Münbiç, 1903'te Birecik, 1906'da Cısrışugur, Sarım, 1908'de Kosova, 1909'da Manastır, 1910'da Edirne Merkez Kaza, 1911'de Kilis, 1912'de İskenderun kaymakamlıkları; 1915'de Cebel-i Bereket, 1916'da Akkâ, 1918'de Antalya ve 1919'da Eskişehir mutasarrıflıkları; 1920'de Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler genel Müdürlüğü ile 1921'de Kırşehir Mutasarrıflığı görevlerinde bulunmuştur. 15 Ağustos 1923 tarihinde Kastamonu Valiliği'ne, 4 Aralık 1926'da Bursa Valiliğine atanmıştır. 24 Haziran 1933'de Şûrâ-yı Devlet üyesi, sonra Trabzon ve III. Devre Bursa Mebusu olmuştur. Evli ve yedi çocuk babasıdır. **TBMM Albümü**, Cilt 1, s. 225.

⁷⁰Selami Kılıç, “*Şapka Meselesi ve Kılık Kıyafet İnkılâbı*”, **Atatürk Yolu**, c.4, No:16, Kasım 1995, s.537.

1.1.4.1. Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti Kronolojisi

“23 Ağustos 1925 Pazar (Ankara-Çankırı-Kastamonu)

- Sabah Çankaya Köşkünden ayrılış.
- 12:00' de Çankırı'da.
- Öğleden sonra İnköy Mevkiğinde Ilgazlılar tarafından karşılanılışı.
- Kastamonulular tarafından Ilgaz-Derbent'te karşılanılışı.
- Akşamüzeri Kastamonu'ya varış.

24 Ağustos 1925 Pazartesi (Kastamonu)

- Saat 15:00'de Kışlada.
- Devlet Hastanesinde.
- Memleket Kütüphanesinde.
- Belediyede.
- Hükümet Konağında.

25 Ağustos 1925 Salı (Kastamonu-İnebolu)

- Saat 11:00'de Kastamonu'dan hareket.
- Öğleden sonra Ecevit'te.
- Küre'de.
- Saat 19:00'de İnebolu'ya varış.

26 Ağustos 1925 Çarşamba (İnebolu)

- Belediyede.
- Hükümet Binasında.
- Çarşı içinde gezintide.

27 Ağustos 1925 Perşembe (İnebolu)

- Türk Ocağında.
- Tarihi Şapka Nutku.
- Kayıkla gezinti.

28 Ağustos 1925 Cuma (İnebolu-Kastamonu)

- Saat 10.00'da İnebolu'dan ayrılış.
- Küre'de.
- Devrekâni'de.
- Saat 18:30'da Kastamonu'da.

29 Ağustos 1925 Cumartesi (Kastamonu-Taşköprü)

- Saat 14:30'da Taşköprü'de.
- Hükümet Konağı'nda.
- Belediyede.
- Askerlik Şubesinde.
- Saat 19:00'da Kastamonu'ya hareket.

30 Ağustos 1925 Pazar (Kastamonu-Daday)

- Saat 12:00'de Kışlada onuruna verilen yemekte.
- Saat 14:00'de Daday'a hareket.
- Belediyede.
- Saat 17:00'de Kastamonu'ya hareket.
- Cumhuriyet Halk Fırkasında.
- Tarihi Kastamonu Nutku.

31 Ağustos 1925 Pazartesi (Kastamonu-Çankırı)

- Sabah Kastamonulu'lara veda.
- Ilgaz-Derbent'te Çankırılılar tarafından karşılanış.
- Saat 15:30'da İnköy'de.
- Saat 18:30'da Çankırı'da.
- Hükümet Konağında.

1 Eylül 1925 Salı (Çankırı-Ankara)

- Saat 9.30'da Çankırı'dan uğurlanış.
- Ravlı'da(Akyurt Bucağı) Ankara heyeti tarafından karşılanış.
- Saat 16:00'da Ulus Meydanında Başbakan, bakanlar, subaylar ve halk tarafından karşılanış.
- Çankaya Köşkü'ne varış.⁷¹

1.1.4.2. Mustafa Kemal Paşa'nın İnebolu Nutku (27 AĞUSTOS 1925)

Mustafa Kemal Paşa, Kastamonu gezisinin bir bölümü olarak 25 Ağustos 1925 tarihinde İnebolu'ya gelmiş, 26-27 Ağustos 1925 tarihlerinde İnebolu'da çeşitli incelemelerde bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa, bu incelemelerinden sonra, İnebolu Türk Ocağı'nda tarihi şapka nutkunu gerçekleştirmiştir⁷².

“Hanim ve Bey Arkadaşlarım,

⁷¹Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve..., s. 15-16.

⁷²Gürcan Bozkır, “İzmir Basınında Mustafa Kemal Atatürk'ün Kastamonu Gezisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 9, 2010, Sayı: 20, s. 115.

Bana huzur-i nezihanenizde söz söylemek fırsatını bahsettiğinizden çok bahtiyarım. Bunun için size sureti mahsusada teşekkür ederim. Derekap ilave etmeliyim ki, İnebolu'nun muhterem halkı, beni çok samimi kabul etti. Hakkımda kalbi tezahuratta bulundu. Bunun bende tevhit ettiği memnuniyet hislerini Belediye Dairesinde ve Hükümet Konağında bil vesile söylemiştim.

Fakat burada huzurunuzda bir defa daha bu memnuniyetimi ve samimi teşekküratımı ifade etmek benim için çok zevkli bir vazifedir. Müsaadenizle bunu izah edeyim.

Sevgili kardeşlerim,

Fikir ve idrak sahibi olduğumuz büyük hadisat ile ispat etmiş olan bu millet, Allah'ın gölgesi, Peygamberin vekili olduğuna iddia küstahlığında bulunan halife ünvanındaki gafillere, cahillere, riyakârlara vatanında, vicdanında yer verebilir mi, bunu sizden soruyorum? (Hasa, katiyen sesleri)

Ey Büyük Millet!

Cihan aile-i medeniyetinde mevki-i ihtiram sahibi olmaya layık Türk Milleti, evlatlarına vereceği terbiyeyi mektep ve medrese namında birbirinden büsbütün başka iki nevi müesseseye taksim etmeye halen katlanabilir miydi? Terbiye ve tedrisatını tevhit etmedik ve aynı fikirde, aynı zihniyette fertlerden mürekkep bir millet yapmaya imkan aramak abesle işigal olmaz mıydı?

Efendiler!

Türkiye Cumhuriyetini tesisi eden Türk Halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Fakat ben sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi söylüyorum, medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti Halkı fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat ve izhar etmek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, aile hayatı, yasayış tarzı ile medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Velhasıl medeniyim diyen Türkiye'nin hakikaten medeni olan halkı baştan aşağıya vaz'ı haricisi ile dahi medeni ve mütekamil insanlar olduğunu fiilen göstermeye mecburdurlar. Bu son sözlerimi vazih ifade etmeliyim ki bütün memleket ve cihan ne demek istediğimi suhuletle anlasın. Bu izahımı heyeti aliyenize, heyeti umumiyeye bir sualle tevcih etmek istiyorum. Soruyorum, bizim kıyafetimiz milli midir? (hayır sesleri). Bizim kıyafetimiz medeni ve beynelmilel midir? (hayır hayır sedaları) size iştirak ediyorum. Tabirimi mazur görünüz, altı kaval, üstü şeşane diye ifade olunabilecek bir kıyafet ne millidir ve ne de beynelmileldir. O halde kıyafetsiz bir millet olur mu arkadaşlar?

Böyle tasvif olunmaya razı mısınız? (hayır hayır sedaları) Çok kıymetli bir cevheri çamurla sıvayarak, enzarı âleme göstermekte mana var mıdır? Bu çamurun içinde cevher gizlidir, fakat anlamıyorsunuz, demek musip midir? Cevheri gösterebilmek için çamuru atmak elzemdir, tabiidir. Cevherin muhafazası için bir mahfaza yapmak lazımsa onu altundan veya platinden yapmak icap etmez mi? Bu kadar açık hakikat karşısında tereddüt caiz midir? Bizi tereddüde sevkedenler varsa onların humku ve belâhatine hükmetmekte hâlâ mı tereddüt edeceğiz. Arkadaşlar, Turan kıyafetini araştırıp ihya eylemeye mahal yoktur. Medeni ve beynelmilel kıyafet bizim için, çok cevherli milletimize layık bir kıyafettir. Onu iktisa edeceğiz, ayakta iskarpin veya potin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere siperişemimli serpuş. Bunu açık söylemek isterim, bu serpuşun ismine şapka denir.

....

Müsaade buyurulursa; bir iki kelime söyleyeceğim. Ve siz söylemek istediğimi suhuletle anlayacaksınız. Seyahatım esnasında köylerde değil, bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif ve itina ile kapatmakta olduğunu gördüm. Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarz kendileri için mutlaka mucibi azap ve ızdırap olduğunu tahmin ediyorum. Erkek arkadaşlar, bu biraz bizim hodbinliğimiz eseridir. Çok affif ve dikkatli olduğumuzun icabıdır. Fakat muhterem arkadaşlar rüfekayi nisvanımız da bizim gibi müdrik ve mütefekkir insanlardır. Onların mukaddesatı ahlakıyeyi telkin etmek milli ahlakimizi anlatmak ve onların dimağını nur ile nezahatle teşhis etmek esasi üzerinde bulunduktan sonra fazla hodbinliğe lüzum kalmaz. Onlarda yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleri ile cihani dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.

....

Hanim ve Bey Arkadaşlarım!

Malumunuz olan bir hakikati kısa bir cümleyle tekrar arz edeceğim. Beni mazur görünüz. Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet beyhudedir. Ve o gafil ve itaatsizler hakkında çok biamandır. Dağları delen semalarda pervaz eden, göze görünmeyen zürraindan yıldızlara kadar her şeyi gören, tenvir eden, tetkik eden medeniyetin muvacahei kudret ve ulviyetinde kurunu vustaî zihniyetlerle iptidai hurafelerle yürümeye çalışan milletler mahvolmaya veya hiç olmazsa esir ve zelil olmaya mahkûmdurlar. Türkiye Cumhuriyeti halkı mütemeddin ve mütekâmil bir kütle olarak ilebet yaşamaya karar vermiş esaret zincirlerini ise tarihte emsali namesbuk kahramanlıklarla parça parça etmiştir⁷³.”

1.1.4.3. Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Nutku (30 AĞUSTOS 1925)

29 Ağustos da Taşköprü'ye 30 Ağustos'ta da Daday'a giden Mustafa Kemal orada da yaptığı incelemeler sonucu inkılâbın istediği şekilde gittiğini görmüştür. Gazi bu incelemelerinden sonra Kastamonu'ya dönmüş ve CHF'yi ziyaret ederek burada bir konuşma yapmıştır⁷⁴.

“Meşhudatımın en kıymetli kısmı bu güzel mıntkanın samimi halkının çok münevver ve çok geniş ve yüksek bir zihniyet sahibi olmalarıdır. İtiraf etmeliyim ki bu seyahatimden evvelki malûmatım meşhudatımın hasıl ettiği kanaatlerden çok başka idi. Muhterem mebuslarınız Ali Rıza Bey, Mehmet Fuat Bey gibi zevat bulunmasaydılar, sizi mümkün olduğu kadar olduğunuzun aksine tanımak için çalışanlar ezhanı teşvişte kim bilir ne kadar ileri gitmeğe muvaffak olacaktı. Asarı fiiliyesini memnuniyetle görmekte olduğum ali telâkkiyatını bittabi bir anda, bir günde tekevvün edemezdi. Böyle bir iddia serdetmek aynı cehalet olur. Şüphe yok, bu havalinin muhterem halkı esasen medeni tekâmülün silsilei tabiyesi üzerinde ilerlemekte idi. Ve ilerlemektedir. Bu gün ben o tekâmülün tabii tecelliyatının mesut bir şahidi bulunuyorum. Bu hakikatin aksini ifade ve izah ederek teceddüt hatvelerimizi felce uğratmaya yeltenen sebükmağzan hükümlerini verirken kendi yarım yamalak ilimlerine, çürük mantıklarına, nâ kâfi akıllarına istinat etmiş olduklarına zahip oluyorum. Bu zavallı hodbinler böyle yapacaklarına halkın hissi selimine müracaat etselerdi, ondan feyiz ilham alsalardı, kendilerine bu gün şayanı hande hacil bir vaziyette bırakan bu kadar müstekreh hatalara düşmezlerdi. Fakat hissi

⁷³Onuncu Cumhuriyet Bayramı Hatırası Kastamonu Yıllığı, Kastamonu Vilâyet Matbaası 1933, s.16-22.

⁷⁴Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve..., s. 90-91.

selimin akıl, mantık ve marifetin fevkinden haizi ehemmiyet olduğunu takdir etmek yalancı âlimlerin işine gelmez.

Arkadaşlar,

Milletimizin sağlam bir şuura malik olduğuna, kahramanı olduğu büyük ve fiili âsar ve hadisattan sonra kimsenin şüphe etmeğe hakkı kalmamıştır. Şuur daima ileri ve yeniliğe götürür. Ricat kabul etmez bir haslet olduğuna göre, Türkiye Cumhuriyeti halkı ileriye ve teceddüde uzun hatvelerle yürümeye devam edecektir. Şuura illet tarı olmadıkça geriye gitmek veya tevakkuf varidi hatır dahi olamaz. Asırlardan beri masruf menfi cehdü gayretler zaman zaman milleti uykuya daldırmış olmakla beraber milletin şuurunu felce uğratmağa asla muvaffak olamamıştır. Bu hakikat milletin bugün gösterdiği asarı şuur ile kendiliğinden sabittir.

Eğer şuurda maluliyet olsaydı, onu bugünkü ciyadîyetinde ihya etmek desti kudretten bile muntazar değildi.

....

Arkadaşlar,

Huzurunuzda muvaceheî millete beyanı teşekkür ederken hissettiğim ve gördüğüm hususatı olduğu gibi söylemeyi tarih ve vicdan karşısında vazife bilirim. Hükümeti Cumhuriyetimizin bir Diyanet İşleri Riyaseti Makamı vardır. Bu makam merbut müftü, hatip, imam gibi muvazzaf birçok memurlar bulunmaktadır. Bu vazifedar zevatın ilimleri, faziletleri derecesi malumdur. Ancak bu yolda vazifedar olmayan bir çok insanlar da görüyorum ki, aynı kıyafet iktisasında berdevamdırlar. Bu gibiler içinde çok cahil hatta ümmi olanlarına tesadüf ettim. Bilhassa bu gibi cühela, bazı yerlerde halkın mümessilleriymiş gibi onların önüne düşüyorlar. Halkla doğrudan doğruya temasa adeta bir mani teşkil etmek sevdasında bulunuyorlar. Bu gibilere sormak istiyorum. Bu sıfat ve salahiyeti kimden, nereden almışlardır. Malum olduğuna göre milletin mümessilleri intihap ettikleri mebuslar ve onlardan teşekkül eden Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclisin itimadına mahzar Hükümeti Cumhuriyettir. Bir de mahalli müntehap belediye reisler ve heyetleri vardır.

Millete hatırlatmak isterim ki, bu laubaliliğe müsaade etmek asla caiz değildir. Her halde sahibi salahiyet olmayan bu gibi kimselerin muvazzaf olan zevat ile aynı kisveyi taşımalarındaki mahzuru hükümetin nazarı dikkatine vazedeceğim. İnebolu'da ve bazı yerlerde söyledim. Bugünün meselesi gibi mütalaa edileceğinden burada da bahsetmek istiyorum. Her milletin olduğu gibi bizimde bir milli kıyafetimiz varmış fakat gayri kabili inkardır ki taşıdığımız kıyafet o değildir. Hatta milli kıyafetimizin ne olduğunu bilenler içimizde azdır bile. Mesela karşımda kalabalığın içinde bir zat görüyorum. Başında fes, fesin üstünde yeşil bir sarık, sırtında bir mintan, onun üstünde benim sırtımdaki gibi bir ceket, daha alt tarafını göremiyorum. Şimdi bu kıyafet nedir? Medeni bir insan alelâcaip kıyafete girip dünyayı kendine güldürür mü? ...Devlet memurları da, bütün millet de kıyafetlerini tashih edecektir.

Fen, sıhhat noktainazarından ameli olmak itibariyle, her noktainazarından tecrübe edilmiş medeni kıyafet iktisa edecektir. Bunda tereddüde mahal yoktur. Asırlarca devam eden gafletin acı derslerini tekrarlamağa takat yoktur. Adam olduğumuzu, medeni insan olduğumuzu isbat ve izhar için icap edeni yapmakta taannüt adamlıkla kabili telif değildir.

....

Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir yemeni, peştamal veya buna mümasil bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya bir yere oturarak yumulur. Bu tavrın mana ve medlülü nedir?

Efendiler,

Medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzardır. Derhal tashihi lazımdır⁷⁵.”

1.1.4.4. Mustafa Kemal Paşa'nın Veda Konuşması (31 Ağustos 1925)

Mustafa Kemal Atatürk, Kastamonu'dan ayrılırken halka bir konuşma yapmıştır;

“Arkadaşlar,

Muhterem Kastamonu halkının coşkun hislerini açık bir şekilde dile getiren arkadaşımızın sözleri, benliğimin üzerinde üzüntü ve heyecan meydana getirdi. Buna aynı samimiyetin, aynı derin hislerin vicdanımda yükselttiği heyecanı anlatmakla karşılık vermek isterim.

Arkadaşlar,

Benim için sizden ayrılmak çok acıdır. Arkadaşımızın ifade ettiği kesin mecburiyet olmasaydı, şimdi buradan geri döner ve çok bahtiyar olurum. Fakat emin olunuz ki size veda için elimi uzattığım laman; bu sizden uzaklaşmak için değil, sizinle temasını bütün ömrümde hissetmek içindir. Teminat verebilirim ki, burada bulunmadığım ve birkaç yüz kilometre mesafede bulunduğum halde bile kendimi yine sizin içinizde imiş gibi hissedeceğim.

Arkadaşlar,

Çok yerde büyük tezahürata şahid oldum. İtiraf edeyim ki, burada tezahüratın samimi şiddetini tok yüksek gördüm. Buna özellikle teşekkür ederim. Bu samimiyet kitlesi karşısında söylemek istediklerimi dile getirmek çok güçtür. Biliyorsunuz ki samimiyetin lisanı yoktur. Samimiyeti ifade etmek mümkün değildir. O, gözlerden ve yüzlerden anlaşılabilir. İşte size yüzümü, gözlerimi çeviriyorum. Bakınız, görünüz. Oradan anlayacaksınız ki, kalbim çok şiddetli bir muhabbetle çarpmaktadır. Hepinize derin bir muhabbetle veda ediyorum⁷⁶.”

Kastamonu gezi programının başlangıcından itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın İnebolu, Daday, Taşköprü ve Kastamonu'daki konuşmalarına bakıldığında, Cumhuriyete giden yolda Türklüğün vermiş olduğu başarılı mücadele, medeniyet ve

⁷⁵Cumhuriyetin Onbeşinci Yılı Anması Kastamonu Yıllığı, Tan Matbaası, İstanbul 1938, s. 28-34.

⁷⁶Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve..., s. 143.

medenî olmanın gerekliliği, yapılan inkılâp hareketleri, gerekçeleri ve kıyafet inkılâbının zorunluluğu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir⁷⁷.

Atatürk'ün dokuz gün süren Kastamonu seyahati incelendiğinde, Atatürk'ün önce elinde şapka ile dolaşarak kamuoyunu bu inkılâba hazırladığı görülür. Bu geziler esnasında, Atatürk'ün avantajlarını iyi kullandığı iki husus dikkat çeker. Bunlardan birincisi, strateji geliştirme, zamana ve mekâna uygun hareket etme; ikincisi ise, hitabet yeteneğidir. Hem Kastamonu seyahatinde hem diğer seyahatlerinde, Atatürk sahip olduğu bu yetenekleri isabetle kullanmış ve amaçlarına ulaşmıştır⁷⁸.

1.1.4.5. Atatürk'ün Kastamonu Gezisinin Basındaki Yansımaları

Atatürk'ün Kastamonu gezisi o günün basın organlarında geniş şekilde yer almış, mahalli Açıksöz ve Kastamonu gazetelerinde ayrıntılı haberlere yer verilmiştir. Yurt içinde ise Ankara'daki Hâkimiyet-i Milliye ile İstanbul'daki Cumhuriyet gazetesi gezi ile ilgili haberlere yer vermişlerdir. Kastamonu'da yayınlanan Açıksöz gazetesi, geziyle ilgili bütün ayrıntıları haber şeklinde vererek, Atatürk'ün şehre gelişi ve ayrılışına kadar geçen süreçteki faaliyetlerini okuyucularına aktarmıştır. Haberlerden ayrı olarak "*Hoş Geldin*" başlığı ile imzasız bir başmakale yayınlanmış ve gezinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır⁷⁹

İstanbul basını içinde Atatürk'ün Kastamonu gezisini en iyi şekilde aktaran gazete Cumhuriyet gazetesi olmuştur. Gazete, Zeki Cemal Bey'i özel olarak görevlendirmiştir. Gazetede haberlerin yanısıra "*Reisicumhurun Seyahati*" ve "*Gazi'nin Fikirleri*" adıyla iki başmakale yayınlanmış ve gezinin amaçları araştırılmaya çalışılmıştır⁸⁰.

Atatürk'ün Kastamonu gezisini Ankara'da yayınlayan Hâkimiyet-i Milliye gazetesi de geniş bir şekilde geziye yer vermiştir. Gazetede haberlerin yanısıra iki başmakale

⁷⁷Mehmet Serhat Yılmaz, "*Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı*", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, c.13 No:1, Mart 2005, s. 227.

⁷⁸Nezahat Özcan, "*Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti ve Bu Ziyaretin Önemi*", **Atatürk Araştırma Merkezi, 28 Ağustos 2003 Tarihli Kastamonu Konferansı**, s. 1287-1288.

⁷⁹Eski, **Atatürk'ün Kastamonu...**, s. 62.

⁸⁰Eski, **a.g.e.**, s. 64-65.

yayınlanmıştır. Bunlardan ilki “*Son Seyahat*” başlığı ile Falih Rıfkı (Atay) Bey tarafından kaleme alınmıştır. Gazetede ikinci makale ise “*Gazi Paşa'nın Seyahati*” başlığı ile Ağaoğlu Ahmet Bey tarafından kaleme alınmıştır⁸¹.

Atatürk'ün Kastamonu gezisini, İzmir basının da Anadolu gazetesi, Yanık Yurd gazetesi, Yeni Gün gazetesi önemli yer vermiştir. Anadolu gazetesi, 22 Haziran 1925 tarihli sayısında “*Ordunun Serpuşu*” başlığı altında ordudaki denemeyi okuyucularına aktarmıştır. 15 Temmuz 1925 tarihli Ahenk gazetesi, “*Bahriyelilerimizin Yeni Serpuşu ve İngiltere*” başlığı altında Bahriye zabitleri için siperli serpuşun kabul edildiğini aktarmıştır. 12 Ağustos 1925 tarihli Anadolu gazetesinde İçişleri Bakanlığı'nın bütün dairelerinde memurların başı açık şekilde çalışmalarını istediğini bildirmekte ve nasıl selam verileceği konusunu açıklamaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın 23 Ağustos 1925 günü Ankara'dan Kastamonu'ya hareketini Yanık Yurd gazetesi, “*Dün Ankara'dan hareket eden Reisicumhur hazretleri öğle yemeğini Çankırı'da yemiş ve dün akşam halkın tezahüratı arasında Kastamonu'ya muvasalat etmiştir*” şeklinde duyurmaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu'ya gelişi ile birlikte yaptığı çalışmaları İzmir basınında oldukça geniş yer bulmuş, 27 Ağustos 1925 tarihli Ahenk gazetesinin başlığı “*Gazi Paşa'nın Parlak Bir Hitabesi – Bir Türk Dünyaya Bedeldir*” adını taşımakta ve başlık altında ayrıntılara yer verilmektedir. İnebolu Nutku İzmir basınında geniş yer almıştır. 30 Ağustos 1925 tarihli Yeni Gün gazetesi konuyla ilgili yorumunda şunları vurgulamaktadır: “*Gazinin seyahatı memleket nokta-i nazarında çok faydalı olmuştur. Gazi Paşa Hazretlerinin seyahatı fevkalade fayda temin etmiştir. Bu tür seyahatlerin memleketin terakki ve teceddüdü için pek büyük faydalar temin ettiği görülmektedir*”. Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Nutku'ndan sonra 1 Eylül tarihli İzmir basınında şapka konusunun halledildiğini bildiren haberlere yer verilmiştir⁸².

Dış basında Şapka İnkılâbı'nın en çok tartışma konusu olduğu ülke Mısır'dır. Fes'in yerini şapkanın alması Mısır'da ayırım yaratmış, zamanla Mısır'ın iç olayları arasında yer almıştır.

⁸¹Eski, **a.g.e.**, s. 71.

⁸²Bozkır, **a.g.m.**, s. 109-126.

Bir Müslümanın kafasında şapka olması, Mısır basınında alışılmamış bir durumdur. Gazeteler, özellikle de Al-Akhbar olayları ilgiyle takip etmesine rağmen bu konuda yargıda bulunmaktan uzak durmuştur. Bununla birlikte Al-Akhbar muhabiri Mustafa Kemal'in 27 Ağustos'ta İnebolu'da yaptığı şapka konuşmasından alıntı yaptıktan sonra gazetenin bakış açısını birkaç kelime ile açıklamaya gerek duyarak: *“Bu en garip değişikliklerden biridir”* yorumunu yaparken; daha sonraki bir makalesinde ise elbise ile ilerleme arasındaki ilişkiyi sorgulayarak, *“Elbisenin insanların durumunu ve gerçeği değiştireceğini düşünmüyorum. Gerçek ilerlemenin giyside değişiklik yapmakla ilgili olup olmadığını göreceğiz. Bekleyip görmemiz gerekiyor. Gerçekler hipotezlerden daha değerlidir.”* Değerlendirmesini yapmıştır.⁸³

Şapka İnkılâbına şüphe ile yaklaşan El-Mukattam gazetesi konu ile ilgili olarak yalnız haber niteliğinde yayınlar yapmıştır. Gazetedeği görüşe göre; Türkiye'deki yöneticilerin çıkardıkları kanunların bir kısmının zaman içinde ilga edileceği veya uygulanan reform programında bir aksaklığın meydana geleceği beklentisi içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.⁸⁴

Şapka İnkılâbına Mısır'da muhafazakâr kesim tepkiyle yaklaşmış, namaz kılarken secdeye engel olacağını belirterek bu durumun İslam'a ve Araplara karşı hakaret olduğu görüşünü savunmuşlardır⁸⁵. Bu tepkilere karşı burada Mısırda gazetecilik görevi yapan Avni Bey, El-Mukattam'da yayınlanan makalesinde özetle; şapka ve fesin başka, dinin ise başka olduğunu belirtirken, Türklerin şapka giymelerine rağmen dinlerine bağlı olduklarını vurgulamıştır⁸⁶.

Şapka konusundaki tartışmalar bu kadarıyla kalmayıp El-Mukattam ve Siyasetü'l-Usbuhiye gazetelerinde şapkanın sağlıklı olup olmadığı tartışmaları olaya yeni bir boyut kazandırmış, fesin güneş ışıklarını kesmediği ve din adamlarının bu tartışmalara katılmalarının doğru olmadığını belirterek *“onlar zaten fes giymiyorlar”* denilmektedir. Bu tartışmalar üzerine Mısır'da Cemiyet-i Rabita-i Şarkiye (Doğu

⁸³Richard Hattamer, “Mısır Basınında Atatürk ve İnkılâpları”, Çev. Ayten Sezer, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı:50, Temmuz 2001, s. 394.

⁸⁴Mehmet Serhat Yılmaz, “Türkiye'deki Şapka ve Kıyafet İnkılâbının Mısır Kamuoyunda Yansımaları (1925-1932)”, **Cumhuriyet Tarih Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 2, Güz 2005, s. 96.

⁸⁵Yılmaz, **a.g.m.**, s. 97.

⁸⁶Yılmaz, **a.g.m.**, s. 97-98.

Birlik Cemiyeti) tarafından toplantı düzenlenerek konu tartışılmıştır. Tartışma sonunda, mesele doğunun batıyı bir taklidi olarak görülmüş, fesin gerçek bir başlık olmadığı kararna varılmıştır. Cemiyet, Tabipler Odasından görüş istemiş ve güneşten koruma konusunda şapkanın daha faydalı olduğu bildirilmiştir⁸⁷.

1.2. Serbest Cumhuriyet Fırkası

Türkiye Cumhuriyet'inde siyasî atmosferde ortaya çıkan farklılıklar yeni bir siyasi partinin kurulmasını ihtiyacını doğurmuş ve Paris Büyükelçisi Fethi Bey, elçilikten istifa ederek Serbest Cumhuriyet Fırkası adı altında bir parti kurmaya karar vermiştir⁸⁸. Atatürk ile olan bir dizi yazışmalardan sonra 12 Ağustos 1930'da Fırka resmen kurulmuştur. Fırka'nın Başkanlığı'na Fethi Bey, Genel Sekreterliği'ne Kütahya Milletvekili Nuri Bey, İdari Heyeti üyeliklerine Ardahan Milletvekili Tahsin Bey, Ankara Milletvekili Talat Bey ve Aydın Milletvekili Reşit Galip Bey'ler getirilmiştir⁸⁹.

Fırkanın kuruluşu ile Fethi Bey, ülke genelinde teşkilatlanma çalışmalarına başlamıştır. Kastamonu Teşkilâtı'nın kurulması için 25 Ağustos 1930 tarihinde Avukat İzzet Bey'i görevlendirmiştir. İzzet Bey, Valiliğe Kuruluş Beyannâmesi'ni gösterdikten sonra, Fırka çalışmalarına başlamıştır. Yönetim Kurulu'nu Açıksöz gazetesi sahibi Hüsnü Bey, Balıkzâde Muhsin, Hacı İsmailzâde Mehmet ve Yazıcızade Tevfik Beyler'den oluşturmuş ve Genel Merkez'e bildirmiştir⁹⁰.

SCF, Araç, Cide, Daday, İnebolu, Küre, Taşköprü, ve Tosya'da ki teşkilatlanmalarını oluşturduktan sonra faaliyetlerine başlamıştır. Bu dönemde SCF'ye halk yoğun ilgi ve destek göstermiştir. Bu noktadan itibaren partinin ilçe teşkilatlanmalarına geçilecektir.

⁸⁷Yılmaz, a.g.m., s.98.

⁸⁸Açıksöz, 11 Ağustos 1930, Sayı: 2583.

⁸⁹Açıksöz, 16 Ağustos 1930, Sayı: 2585.

⁹⁰Açıksöz, 25 Ağustos 1930, Sayı: 2589

Küre teşkilâtlanması; Eski Belediye Başkanı Dava Vekili Ayrancıoğlu Abdullah Hilmi Bey'in Başkanlığında, Genel Meclis Üyesi Mehmet, CHP Yönetim Kurulundan Kesoglu Mehmet, Güllüoğlu Mustafa, Comakoğlu Mehmet Bey'den oluşmaktadır⁹¹.

Cide Fırka Teşkilâtı; CHP Yönetim Kurulu üyeliğinden ayrılan Hüsnü Bey'in Başkanlığında, Kara Ahmetoğlu Hasan Bey, Süleymanoğlu Mehmet Ali Bey, Memişoğlu Ali Bey, Damatoğlu İlyas Bey, Çerkez Hasanoğlu Şaban Bey'den oluşmaktadır⁹². Teşkilâtı kurmak için Genel Meclis üyelerinden Hacı İsmailzâde Mustafa Bey görevlendirilmiştir. Yönetim kurulunu; Gürcüzâde Şükrü Bey, Fahrettin Efendizâde İhsan Bey, Salim Efendizâde Naci Bey, Recep Beyoğlu Satı Efendi, Sancaktaroğlu Tefvîk Bey oluşturmaktaydı⁹³.

Taşköprü teşkilâtlanması için Avukat Hamdi Bey görevlendirilmiştir. Yönetim Kurulunda; Avukat Hamdi Bey, Dava Vekili Hüseyin Kadri Bey, Karakaşzâde Abdullah Hacı, Ömerzâde Zühtü, Kurşuncuzâde Mahir, Müftüzâde Arif Hikmet, Mütevellizâde Mehmet Efendi bulunmaktadır⁹⁴.

Tosya teşkilâtlanması, Halk Fırkası Yönetim Kurulundan istifa eden Dava Vekili Faik Efendi'nin Başkanlığında; Hasan Beyzâde Ali Bey, Müftüzâde Abdülkadir Bey, Ocaklızâde Haşim Bey, Hacı Şakir Efendizâde Mahir Bey, Konyalızâde Ali Fuat Bey, Ağacıkzâde Hasan Efendi, Cecezâde Akif Efendi, İmamzâde Hasan Efendi'den oluşmaktadır⁹⁵.

Araç ilçesi teşkilâtlanması, Genel Meclis üyelerinden Hacı Mustafazâde İhsan Bey'in Başkanlığında; Dava Vekili Topçuzâde Şükrü Efendi, Dava Vekili Büyük Mehmetzâde Tefvîk Bey, Molla Süleymanzâde Cemal Bey, Kütükzâde Ali Bey'den oluşmaktadır⁹⁶.

⁹¹Açıksöz, 27 Ağustos 1930, Sayı: 2590.

⁹²Açıksöz, 31 Ağustos 1930, Sayı: 2591.

⁹³Açıksöz, 31 Ağustos 1930, Sayı: 2591.

⁹⁴Açıksöz, 31 Ağustos 1930, Sayı: 2591

⁹⁵Açıksöz, 3 Eylül 1930, Sayı: 2592.

⁹⁶Açıksöz, 3 Eylül 1930, Sayı: 2592.

İnebolu teşkilâtlanması, Avukat Arif Bey'in Başkanlığında; Güzel İnebolu ve Seyyah gazeteleri sorumlu Müdürü Hilmi, Komisyoncu Ali Osman Raşit Bey, Kaptanzâde Mehmet Bey ve Ahmet Bey'den oluşmaktadır⁹⁷.

1.2.1. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kastamonu Faaliyetleri

SCF'nin siyasî hayatının kısa olması, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin az sayıda ve dar kapsamlı olmasını sebep olmuştur. Ayrıca basın da Fırka'ya karşı sert bir politika izlemiş ve bu politikanın da olumsuz etkisi görülmüştür. Kastamonu'da Doğruluk gazetesi başta olmak üzere İstanbul'da Posta gazetesi ve Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, Fırka'yı ve idarecileri kötüler içerikte haberler yayımlamışlardır. Açıksöz gazetesi Başyazarı Hüsnü Bey, Posta ve Hâkimiyet-i Milliye gazetelerini dava etmiştir⁹⁸. SFC Kastamonu İl Başkanı Avukat İzzet Bey'de gazetelere mektup göndererek tepkisini belirtmiştir⁹⁹.

SCF'nin faaliyetleri kısıtlı olsa da, Cumhuriyet Bayramı için düzenlemiş olduğu “*Kutlama Gecesine*” halk büyük ilgi göstermiştir. Cumhuriyet Bayramı 1930 senesinde Serbest Fırka üyelerinin coşkun katılımları ile kutlanmıştır¹⁰⁰.

29 Ekim 1930 tarihinde yapılan merasimin bitmesinden sonra memurların çoğu Halk Fırkası'na giderken, halkın çoğunluğu Serbest Fırka'sını tebrik etmeğe gelmiştir. Aynı gün şehrin alışveriş günü olmasından dolayı gece SCF'nin önüne Atatürk ve Fethi Bey'in fotoğrafları asılarak elektrik ile aydınlatılmıştır. Halk bina içerisinde Cumhuriyet'i kutlarken elektriklerin gitmesi ile bu neşe son bulmuştur¹⁰¹. Açıksöz gazetesi, Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yapılırken Belediyece kasıtlı olarak elektriklerin kesildiğini yazmıştır¹⁰².

Fethi Bey Türkiye genelinde, Belediye Seçimlerinde yapılan haksızlık ve usulsüzlükleri, Büyük Millet Meclisi'nde açıkça ortaya koymuştur. Cumhuriyet'in

⁹⁷Açıksöz, 13 Eylül 1930, Sayı: 2597.

⁹⁸Açıksöz, 10 Eylül 1930, Sayı: 2595.

⁹⁹Açıksöz, 10 Eylül 1930, Sayı: 2595.

¹⁰⁰Açıksöz, 1 Teşrinisani 1930, Sayı: 2614

¹⁰¹Açıksöz, 1 Teşrinisani 1930, Sayı: 2614.

¹⁰²Açıksöz, 3 Teşrinisani 1930, Sayı: 2615.

yararı için bütün belediye seçimlerinin iptalini, usûl ve kanun dairesinde seçimlerin yeniden yapılmasını ve bu kanunsuzluklara göz yuman İçişleri Bakanı'nın görevden alınmasını istemiştir. Fethi Bey'in bu istekleri, Meclis'te şiddetli tepkilere sebep olmuştur. Bu durum karşısında Fethi Bey, Fırkasının devamında bir fayda göremediği için Fırka'nın feshine karar vermiştir¹⁰³. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili hayata geçişteki ikinci denemesi de başarısız olmuştur.

SCF'nin feshi üzerine, Açığsöz gazetesi 12 yıllık yayın hayatına son verme kararı almıştır. İlerleyen günlerde aldığı başka bir karar ile yayın hayatına devam etmiştir¹⁰⁴.

1.3. Demokrat Parti

Demokrat Parti, Celal Bayar'ın Başkanlığında 1946 yılında faaliyete geçmiştir. Partiyi kuranlar, B. Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes'tir. İlk olarak Ankara'da teşkilatını oluşturmuştur¹⁰⁵.

Çok partili hayata geçiş tam olarak benimsenemediği için, DP'nin ilk yıllarda yaptığı çalışmalarla ilgili kaynaklar azdır. Mart 1946'da Parti Heyeti Kuruluş Beyannamesi, Valiliğe verilmiş ve Kastamonu'da DP kurulmuştur¹⁰⁶. Yönetim kurulu; Avukat Hayri Tosunoğlu, Emekli Kaymakam Şefik Işık, Sağlık Eski Müdürü Dr. Celal Ferdi, Avukat Aziz Üçok, Müteahhit ve Birlik Muhabiri Münip Yalaz, Emekli Yüzbaşı İhsan Kaner ve Burhan Zülfi Çelebi'den oluşmaktaydı¹⁰⁷.

CHP'nin uzun yıllar devam eden tek parti iktidarından memnun olmayan halk, DP'ye yoğun ilgi göstermiştir. DP kısa sürede ülke genelinde teşkilâtlanmasını tamamlamış, Kastamonu'da da şube açarak çeşitli idari, sosyal ve kültürel çalışmalarda bulunmuştur.

DP, İl ve İlçe Şubelerinin çalışmalarını denetlemek istemiş ve bu amaçla kurulduğu yıldan itibaren her yıl düzenli olarak kongreler düzenlemiştir. 1949 yılındaki İl

¹⁰³ **Açığsöz**, 19 İkinci Teşrin 1930, Sayı: 2621.

¹⁰⁴ **Açığsöz**, 20 Kanunuevvel 1930, Sayı: 2622.

¹⁰⁵ **Akşam**, 8 Ocak 1946, Sayı: 9778.

¹⁰⁶ **Doğrusöz**, 29 Mart 1946, Sayı: 920.

¹⁰⁷ **Doğrusöz**, 29 Mart 1946, Sayı: 920.

Kongresi'ne DP Genel Başkan'ı Celal Bayar ve Fuat Köprülü'de katılmıştır. Fuat Köprülü konuşmasında, Kastamonu tarihinden genel hatlarıyla bahsetmiş ve devamında yabancıların Türklere geri kalmış topluluk gözüyle bakmalarına sert cevap vererek, geri kalınma nedenlerini açıklamıştır. Konuşmasının sonunda “*Muvazaa*” kelimesinin anlamını açıklayarak konuşmasını bitirmiştir¹⁰⁸.

Celâl Bayar ise konuşmasında, Kastamonu'nun Millî Mücadele tarihindeki önemine ve kahramanlıklarına vurgu yapmıştır. Daha sonra Atatürk'e dair bir hatırasını anlatmıştır. DP Genel Başkanı Celâl Bayar İl Kongresi'nde yaptığı konuşmasının devamında, Başbakan Günaltay ile yaptığı görüşmelere ve Başbakan'ın beyanatlarına cevap vermiştir. Seçim kanununun değişmesini, ara seçimlere katılma karşılığında pazarlık konusu yapılmasını sert bir şekilde eleştirmiştir¹⁰⁹.

DP, halk ile içiçe olabilmek ve hakkındaki eleştirilere cevap verebilmek amacıyla bir miting düzenlemiştir. Kastamonu Teşkilâtı tarafından 6 Haziran 1948 tarihinde yapılan mitinge, çevre illerden de çok sayıda katılım olmuştur. DP Kütahya Milletvekili Dr. İhsan Gürsoy ve Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'da mitinge katılmışlardır. Açılış DP İl Başkanı Hayri Tosunoğlu tarafından yapılmış, Kütahya Milletvekili Dr. İhsan Gürsoy ve diğer konuşmacılar sırasıyla kürsüye gelmişlerdir. Misak-ı Millî'nin yerine getirilmesinden ve seçim kanununun değiştirilmesinin ertelenmesinden bahsetmişlerdir. Kemal Zeytinoğlu'nun konuşmasına devamla miting kararları tespit edilmiş ve toplantıya son verilmiştir¹¹⁰.

DP'nin teşkilâtları kuvvetlenip, şube sayısı arttıkça partiye katılmalar artmıştır. CHP'de 1945'lerde görülen disiplinsiz davranışlar DP'nin üye sayısının artmasını kolaylaştırmıştır. Bunun yanında DP'nin kendini daha iyi tanıtmaya başlamasıyla üye sayısında artmalar olmuştur. CHP'den ayrılan ve DP'ye geçmek isteyenlerin partiye kayıtları, DP İlçe Yönetim Kurulu'nca yapılan incelemeden sonra 15.10.1947 tarih ve 15 Sayılı Karar ile yapılmıştır. Partiye kayıt yaptıranlar şu şekildedir; Halim Keçüker, İbrahim İmamvekilioğlu, Ahmet Maliki, İhsan Kavuklu, İhsan Ecevit, Ziya Darendе, Tevfik Sa'dır, Hasip Yılanlıoğlu, Hasan Nazlıoğlu, Abidin Atak, Said Bildik, Niyazi

¹⁰⁸Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, Sayı: 968-233.

¹⁰⁹Doğrusöz, 31 Mayıs 1949, Sayı: 968-234.

¹¹⁰Doğrusöz, 9 Haziran 1948, Sayı: 968-147.

Sarioğlu, Mehmed Okumuş, Kadir Üstüntepe, Hilmi Kapucuoğlu, Hüseyin Arpacıoğlu¹¹¹.

DP, çıkarmış olduğu Dikkat gazetesi ile Kastamonu'daki yerini daha da sağlamlaştırmıştır. Böylece üye sayısı artmış ve katılmalar da devam etmiştir¹¹².

DP'nin kentte etkinlik kazanmasını takiben CHP ve DP arasında çekişme artmıştır. DP tarafından 6 Numaralı¹¹³ bir beyannâme yayımlanmıştır. Bu bildiri de ki CHP aleyhine bir yazıdan dolayı CHP Kastamonu İl Başkanı Dr. Tevfik Arslan dava açmış ve 100 bin lira tazminat istenmiştir¹¹⁴.

CHP-DP mücadelesinde basında etkili olmuştur. DP'nin çıkarmış olduğu Dikkat gazetesinde çıkan bir yazıda “*Millet Halk Partisi'ne lanet okumakla...*” geçen bir cümleden dolayı, CHP Genel Sekreterliği tarafından; DP İl Başkanı ve Dikkat gazetesinin sahibi Hayri Tosunoğlu'na ve İl Yazı İşleri Müdürü Sabri Yılmaz'ın' e dava açılmıştır. 18.9.1948 tarihinde son bulan davada, yazının hakaret olmadığı kararına varılmış ve konuyla ilgili olarak Dikkat gazetesi bir açıklama yapmıştır¹¹⁵. Mahkemelere varan bu mücadelelerden de anlaşılacağı gibi çok partili hayat tam anlamıyla benimsenememiştir.

1.3.1. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

DP yeni kurulmasına rağmen elindeki imkânlar ölçüsünde sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur.

Kastamonu'da siyasî alandaki mücadelesini kuvvetlendirmek isteyen DP İl Başkanı Hayri Tosunoğlu tarafından Dikkat gazetesi halkın hizmetine sunulmuştur. Birlik

¹¹¹Dikkat, 20 Ekim 1947, Sayı: 55.

¹¹²Dikkat, 15 Aralık 1947, Sayı: 69.

¹¹³ Basında, 6 Numaralı Beyannameye yer verilmediği için ayrıntısına ulaşılamamıştır.

¹¹⁴Doğrusöz, 19 Temmuz 1946, Sayı: 950.

¹¹⁵Dikkat, 20 Eylül 1948, Sayı: 147.

Matbaası'nda basılan gazete, 10 Nisan Perşembe tarihinde yayın hayatına başlamıştır¹¹⁶. Bkz.¹¹⁷

DP, yönetiminde bulunan kişiler arasındaki bağları kuvvetlendirmek amacıyla, kuruluş yıldönümlerinde kutlama merasimleri düzenlemiştir. 1. Yıldönümü dolayısıyla DP üyeleri 26 Nisan 1947 tarihinde bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda, partinin kuruluş amaçları ve gelecekteki çalışmaları üzerine sohbetlerde bulunmuşlardır. İlçe şubelerinde de yıldönümü kutlamaları yapılmıştır¹¹⁸.

Sosyal ilişkileri geliştirmek için İnebolu DP üyeleri, Zarbana ve Kayran DP üyeleri ile görüşüp buralara tanışmak amaçlı gezi düzenlemiştir¹¹⁹.

DP, 10 Kasım 1948 günü sabahı Halkevi'nde ve DP Merkezi'nde Atatürk'ün anısına bir tören düzenleme kararı almıştır. Fakat Halkevleri, CHP'nin siyasî toplanma yeri olduğu ve başka partilere açılmadığını için kendi aralarında toplanmışlardır. Parti Başkanı Avukat Hayri Tosunoğlu'nun açılış konuşmasından sonra, saat 09:05 te beş dakikalık saygı duruşu yapılmıştır. Program bitiminde partililer aralarında Atatürk'ün yaptığı hizmetlerden bahsetmişler, kabrin hala yapılmamış olmasından dolayı iktidar partisini eleştirmişlerdir. Bu durumun Atatürk'e azap verdiğini belirterek, törene son verilmiştir¹²⁰. DP, kısa sürede teşkilatlanmasını tamamlayarak tek parti döneminden gelen sosyal ve kültürel alandaki eksiklikleri gidermeye çalışmıştır.

1.3.2. Demokrat Parti'den Ayrılmalar ve Çözümler

Kurulduğu yıllarda amaçları ve ne yapmak istediklerini halka tam olarak anlatamayan DP'den bir kısım ayrılmalar olmuştur. Kastamonu ili genelindeki teşkilât

¹¹⁶**Yeni Ses**, 21 Nisan 1947, Sayı: 35.

¹¹⁷41x57 boyutunda olan gazete, altı sütunlu iki sayfadır. Kastamonu Dikkat Dizimevi'nde tertip edilip Birlik Matbaası'nda basılmıştır. 5 Haziran 1947 tarihli 17. sayısından itibaren mes'ul müdürlüğüne Hasan Basri Evrengün getirilmiştir. 11 Ağustos 1947 tarihli 26. sayısından itibaren Birlik Matbaası'nın Çankırı'ya nakli üzerine Doğrusöz Matbaası'nda 28x41 boyutunda dört sütunlu ve dört sayfa olarak yayınlanmaya başlamıştır. 6 Nisan 1948 tarihli 189. sayısından itibaren sayfa adedi ikiye indirilmiş, 6 Temmuz 1949 tarihli 501. sayısından sonra yayınlanmamıştır. Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu...**, s.113-114.

¹¹⁸**Dikkat**, 28 Nisan 1947, Sayı: 6.

¹¹⁹**Dikkat**, 13 Mayıs 1948, Sayı: 113.

¹²⁰**Dikkat**, 11 Kasım 1948, Sayı: 161.

tecrübesizliği, istifaların ve çözümlerin temel nedenlerinden biridir¹²¹. CHP’de olduğu gibi DP’deki istifaların çoğu da ilçe ve köylerde olmuştur. Araç DP İdare Heyeti Üyesi Mahir Esen istifa edenlerden birisidir¹²². İstifaların sonucunda DP İl Yönetim Kurulu’nda karışıklık çıkmıştır. CHP bu karışıklıkları iyi bir şekilde değerlendirmiş ve DP yönetiminde büyük çaplı çözümler yaşanmıştır.

1.4. Millet Partisi

Çok partili sisteme yeni geçilen bir dönemde Millet Partisi, Türk Demokrasisinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. MP Mareşal Fevzi Çakmak’ın fahri başkanlığında, Temmuz 1948’de kurulmuştur. Kurucuları arasında Kenan Öner, Hikmet Bayur, Şefik Çakmak, Osman Nuri Köni, Osman Bölükbaşı, Mustafa Kentli yer almıştır. Genel Başkanlığa Hikmet Bayur, Başkan Yardımcılığına Osman Nuri Köni, Genel Sekreterliğe Dr. Mustafa Kentli, Muhasipliğe de General Şefik Çakmak getirilmiştir¹²³.

MP, Kastamonu’da Ekim 1948’de faaliyete geçmiştir. CHP ve DP’den ayrılanlar MP’nin kurucu heyetini oluşturmuşlardır. Bu kişiler; Halim Küçüker, İmadi Melekoğlu, Şükrü Uğurlu, Rıza Keskin, İbrahim İmamvekili, Baha Ataoğuz, Salim Esen’dir¹²⁴.

Merkez Binası olarak, Sadık Paşa Konağı kullanılmıştır. Kastamonu İl Yönetim Kurulu; Başkan Şükrü Uğurlu, Başkan Yardımcısı Halim Küçüker, Sekreter Baha Ataoğuz, Muhasip İbrahim İmamvekili; üyelikleri de İmadi Melekoğlu, Salim Esen ve Rıza Keskin’den oluşmaktadır¹²⁵.

Kısa sürede ilçe teşkilâtı da kurulmuş olup yönetim kurulu şu kişilerden oluşmaktaydı: Başkan Sabri Keskin, Başkan Yardımcısı Ali Nazlı, Sekreter Kemal Arpacıoğlu, Muhasip İhsan Kavuklu, üye Hasip İnönü¹²⁶.

¹²¹Doğrusöz, 5 Temmuz 1946, Sayı: 946.

¹²²Doğrusöz, 26 Nisan 1949, Sayı: 968-224.

¹²³Doğrusöz, 7 Temmuz 1948, Sayı: 968-155.

¹²⁴Doğrusöz, 19 Ekim 1948, Sayı: 968-181.

¹²⁵Doğrusöz, 19 Ekim 1948, Sayı: 968-181.

¹²⁶Doğrusöz, 2 Kasım 1948, Sayı: 968-185.

MP'de sürekliliği sağlamak için çeşitli idarî, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak bu faaliyetler CHP ve DP'deki kadar geniş çaplı olmamıştır.

MP Kastamonu Şubesi de teşkilât faaliyetlerini denetlemek amacıyla kongreler düzenlemiştir. 7 Şubat 1950'de Gökdere Ocak binasında Merkez İlçe Kongresi gerçekleştirilmiştir. Yoklamada 86 delegeden 60 delegenin bulunduğu anlaşılacak kongre divanı seçimi yapılmış ve Başkanlığa Avukat Şevki Egemen seçilmişse de baştan sona kadar Kongreyi İkinci Başkan Baha Ataoğuz idare etmiştir. Atatürk ve Kenan Öner'in ruhlarını tazim için 3 dakikalık saygı duruşundan sonra Baha Ataoğuz MP Tüzüğünü izah etmiş ve yer yer CHP'ye ithamlarda bulunan bir konuşma yapmıştır. Konuşmadan sonra yıllık faaliyet raporu ve 1950 bütçeleri okunarak kabul edilmiştir. 1950 bütçesi 1200 lira gelir 1200 gider olarak kararlaştırılmıştır. Bundan sonra dileklere geçilmiş ve bu dilekler hakkında yapılacaklar karar altına alındıktan sonra idare hey'eti seçimine geçilmiştir. Gizli oy yöntemi yapılan seçimin sonucunda Yeni İlçe İdare Hey'eti; Hasıp Yılanlı, İhsan Kavuklu, Baha Ataoğuz, Kemal Arpacı, İbrahim İmamvekili olarak seçilmiştir. Delege seçiminden sonra saat 19:00'da kongreye son verilmiştir¹²⁷. Baha Ataoğuz'un yaptığı konuşma gazetelerde yer almamaktadır.

26 Şubat 1950'de gerçekleştirilen İl Kongresi'ne gazetecilerin yanı sıra CHP ve DP'den davetliler de katılmıştır. Kongre Başkanlığı'na Hilmi Küçük seçilmiş, devamında çalışma raporunu okumuştur. DP'nin eleştirildiği bu rapordan sonra yeni yıl bütçesi ile memleketin ihtiyacı hakkında görüşmeler yapılmıştır. Vali Tevfik Sırrı¹²⁸ Gür'e çalışmalarında dolayı teşekkür edilmesi kararlaştırılmıştır. Yeni

¹²⁷Doğrusöz, 11 Şubat 1950, Sayı: 1271

¹²⁸İçişleri Bakanlığı sicil özetinde adı Ahmet Tevfik Gür olarak yazılmıştır. İstanbul'da 06.03.1308 (1892) yılında doğmuştur. Hacı Süleyman Sırrı Bey'in oğludur. Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'nden sonra 1908' Mülkiye Mektebi'ne girmiş ve 1911 yılında mezun olmuştur. 29.11.1327 (1911)'de İstanbul Maiyyet Memuru adayı olarak göreve başlamıştır. 1328'de (1912)'de Üsküdar Sancağı Maiyyet memurluğunda bulunmuştur. Bu görevlerinin yanında Kabataş Lisesi'nde Tarih Öğretmenliği yapmıştır. Balkan Savaşı'ndan sonra Edirne'ye Maiyyet memurluğu görevine atanmıştır. 1330 (1914)'da Şahin Nahiye Müdürü, aynı yıl Babaeski Kaymakamı olmuştur. Bu sırada ittihatçılıkla itham edilerek Gerze'ye sürgüne gönderilmiştir. Ancak bu görevi kabul etmemiştir. Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne girerek Millî Mücadele'ye katılmıştır. 1920 yılında Hayrabolu kaymakam vekilliği yapmıştır. Yunanlıların Trakya'yı işgali üzerine Bulgaristan'a geçmiştir. Daha sonra İstanbul'a, oradan İnebolu'ya ve nihayet II. İnönü Savaşı günlerinde Ankara'ya gelmiştir. 1921'de Mülkiye Müfettişi, aynı yıl Keskin Kaymakamı, 1922'de Kırklareli (Kırkilise) Mutasarrıfı olmuş ve daha sonra Edirne Belediye Başkanlığı yapmıştır. 1928'de Mülkiye Müfettişliği'ne atanmış; 1931'de İçel, 1933'de Elazığ, 1937'de Muş, 1943'te İçel ve 1 Ekim 1948'de Kastamonu Valiliği'ne tayin edilmiş ve bu görevinden 8

Yönetim Kurulu seçimi yapılmış Şükrü Uğurlu, Rıza Keskin, Salim Esen, Baha Ataoğuz, Tevfik Kulaksız, Hilmi Küçük, Tevfik Calay, İbrahim İmamvekili, Halim Küçük Parti Yönetimine getirilmiştir¹²⁹. Daha sonra Haysiyet Divanı seçimi yapılmış ve gündemde görüşülecek başka bir konu olmadığından toplantıya son verilmiştir¹³⁰. Hilmi Küçük'ün okumuş olduğu rapor gazetelerde yer almamaktadır.

MP amaçlarını daha iyi anlatabilmek için mitingler düzenlemiştir. 11 Kasım 1948 tarihinde yapılan mitinge, MP Afyon Milletvekili General Sadık Aldoğan, İstanbul Milletvekili Enis Akaygen, Sinop Milletvekilleri'nden Subhi Batur, Enver Kök, Yusuf Kemal Tengirşek, Fuat Arvan ve İstanbul İl Yönetim Kurulu Başkanı Kenan Öner'in; sabah İstanbul'dan hareket edecek vapurla önce Sinop'a oradan da Boyabat yolu ile Kastamonu'ya gelip mitinge katılacakları bildirilmiştir¹³¹.

Perşembe günü Samanpazarı Meydanında saat 12:00'de yapılan mitingde kürsüye ilkönce General Şefik Çakmak çıkmış ve Mareşal Fevzi Çakmak'ın Kastamonululara gönderdiği mesajı okumuştur. Bundan sonra Dr. Mustafa Kentli demokrasinin hukukî esaslarını açıklamıştır. Devamında Kenan Öner, MP'nin kuruluşunu anlatmış, davanın MP davası olmadığını belirtmiştir. General Sadık Aldoğan da "*Hak ve Hürriyet*" konusu üzerine konuşmuştur. Programın tamamlanması ile miting son bulmuştur¹³².

MP'nin kuruluşunun birinci yıl dönümü kutlamaları 19 Temmuz 1949 tarihinde yapılmıştır. Parti binası önünde saat 14:00'te yapılan törene partili partisiz bütün vatandaşlar davet edilmiştir. Çok sayıda insanın katıldığı programın sonunda bir beyannâme yayınlanarak CHP'ye ve bilhassa DP'ye isnatlarda bulunmak suretiyle hücum edilmiştir¹³³.

MP'deki ayrılmalar CHP ve DP'de olduğu gibi büyük çapta olmamıştır. MP'den, Kırkçeşme mahallesinden Mehmet Çakır, Kuzkaya nahiyesinin Kürdeşe köyünden

Haziran 1950 tarihinde resen emekli edilmiştir. Mustafa Eski, **Kastamonu Valileri 1838-2000**, Önder Matbaacılık, Ankara 2000, s. 180-181.

¹²⁹Doğrusöz, 1 Mart 1950, Sayı: 1276.

¹³⁰Doğrusöz, 1 Mart 1950, Sayı: 1276.

¹³¹Doğrusöz, 2 Kasım 1948, Sayı: 968-185.

¹³²Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.01/66.410.5.

¹³³Doğrusöz, 19 Temmuz 1949, Sayı: 968-246.

Mehmet Başak, Gölveren'den Hasan Sevahitli istifa edenlerdendir¹³⁴. Özellikle DP'ye karşı siyasî mücadelesini sürdüren MP, fahri başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefatından sonra siyasi sahnede fazla tutunamamıştır.

¹³⁴**Doğrusöz**, 8 Mart 1950, Sayı: 1278.

2. BÖLÜM

DÖNEM SEÇİM OLAYLARI

2.1. Milletvekili Seçimleri

Türkiye Cumhuriyeti kuruluş tarihi ile seçimlerin tarihsel olarak dört yılda bir tekrarlanmasından dolayı milletvekili seçimlerine 1931'den başlanmıştır.

2.1.1. IV. Dönem Seçimleri (1931)

TBMM 5 Mart 1931'de yaptığı toplantıda seçimlerin yenilenmesine karar vermiştir. TBMM, Kastamonu Valiliğine gönderdiği resmi bildiri ile Kastamonu'da seçim hazırlıkları başlamıştır¹³⁵. 7 Mart 1931 günü Belediye Başkanı Hilmi Bey, Daimi Encümen Üyelerini bir araya getirerek bir toplantı düzenlemiştir. Toplantı da, ikinci seçmenlerin seçimi için belirtilen yerlere gidecek teftiş heyetleri tespit edilmiştir¹³⁶. İkinci seçmenlere ait isim listeleri hazırlanarak Kastamonu'nun her tarafına asılmış ve bu listeler seçilen heyetlere verilmiştir¹³⁷.

CHP Genel Sekreterliği, Kastamonu Fırka Yönetim Kurulu Başkanlığı'ndan milletvekilliğine aday olanların fotoğraf ve öz geçmişlerinin yer aldığı bir belgeyi göndermelerini istemiştir¹³⁸. Ankara başta olmak üzere değişik illerde memuriyet, ticaret vb. işlerle uğraşan birçok kişi Kastamonu milletvekilliği için CHP'ye müracaat etmiştir¹³⁹.

Hazırlıkları tamamlanan İkinci Seçmenlerin Seçimi 30 Mart 1931'de başlamıştır. Mahalleler dört kısma ayrılmış; halkın bir bölümü öğleden önce, bir bölümü de

¹³⁵ Açıksöz, 7 Mart 1931, Sayı: 2652.

¹³⁶ Kastamonu, 8 Mart 1931, Sayı: 3063.

¹³⁷ Kastamonu, 10 Mart 1931, Sayı: 3064.

¹³⁸ Kastamonu, 12 Mart 1931, Sayı: 3065.

¹³⁹ Açıksöz, 18 Mart 1931, Sayı: 2657.

öğleden sonra oylarını kullanmıştır¹⁴⁰. Kastamonu'nun her yerinde 1 Nisan'da bitirilen seçimi CHP adayları kazanmıştır¹⁴¹.

Merkez ilçeye ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

Belediye Başkanı Hilmi Bey, Şemsizâde Ziya Bey, Muhzürzâde Mahir Bey, Hacı Alizâde Baki Bey, CHF İl Başkanı Hamdi Bey, Tevfik Arslan Bey, Fetihçizâde Nuri Bey, Kalkancızâde Mehmet Emin Bey, Muharrem Celâl Bey, Dr. Ferit Bey, Koçzâde Hamdi Bey, Akdoğanlızâde Mehmet Ali Bey, Eczacı Osman Bey, Avukat Nahit Bey, Evliyazâde Abdullah Bey, Encümen Üyesi Osman Bey, Ziraat Bankası Müdürü Müslüm Bey, Müftüzâde Abdullah Bey, Evrak Müdürü İhsan Bey, Özel Muhasebeci İzzet Bey, Kasap Alizâde İsmail Bey ve Avukat Hamdi Bey¹⁴².

Akkaya Nahiyesi'ne ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

Hacı Recepzâde Murat Efendi, Derköylü Hüsnü Çavuş Efendi, Hacıbıyıkzâde Şükrü Efendi, İmamvekilizâde Hüsnü Efendi, Ataşzâde Mehmet Efendi, Dişçi Osman Efendi, İmamzâde Kamil Efendi, Eflanzâde Osman Efendi, Hasan Beşezâde Ahmet Efendi, Salahzâde İsmail Efendi, Killi Hacızâde Münir Efendi, Bekir Efendizâde Raşit Efendi, Kaykanacızâde Mehmet Efendi, Turnacızâde Tevfik Efendi, Hacı Mehmetzâde Mehmet Efendi, Kavgacızâde Ruşen Efendi, Kadızade Hamdi Efendi, Efezâde Adil Efendi, Hacı Bıyıkzâde Sait Efendi, Aşık Garipzâde Mehmet Efendi, Turnacızâde Şükrü Efendi, Zencirlizâde Tevfik Efendi, İpşirzâde Şükrü Efendi, Sarsıkzâde Ahmet Efendi, Kasırgazâde Hasan Efendi¹⁴³.

Göl Nahiyesi'ne ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

Müftüzâde İmadi Bey, Müftüzâde Tahsin Bey, Uğurluzâde Ali Bey, Uğurluzâde Mustafa Bey, Uğurluzâde Şükrü Bey, Hızırzâde Abidin Bey, Hızırzâde Emin Bey, Akdoğanlızâde Faik Bey, Salim Efendizâde Reşit Bey, Sofuzâde İhsan Bey, Bozacızâde İhsan Bey, Hacı Memişzâde Adil Bey, Ziraat Müdürü Bahtiyar Bey,

¹⁴⁰Kastamonu, 31 Mart 1931, Sayı: 3073.

¹⁴¹Kastamonu, 2 Nisan 1931, Sayı: 3074.

¹⁴²Açıksöz, 30 Mart 1931, Sayı: 2662.

¹⁴³Kastamonu, 5 Nisan 1931, Sayı: 3075.

Kaçzâde Hafız Hüseyin Bey, Çavuşzâde Ömer Bey, Kamil Beyzâde Hasan Bey, Hasan Kadızâde Hakkı Bey¹⁴⁴.

Devrekâni Nahiyesi'ne ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

Şatırzâde Ali Bey, Arif Efendizâde Ziya Bey, İdriszâde Hacı Rıza Bey, Başmuallim İsmail Bey, Muallim Mahir Bey, Sabık Belediye Reisi Mustafa Bey, Belediye Tabibi Sait Bey, Tabu Memuru Akif Bey, Kulaksızzâde Yunus Bey, Kulaksızzâde Numan Bey, İşbahzâde Hilmi Bey, Kara Bakalzâde Hüseyin Bey, Nahiye Müdürü Nurettin Bey, Müderris Hacı Osman Efendi, Mehdizâde Ahmet Bey, Hüseyin Efendizâde Hüseyin Bey, Vefazâde Küçük Mustafa Efendi, Bakırcı Alizâde Kazım Bey, Mütevellizade Numan Bey, Vefazâde Mahir Bey, İdriszâde Sait Bey¹⁴⁵.

İkinci Seçmenliğe, CHF adaylarının seçilmelerinden dolayı CHF Genel Sekreteri Recep Bey, Vilâyet Fırka İdare Hey'eti Reisliği'ne gönderdiği telgrafında; "*Reyelerini fırkamızın müntahibi sani namzetlerine veren Vilâyetiniz birinci müntahiblerine samimi teşekkürlerimizi arz ederim.*"¹⁴⁶ sözlerine yer vermiştir. İkinci Seçmenlerin seçilmesiyle seçimin ilk kısmı sona ermiş ve Milletvekilliği seçimine geçilmiş ve CHF Genel Merkezi'nce: Kastamonu Milletvekili Refik Bey, Ali Rıza Bey, Hasan Bey, Velet Bey, Tahsin Bey, Daday Kazasına bağlı Samancı Köyünden Halil Bey seçilmiştir¹⁴⁷.

Cuma günü saat 09:00'da başlayan milletvekili seçimleri iki saat sürmüştür. Saat 11:00'de alınan neticeye göre, 619 ikinci seçmenin katıldığı ve CHF'nin ilân ettiği Ali Rıza, Tahsin ve Halil Beyler 619, Velet Bey 613, Hasan Fehmi Bey 917, Refik Bey 572 ve bağımsız olarak adaylığını koyan Eski Milletvekili Doktor Suat Bey 498 oyla Milletvekili seçilmişlerdir. Ayrıca SF'nin kurucularından olan ve seçime bağımsız olarak giren Avukat İzzet Bey'in 90 oyla seçimi kaybettiği anlaşılmaktadır¹⁴⁸. Cuma günü toplanan Hey'eti Teftişiyeye yeni seçilen milletvekillerinin mazbatalarını

¹⁴⁴Kastamonu, 5 Nisan 1931, Sayı: 3075.

¹⁴⁵Kastamonu, 5 Nisan 1931, Sayı: 3075.

¹⁴⁶Kastamonu, 5 Nisan 1931, Sayı: 3075.

¹⁴⁷Kastamonu, 21 Nisan 1931, Sayı: 3082.

¹⁴⁸Kastamonu, 26 Nisan 1931, Sayı: 3083.

düzenleyip valiliğe vermiş, valilik tarafından onaylanan mazbataları İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir¹⁴⁹.

2.1.2. V. Dönem Seçimleri (1935)

1931 seçimlerinde olduğu gibi bu dönemde de seçim hazırlıklarına ülke genelinde ilk olarak kent ve köylerdeki kadın ve erkek nüfus sayımı yapılarak başlanılmıştır¹⁵⁰ çünkü bilindiği üzere milletvekili sayısı il nüfusuna göre belirlenmektedir. Seçme hakkı olan 22 yaşını bitirmiş kadın ve erkek bütün vatandaşların isimlerinin yazıldığı defterler, belediyece şehrin belirli yerlerine asılmıştır¹⁵¹. Sayımların sonunda IV. Dönem Seçimlerinde, 7 milletvekili çıkararak Kastamonu'nun bu seçimlerde 2 fazla ile 9 milletvekili çıkaracağı açıklanmıştır¹⁵².

Belediye Başkanlığından yapılan açıklamada ise şu hususlara temas edilmiştir;

“1- Mebus seçiminde, ikinci seçimi seçmeğe hakkı olan 22 yaşından yukarı Kastamonu'nun bütün mahallelerinde oturan kadın ve erkek nüfusunu gösteren defterlerin birer sureti hükümet kapısı ve Nasrullah Cami Şadırvanı civarına asılmıştır.

2- Defterler burada 5 Kanunusani 1935 saat 17:00'e kadar asılı bulunacaktır.

3- Seçim hakkı olup isimleri bulunmayalar veyahut yazılmamak lazım gelirken yazılı bulunduğunu görenler Milletvekili Seçimi Gözetleme Kurulumuna birer dilekçe verecekler.

4- Seçim Kurulu, tetkik sonucunu dilek sahibine bildirecektir. Bu yazıya inanmayanlar bildirmeden sonra beş gün içinde mahkemeye müracaat edebilirler.”¹⁵³

Milletvekili Seçimi Teftiş Heyeti'nin seçim yapılacak mahalleri ve tarihleri açıklaması¹⁵⁴ ile seçim faaliyetleri hız kazanmıştır.

Kastamonu merkez ve ilçelerinde 129'u kadın, 709'u erkek olmak üzere 838 ikinci seçmen aday tespit edilmiştir¹⁵⁵. Kastamonu merkez ve ilçelerinde 20 Ocak 1935

¹⁴⁹Kastamonu, 26 Nisan 1931, Sayı: 3083.

¹⁵⁰Kastamonu, 17 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3579.

¹⁵¹Kastamonu, 24 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3581.

¹⁵²Kastamonu, 27 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3582.

¹⁵³Kastamonu, 27 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3582.

¹⁵⁴Kastamonu, 10 Kanunusani 1935, Sayı: 3585.

¹⁵⁵Kastamonu, 14 Kanunusani 1935, Sayı: 3586.

Pazar günü ikinci seçmenlerin Seçimi tamamen bitirilmiştir. Kadın ve erkek seçim hakkına sahip bütün vatandaşlar seçime katılmışlardır¹⁵⁶.

8 Şubat 1935 Cuma günü milletvekili seçimleri için saat 10:00'da ikinci seçmenler, Belediye Salonu'nda toplanmıştır. Belediye Başkanı Hilmi Çoruk, gelenlere Atatürk'ün beyannâmesini okumuş ve seçimlere geçilmeden önce CHF İl Başkanı Dr. Tefik Arslan ile Öğretmen Hacer Nihat bir konuşma yapmıştır. Seçimden sonra ise Halkevi Başkanı Baki Tümtürk de bir konuşma yapmıştır¹⁵⁷.

Kastamonu ikinci seçmen sayısı 797 olup, Tahsin Coşkun, Velet İzbudak, Sıdkı Şerif, Dr. Tefik Arslan, Sami Erkman, Şerif İlden, İbrahim Karantay, Şükrü Şenozan, Nuri Tamaç milletvekili seçilmişlerdir¹⁵⁸.

2.1.3. VI. Dönem Seçimleri (1939)

CHP'nin iktidarda olduğu 1939 yılında İçişleri Bakanlığı seçim hazırlıklarının yapılmasını Kastamonu Valiliği'ne bildirmiş; bunun üzerine valilik, bastırıldığı esas defterlerini mahalle ve köy muhtarlarına göndererek nüfus sayımına başlanmıştır. Yapılan programa göre bütün işlemler tamamlandıktan sonra ikinci seçmenlerin seçiminin 21 Mart 1939 Salı günü biteceği açıklanmıştır¹⁵⁹.

İl Encümeni ve Belediye üyelerinden oluşan Teftiş Heyeti'nin seçilmesi ile heyet göreve başlamıştır¹⁶⁰. Sayım Defterleri'nin incelenmesinden sonra 22 yaşından küçük ve büyük nüfus tespit edilmiştir. Nüfusun bazı ilçelerde arttığı bazı ilçelerde azaldığı görülmüştür. Nüfusun azalma sebepleri arasında iyi bir kontrol yapılamaması, bazı kişilerin nüfuslarını tam olarak yazdırmaları ve bilhassa diğer illere çalışmaya gidenlerin çok olması bulunmaktadır. Kastamonu nüfusunun 346.303 olduğu öğrenilmiş ve buna paralel olarak 9 milletvekili çıkaracağı beyan edilmiştir¹⁶¹.

¹⁵⁶Kastamonu, 21 Kanunusani 1935, Sayı: 3588.

¹⁵⁷Kastamonu, 11 Şubat 1935, Sayı: 3594.

¹⁵⁸Kastamonu, 11 Şubat 1935, Sayı: 3594.

¹⁵⁹Doğrusöz, 31 Kanunusani 1939, Sayı: 177.

¹⁶⁰Doğrusöz, 7 Şubat 1939, Sayı:178.

¹⁶¹Doğrusöz, 14Şubat 1939, Sayı:180.

Merkez İlçeye, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir: Vali Avni Doğan, Münire Doğan, Hacer Dicle, Melahat Açıksöz, Hikmet Fevzi, Aliye İlhan, İzzet Okay, Sadık Ecevetli, Hüsnü Açıksöz, Cumhuriyet Savcısı İlhami Bey, Arif Soner, İrfan Alıcıoğlu, Emniyet Müdürü Muhsin Gökkaya, Baki Tümtürk, Muharrem Celal Bayar, Abdullah Öziş, Tahsin Öziş, Numan Nuhoğlu, Refik Bulamacı, Osman Faruk Verimer, Hikmet Özatay, Faik Akdoğanlı, Kazım Altıoğlu, Nurettin Çelik, Hüsnü Balı, Hukuk Hakimi Emin Aygen, Ceza Hakimi Emin Bey¹⁶².

Göl nahiyesinde, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir: Fehmiye Okay, Şükriye Uğurlu, İmadı Başköy, Mehmet Sipahi, Şükrü Uğurlu, Mustafa Uğurlu, Abidin Hızı, Emin Hızır, İhsan Kapıcıoğlu, İsmail Boyacıoğlu, Muzaffer Esen, Selim Kadıbaşoğlu, Ahmet Kozlu, Adil Yücememiş, Hamdi Koç, Ömer Çevik, Mehmet Çevik, Hakkı Hasan Kadioğlu, Tevfik Özen, İhsan Boyacıoğlu, Hilmi Kapıcıoğlu¹⁶³.

Kuzyaka nahiyesinde, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir: Şükriye Hasan Erdem, Hayriye Ballık, Mahir Çırakoğlu, Mehmet Çırakoğlu, Ahmet Pervanecikadioğlu, Hikmet Kasvasbaşoğlu, Sait Tan, Osman Eflanioğlu, Halit Boyacıkadioğlu, Osman Keserci, Rıza Saltuğ, İzzet Pencereci Kadioğlu, Muhittin Bekirefendioğlu, Mehmet Akdelioğlu, Mustafa Pencereci Kadioğlu, Tahsin Uzun Hüseyinoğlu, Mehmet Emin İmamoğlu, Ziya Halil Efendioğlu, Hamit Ketenoğlu, Tapu Eski Başkâtibi Emin, Ziya Boyacıkadioğlu, Rıza Abdi Başoğlu, Ömer Uzun Mustafaoğlu, Mehmet İzbeli, Osman Karagözoğlu, Muhittin Tığlı, Muhsin Ballık, Kadir Çıldıroğlu, Hasan Binkaya¹⁶⁴.

Kastamonu'da ikinci seçmenlerin seçiminin tamamlanmasından sonra bütün ilçelerde CHP'nin gösterdiği adaylar kazanmıştır. Seçime katılım %90'nın üzerinde olmuştur¹⁶⁵.

¹⁶²Doğrusöz, 10 Mart 1939, Sayı: 187.

¹⁶³Doğrusöz, 10 Mart 1939, Sayı:187.

¹⁶⁴Doğrusöz, 10 Mart 1939, Sayı:187.

¹⁶⁵Doğrusöz, 21 Mart 1939, Sayı:190.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, adayların belirlenmesini istemiş; bunun üzerine CHP Genel Başkanlık Divanı Kastamonu milletvekilliğine şu kişileri aday olarak göstermiştir:

Kastamonu eski milletvekillerinden Tevfik Arslan, Tahsin Çoşkan, Nuri Tamaç, Mardin eski Milletvekili Hilmi Çoruk¹⁶⁶, Kastamonu gazetesi sahibi Hüsnü Açıksöz, Dokumaevi sahibi Muharrem Celâl Bayar, İl Genel Meclis Üyesi Hacer Dicle, Anlara'da Adliye Müfettişi Abidin Binkaya, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı ve eczacı M. Rıza Saltuk¹⁶⁷.

26 Mart 1939 Pazar günü milletvekilliği seçimleri yapılmış; merkez ilçeden 107 ve diğer ilçelerden de aynı oranda ikinci seçmenlerin katıldığı seçimde, CHP'den Hüsnü Açıksöz, Tevfik Arslan, Muharrem Celâl Bayar, Abidin Binkaya, Tahsin Çoşkan, Hilmi Çoruk, Hacer Dicle, Hayrullah Diker, Hüseyin Rauf Orbay, Rıza Saltuğ, Nuri Tamaç dönemin Kastamonu Milletvekilleri olmuşlardır. Seçimden sonra Vali ve Parti İl Başkanı Avni Doğan, İsmet İnönü hakkında bir konuşma yapmıştır¹⁶⁸.

2.1.4. VII. Dönem Seçimleri (1943)

CHP önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de iktidarda olup, T.B.M.M.'nin yeni seçimlere karar vermesi üzerine, Kastamonu'da 18 Ocak 1943'de saat 16:00'da Belediye Meclisi olağanüstü olarak toplanmıştır. Belediye Başkan Yardımcısı ve Emniyet Müdürü İsmail Hakkı Tanrı'nın başkanlığında yapılan toplantıya, İl Genel Meclis Üyeleri katılmıştır. Bu üyeler arasından bir Seçim Teftiş Heyeti oluşturulmuştur. Seçim Teftiş Heyeti'ne: Baki Tümtürk, Osman İlhan, İmadı Başköy,

¹⁶⁶1888 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba adı İbrahim Şükrü, anne adı Cemile'dir. Hukuk Mektebi mezunudur. Maliye ve Idare, Tophane-i Amire Kâtipliği, Harbiye Dairesi Yedek 3. Sınıf Kâtipliği, Kastamonu Darü'l-Hilâfe Medresesi İnşa ve Edebiyatı Türkiye Muallimliği, Kastamonu Lisesi, Hukuk ve İktisat İçtimâiyât Muallimliği, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Vilâyet Meclisi Umûmî Azalığı, Kastamonu Müdâfaa-yı Hukuk Cemiyeti Üyeliği, Kastamonu Muallim Mektebi Tarih ve Coğrafya Muallimliği, V. Dönem Mardin, VI. Dönem Kastamonu Milletvekilliği yapmıştır. Evli ve dört çocuk babasıdır. 11.12. 1947 tarihinde vefat etmiştir. **TBMM Albümü**, Cilt 1, s. 336.

¹⁶⁷**Doğrusöz**, 24 Mart 1939, Sayı: 191.

¹⁶⁸**Doğrusöz**, 28 Mart 1939, Sayı: 192.

Adil Yücebıyık, Şükrü Uğurlu, Mahir Çiroğlu, Mehmet Kahyaoğlu, Mehmet Ankaralıoğlu seçilmiştir¹⁶⁹.

Dönemin Valisi Mithat Altıok'ta seçim hazırlıkları kapsamında cumartesi ve pazar gününü Belediye Binası'nda geçirmiştir. Tahmini üç gün sürmesi beklenen nüfus sayımı için görevlendirilen kişiler mahalleleri gezmeye başlamışlardır¹⁷⁰.

Seçim işlemlerinin kolay yapılabilmesi için Seçim Büroları oluşturulmuş ve Teftiş Heyeti, nahiye ve köylere gidecek görevlileri belirlemiştir¹⁷¹. Teftiş Heyeti sayım sonuçlarına göre yaptığı açıklamada, nüfusun 370.960 olduğunu ve Kastamonu'nun 9 milletvekili seçeceğini bildirmiştir¹⁷².

Seçimden önce CHP V. İdare Heyeti Başkanı İzzet Okay, yaptığı basın açıklamasında; *“Milletvekillerini seçecek olan ikinci seçmen adayları CHP İl ve İlçe Semt Ocakları Yönetim Kurulları tarafından yapılan yoklama sonucunda tespit edilmiştir. Sayın halkımızın Teftiş Heyeti tarafından ilan edilen günlerde şubelerine giderek oylarını tam birlik içinde kullanmalarını rica ederim”* demiştir¹⁷³.

Merkez ilçeye, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

1. Seçim Şubesi: Tahsin Öziş, Mehmet Kavuklu, Hamdi Koç, Hasan Soykurt, Emin Şefik Üzengici, Recep Tokatlı, Baki Tümtürk.
2. Seçim Şubesi: Vali Dr. Mithat Altıok, Muhterem Altıok, Müftü Hazım Doğru.
3. Seçim Şubesi: Numan Nuhoğlu, Kazım Altıoğlu, Refik Sulamacı, Kuddusi Akay, Sait Oral, Ömer Katırcı, İsmail Baysal, Server Orhan.

¹⁶⁹Doğrusöz, 19 Kanunusani 1943, Sayı: 580.

¹⁷⁰Doğrusöz, 19 Kanunusani 1943, Sayı:580.

¹⁷¹Doğrusöz, 30 Kanunusani 1943, Sayı: 584.

¹⁷²Doğrusöz, 2 Şubat 1943, Sayı: 585.

¹⁷³Doğrusöz, 4 Şubat 1943, Sayı: 586.

4. Seçim Şubesi: Zehra Bayar, İzzet Okay, Mehmet Kahyaoğlu, Osman İlhan, Adil Yücebıyık.

5. Seçim Şubesi: Tefvik Cebeci, Muzaffer Esen, İhsan İzmitli, Mustafa Satı'a.

6. Seçim Şubesi: Faik Akdoğanlı, Nahit Çınar, Hilmi Topuz, Emrullah Demirkaya, Muhtar Melek Ata Yaman.

Devrekâni nahiyesine, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

1. Seçim Şubesi: Aliye İlhan, Osman Kulaksız, Hasan Şen, Ziya Demircioğlu, Lütfi Küreli, Ali Güleryüz, Hilmi Eşbah, Mehmet Şen, Rıza Polat, Mehmet Ali Usta, Ahmet Çalca.

2. Seçim Şubesi: Mahir Vefa, Niyazi Y. Bıyık, Halil Saraçoğlu, Hüseyin Karabakal, Ahmet Keskin, Said İdrisoğlu.

Kuzkaya nahiyesine, İkinci Seçmen Olarak şu kişiler seçilmiştir:

1. Seçim Şubesi (Kürdeşe): Abidin Binkaya, Mahir Çırağ, Hikmet Kavaşbaşı, Muhsin Ballık, Baha Acar, Muhittin Tığlı, Osman Keserci, Tahsin Uzun, Hamit Ketten, Kadir Çıldır, Hasan Binkaya, Ziya Halil Efendioğlu, Asım Yücememiş, Fazıl Karakadioğlu.

2. Seçim Şubesi (Kaşçılar): Sadi Tan, Ziya İzbeli, Mahmet İzbeli, Osman Eflanili, İzzet Pencereci Kadioğlu, Mehmet Emin Öztürk, Mustafa Pencereci Kadioğlu, Mühittin Akdeli, İhsan Kahyaoğlu, Ziya Boyacıkadioğlu, Hilmi Şişli, Mehmet Sinanoğlu.

Göl nahiyesinne, ikinci seçmen olarak şu kişiler seçilmiştir:

1. Seçim Şubesi (Subaşı): Şükrü Uğurlu, İmadi Başköy, Abidin Huzur, Emin Cebeci, Ömer Çevik, Hilmi Kapıcı, Lütfi Urgani, Ahmet Kozlu, Hüseyin Arpacı.

2. Seçim Şubesi (Arız): Mustafa Uğurlu, Ahmet Koçoğlu, Kemal Nakıp, Cemil Töz, Salim Köysal, Mehmet Akkaş, Mehmet Sipahi.

3. Seçim Şubesi (Gellersin): Adil Yücememiş, Münip Esen, Salim Esen, A. Hasip İnöz, Ahmet Tümtürk¹⁷⁴.

Seçim Teftiş Kurulu 12 Şubat 1943'te Belediye'de yeniden toplanmıştır. Toplantıda seçim için görevlendirilen memurlara defterler ve oy sandıkları teslim edilmiştir¹⁷⁵. 15 Şubat'ta, ikinci seçmenlerin seçimi başlamıştır. CHP İl Teşkilatı şehrin her yerine bayraklar asıp davul-zurna çaldırılmıştır¹⁷⁶. Seçim 17 Şubat'ta sona ermiş ve CHP'nin adayları seçimi kazanmıştır. Kastamonu Milletvekilliğine şu kişiler aday gösterilmiştir:

Kastamonu eski milletvekilleri Abidin Binkaya, Tahsin Coşkan, Hilmi Coruk, Rıza Saltuk, Nuri Tamaç; Hamdi Çelen (İstanbul Kazanç İnceleme Komisyonu Raportörü), Prof. Dr. Fahri Ecevit (Ankara Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), Ziya Orbay (CHP Muhasebe Divanı Üyesi), Tezer Taşkiran (Ankara Kız Lisesi Öğretmeni)¹⁷⁷.

Milletvekili Seçimi, pazar günü Halkevi salonunda yapılmıştır. İkinci seçmenler ve Vali Mithat Altıok salona geldikten sonra yoklama alınmış, herkesin salonda olduğu anlaşılınca İstiklâl Marşı okunmuştur. Vali Mithat Altıokbir konuşma yaptıktan sonra seçim başlamıştır¹⁷⁸.

Abidin Binkaya, Hilmi Çoruk, Tahsin Coşkan, Hamdi Çelen, Fahri Ecevit, Ziya Orbay, Rıza Saltuğ, Nuri Tamaç, Tezer Taşkiran milletvekili olarak seçilmiştir

2.1.5. VIII. Dönem Seçimleri (1946)

CHP'nin iktidarda bulunduğu 23 yılın sonunda Kastamonu'da milletvekili seçimi için mahalle ve köy muhtarları bölgelerinde bulunan seçmenlerin isimlerini deftere

¹⁷⁴Doğrusöz, 4 Şubat 1943, Sayı:586.

¹⁷⁵Doğrusöz, 13 Şubat 1943, Sayı: 590.

¹⁷⁶Doğrusöz, 16 Şubat 1943, Sayı: 591.

¹⁷⁷Doğrusöz, 23 Şubat 1943, Sayı: 594.

¹⁷⁸Doğrusöz, 2 Mart 1943, Sayı: 597.

yazmaya başlamışlardır¹⁷⁹. Belediye’de de bir seçim komisyonu kurulmuştur¹⁸⁰. Seçim kanunu gereğince, Valilik tarafından nüfus sayımı yapılmıştır. Kastamonu’nun 364.716 nüfusa sahip olduğu tespit edilmiş ve buna paralel olarak 9 milletvekili çıkaracağı bildirilmiştir¹⁸¹.

Emekli Dr. Albay Cemal Berksun, Bergama Ağır Ceza Hâkimi Emin Aygen, Halk Bankası Memuru Ahmet Ulu, Kastamonu Abdülhakhamit Okulu Başöğretmeni Ahmet Bozkurt, Kastamonu Nüfus Başkâtibi Refik Tuzcu ve Araç ilçesinden Kereste Tüccarı Fehmi Akın bağımsız olarak milletvekili adaylığını koyan kişilerdir¹⁸².

CHP Genel Merkezi’nin Kastamonu milletvekilliği için belirlediği adaylar ise şunlardır:

Kastamonu eski milletvekilleri Tahsin Coşkan, Hamdi Çelen, Hilmi Coruk, Dr. Fahri Ecevit, Ziya Orbay, Hacer Dicle, Emekli General Abdullah Alpdağan, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürü Muzaffer Akalın, Avukat Fehti Mağara¹⁸³.

Seçim sonunda CHP’den milletvekili adayı gösterilen dokuz adayın, sekizi seçimi kazanmıştır. Bağımsız adaylardan ise sadece Mareşal Fevzi Çakmak seçimde başarılı olmuştur. CHP’den Tahsin Coşkan, Hamdi Çelen, Hilmi Coruk, Dr. Fahri Ecevit, Ziya Orbay, Abdullah Alpdağan, Muzaffer Akalın, Fehti Mağara seçimi kazanmışlardır. Hacer Dicle aday gösterilmiş ama başarılı olamamıştır¹⁸⁴.

Mareşal Fevzi Çakmak, Kastamonu’dan milletvekili adayı olmamasına rağmen seçimde başarılı olunca şu sözlerle duruma açıklık getirmiştir: “*Şehrinizden aday olarak gösterildiğimden hiçbir malumatım yok ve henüz milletvekili dahi seçilmemişken gerek şifahen gerekse matbuat vasıtası ile vaki beyanatımla, İstanbul’u tercih edeceğime dair söz vermiş bunu evvelce sizlere bildirmiştim.*” Fevzi Çakmak

¹⁷⁹Doğrusöz, 11 Haziran 1946, Sayı: 939.

¹⁸⁰Doğrusöz, 14 Haziran 1946, Sayı: 940.

¹⁸¹Doğrusöz, 2 Temmuz 1946, Sayı: 945.

¹⁸²Doğrusöz, 5 Temmuz 1946, Sayı: 946.

¹⁸³Doğrusöz, 19 Temmuz 1946, Sayı: 950.

¹⁸⁴Doğrusöz, 23 Temmuz 1946, Sayı: 951.

sözlerine devamında Kastamonu halkının coşkunluğundan bahsederek ilk fırsatta şehre geleceğinin sözünü vermiştir¹⁸⁵.

2.1.6. Milletvekili Ara Seçimleri

2.1.6.1. 1947 Milletvekili Ara Seçimleri

Seçimler için Belediye’de bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon merkez ve ilçelerde çalışmalara başlamıştır¹⁸⁶. Ziya Demircioğlu, seçim öncesi Kastamonu’daki siyasî ortamı şu sözlerle değerlendirmiştir:

“Mareşal Fevzi Çakmak’ın İstanbul Milletvekilliğini tercih etmesi üzerine Kastamonu’da bir milletvekili açığı oldu. Sekiz ay Mecliste bir noksan ile temsil edilen Kastamonu önümüzdeki günler seçeceği milletvekili ile bu eksikliğini tamamlamış olacaktır.

Kastamonu’da, parti mücadelelerinin diğer illere nazaran fazlaca gergin bir safha arz ettiği görülmemiştir. Bunda hemşerilerimizin göstermiş olduğu olgunluk kadar idare amirlerinin de bu yoldaki dürüst hareketlerinde müessir olduğunu kabul eylemek lazımdır.”¹⁸⁷

Orman Genel Müdürlüğünden istifa eden Nazım Batur, bağımsız olarak adaylığını koymuştur¹⁸⁸. CHP Genel Başkanlık Divanı’nca yapılan incelemelerin ardından Baki Tümtürk aday gösterilmiştir¹⁸⁹. 6 Nisan 1947 Pazar günü yapılan seçimi¹⁹⁰ CHP adayı Baki Tümtürk kazanmıştır¹⁹¹.

2.1.6.2. 1948 Milletvekili Ara Seçimleri

Seçim hazırlıklarının sistemli bir şekilde yürütülebilmesi için Belediye’de, noter eşliğinde kura usulü ile Komisyon Üyeleri seçilmiştir. Komisyon şu kişilerden oluşmaktadır:

¹⁸⁵Dikkat, 10 Nisan 1947, Sayı: 1.

¹⁸⁶Doğrusöz, 5 Mart 1947, Sayı: 968-28.

¹⁸⁷Doğrusöz, 12 Mart 1947, Sayı: 968-30.

¹⁸⁸Doğrusöz, 22 Mart 1947, Sayı: 968-33.

¹⁸⁹Doğrusöz, 29 Mart 1947, Sayı: 968-35.

¹⁹⁰Doğrusöz, 5 Nisan 1947, Sayı: 968-37.

¹⁹¹Doğrusöz, 9 Nisan 1947, Sayı: 968-38.

Belediye Başkanı Şerafettin Sabirin Yiğit, Belediye Üyesi Ahmet Kral, Belediye Üyesi ve Yenises Gazetesi sahibi İhsan Nazlı, Genel Meclis Üyesi Arif Hocaoğlu, Ticaret Odası Üyesi Kemal Nakıp Çiftçi¹⁹².

CHP'den, milletvekilliği için aday olmak isteyen kişiler şunlardır:

Sinop eski Milletvekili Cemil Atay, eski Vali Yardımcısı Emin Köksal, C.H.P. İl Yönetim Kurulu Üyesi Osman İlhan, Halkevi Başkanı Muzaffer Esen, Bayındırlık Başkanlığı Muhasebe Sorumlusu Adil Toközlü¹⁹³. Bu dönemde, SCF'nin Kastamonu'da kurulmasına yardımcı olan İzzet Okay'da CHP'den aday olmak istemiştir¹⁹⁴. CHP Delegelerinin katılımı ile yapılan oylama sonucunda, Adil Toközlü'nün adaylığını koyması kesinleşmiştir¹⁹⁵.

Askeri Yargıtay Üyesi olarak görev yapan ve tümgeneralliğe yükseldikten sonra emekli olan Hüseyin Hüsnü Aydemir'de bağımsız olarak milletvekilliği için aday olmuştur¹⁹⁶.

17 Ekim Pazar günü yapılan seçimi, CHP adayı Adil Toközlü 120.268 oyla kazanmıştır¹⁹⁷. İçişleri Bakanı, ara seçimlerin yapıldığı 13 şehire bir talimatta bulunmuştur. Bu talimatta seçime katılan ve katılmayanların isimlerinin aynen çıkarılıp gönderilmesini istemiştir. Bunun üzere il ve ilçelerdeki defterler bir an önce incelenmiştir. Bu durum bilhassa seçime katılmayan devlet memurlarında endişe yaratmıştır¹⁹⁸.

2.1.6.3. 1949 Milletvekili Ara Seçimleri

4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 14. Maddesi gereğince, siyasi partilerden ara seçime katılıp katılmayacaklarını kanunen tayin edilen üç gün içinde İl Makamına

¹⁹²Doğrusöz, 15 Eylül 1948, Sayı: 968-173.

¹⁹³Doğrusöz, 21 Eylül 1948, Sayı: 968-175.

¹⁹⁴Doğrusöz, 25 Eylül 1948, Sayı: 968-176.

¹⁹⁵Doğrusöz, 28 Eylül 1948, Sayı: 968-177.

¹⁹⁶Doğrusöz, 28 Eylül 1948, Sayı:968-177.

¹⁹⁷Doğrusöz, 19 Ekim 1948, Sayı: 968-181.

¹⁹⁸Doğrusöz, 26 Ekim 1948, Sayı: 968-183.

bildirmeleri istenmiş ve CHP seçime katılacağını bildirirken, MP katılmayacağını bildirmiştir. DP'den ise belirtilen süre içerisinde herhangi bir yanıt gelmemiştir¹⁹⁹.

Tek parti sisteminde milletvekilleri adayları, Genel Merkezden bildiriliyordu. Bu usûl kaldırılmış ve seçim hakkı partilere verilmiştir. Bunun için seçilecek milletvekilinin mevkisine bakılmaksızın memleketin faydasına olacak kişiler olması göz önüne alınmıştır²⁰⁰.

Bu dönemde aday olmak isteyen kişiler şunlardır:

Cemil Atay, Hüseyin Hüsnü Özdemir, Emin Köksal, İsmail Ağaoğlu, Muzaffer Esen, Refik Ilgaz²⁰¹.

Pazar günü CHP'de ilçelerden de gelen toplam 149 delegenin katıldığı seçimde, Ankara Yargıçlarından Sabık Sinop Milletvekili Cemil Atay milletvekili adayı olarak seçilmiştir²⁰². Bir zamanlar Kastamonu'da matbaacılık ve avukatlık yapmış olan ve CHP'ye kayıtlı Evren Evrensel, bağımsız aday olarak Kastamonu Milletvekilliğine adaylığını koymuştur²⁰³. Bu durum CHP'si tüzüğüne aykırı olduğundan, Genel Kurul tarafından partiden çıkarılmasına karar verilmiştir²⁰⁴. Seçim, 16 Ekim 1949 Pazar günü yapılmıştır. CHP adayı Cemil Atay 113.310 oyla Milletvekili seçilmiştir²⁰⁵.

2.1.7. IX. Dönem Seçimleri (1950)

T.B.M.M.'nin seçimlerin yenilenmesine karar vermesi üzerine İçişleri Bakanlığı hazırlıkların başlaması için valiliğe bir genelge göndermiştir. Bundan hareketle valilik, şehir ve köylere seçmenleri belirlemek için memurlar görevlendirmiştir²⁰⁶.

¹⁹⁹Doğrusöz, 6 Eylül 1949, Sayı: 968-259.

²⁰⁰Doğrusöz, 23 Eylül 1949, Sayı: 968-264.

²⁰¹Doğrusöz, 23 Eylül 1949, Sayı:968-264.

²⁰²Doğrusöz, 27 Eylül 1949, Sayı: 968-265.

²⁰³Doğrusöz, 7 Ekim 1949, Sayı: 968-268.

²⁰⁴Doğrusöz, 14 Ekim 1949, Sayı: 968-270.

²⁰⁵Doğrusöz, 18 Ekim 1949, Sayı: 968-271.

²⁰⁶Doğrusöz, 4 Mart 1950, Sayı: 1277.

Çok partili hayata geçilmesiyle birlikte siyaset canlanmış, milletvekili olmak isteyenlerin sayısı artmıştır. CHP'den milletvekili olmak için şu kişiler müracaat etmiştir.

Tahsin Coşkan, Abdullah Alpdoğan, Muzaffer Akalın, Hamdi Çelen, Cemil Atay, Adil Toközlü, Fethi Mağara, Baki Tümtürk, Şerafettin Sabirin Yiğit, Halit Taşçıoğlu, Hacer Dicle, Refik Ilgaz, İzzet Okay, Adil Yücebıyık, Kuddusi Akay, Osman İlhan, Adil Açar, İsmail Ağaoğlu, Lütfi Küreminioğlu, Mehmet Türkmen, Sait Uğurlu, Recep Çakar, Emin Köksal, Mehmet Arif Arıkan, Atıf Aközer, Hilmi Ünal, Ahmet Bozkurt, Fahri Yorgan, Mustafa Akpınar, Hüsnü Tokatlı, Muzaffer Esen, Süleyman Çağlar, Şerif Sıtkı Eken, Hasip Koylan, Celal Bayar, Nejat Malkoç, Abidin Binkaya, Hüsnü Berker, İsmet Tümtürk (Kadın), Tahsin Baydar, Nail Ökem, Hüseyin Sıtkı²⁰⁷.

Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Komiser Yardımcısı Boyabat'lı Süleyman Çağlar'da bağımsız olarak aday olmuştur. İl Seçim Kuruluna müracaat eden Süleyman Çağlar'ın başvuru dilekçesini Taşköprü'nün Ayvalı Köyü İhtiyar Heyetinden 92 seçmen imzalamıştır²⁰⁸. 10 Nisan günü CHP İl Binası'nda milletvekili adayı seçimi yapılmıştır. Oylama sonucunda aşağıdaki kişiler aday olarak seçilmiştir:

Tahsin Coşkan, Muzaffer Akalın, Adil Toközlü, Hamdi Çelen, Cemil Atay, Hadi Taşçıoğlu, Abdullah Alpdoğan²⁰⁹.

DP Kastamonu milletvekili adayları şu şekildedir:

Rıfat Taşkıran, Sait Kanterel, Galip Deniz, Hamdi Türe, Fahri Keçecioglu, Hayri Tosunoğlu, Şükrü Kerimzâde, Muzaffer Muhto, Hailmi Ayrancı, Ahmet Keskin²¹⁰.

MP Kastamonu milletvekili adayları şu şekildedir:

²⁰⁷Doğrusöz, 5 Nisan 1950, Sayı: 1286.

²⁰⁸Doğrusöz, 5 Nisan 1950, Sayı:1286.

²⁰⁹Doğrusöz, 13 Nisan 1950, Sayı: 1289.

²¹⁰Doğrusöz, 27 Nisan 1950, Sayı: 1292.

Hikmet Bayur, Nuri Köni, Şefik Çakmak, Ali Rıza Kırsever, Hakkı Kamil Beşe, Tevfik Calay, Servet Akdağ, Hakkı Tekşan, Avni Bayer, Ahmet Köseoğlu²¹¹.

14 Mayıs 1950 Pazar günü seçim yapılmıştır. Seçimi DP adayları kazanmıştır. DP'den milletvekilliğini kazanan kişiler şu şekildedir:

Rıfat Taşkın, Sait Kanterel, Galip Deniz, Hamdi Türe, Dr. Fahri Kaçecioğlu, Hayri Tosunoğlu, Şükrü Kerimzâde, Muzaffer Müftüoğlu, Hilmi Ayrancı²¹².

CHP'den Kastamonu milletvekilliğini kazanan tek isim Tahsin Coşkan'dır²¹³. MP seçime girdiği 22 ilde hiçbir milletvekili çıkaramamıştır. Bunda Fahri Başkan Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümünün rolü büyüktür²¹⁴.

2.2. Belediye Seçimleri

2.2.1. 1930 Yılı Belediye Seçimleri

1930 yılında Kastamonu'da hem belediye ara seçimleri hem de belediye genel seçimi yapılmıştır.

2.2.1.1. 1930 Yılı Belediye Ara Seçimleri

Belediye Meclis Üyelerinden bir kısmının görev süresi bittiği için seçim yapılmıştır. Görev süreleri biten üyeler şunlardır:

Başkan Corukzade Hilmi, Tevfik Arslan, Şatırzade Ali, Akdoğanlızade Mehmet Ali, Nuhzade Numan²¹⁵.

²¹¹Doğrusöz, 27 Nisan 1950, Sayı:1292.

²¹²Doğrusöz, 17 Mayıs 1950, Sayı: 1297.

²¹³Doğrusöz, 19 Mayıs 1950, Sayı: 1298.

²¹⁴Doğrusöz, 17 Mayıs 1950, Sayı:1297.

²¹⁵Kastamonu, 29 Kanunuevvel 1929, Sayı: 2889.

Seçim 1 Şubat'ta başlamış olup 10 Şubat'ta sona ermiştir. CHF'de süreleri biten üyelerin yerine aynı üyeler aday gösterilmiştir. Oyların sayımından sonra CHF'nin aday gösterdiği kişiler tekrar kazanmıştır²¹⁶.

2.2.1.2. 1930 Yılı Belediye Seçimleri

SCF' nin, Belediye Seçimleri için üye adayları şunlardır:

Avukat İzzet, Emekli Başmühendis Şükrü, Emekli Kaymakam Kamil, Dokuma Şirketi Müdürü Celal, Hacı İsmailzâde Mehmet, Altiğazâde Kazım, Koçoğlu Hamdi, Gökmen Nuri, Malikizâde Recep, Ballıkzâde Muhsin, Ankaralızâde Hacı Ahmet, Zihnizâde Abidin, İmamvekilizâde Hüsnü, Emirefendizâde Eşref, Barutçuzâde Ata, Nuhzâde Mustafa, Ankaralızâde Mehmet, Hacı Esatzâde Hafız Sadık, Benlizâde Ahmet Nazif, Ford Acentesi Müdürü Refik, Katırcıoğlu Ömer, Tokatlızâde Hüsnü, Kibarzade Abdullah, Çavuşoğlu Osman Basri, Avukat Hamdi, Katipzâde Yusuf Ziya, Hakkemzâde İhsan, Tıglızâde Hafız Hüsnü²¹⁷.

CHP'nin Belediye Seçimleri için üye adayları şunlardır:

Corukzâde Hilmi, Ankaralızâde H. Ahmet, Dr. Tefik Arslan, Muharrem Celal, Evliyazâde Abdullah, Nuhzâde Numan, Şatırzâde Ali, Akdoğanlızâde M. Ali, Salim Efendizâde Reşit, Akdoğanlızâde Faik, Mühürzâde Mahir, Müftüzâde Abdullah, Konyalızâde H. Hamdi, Arif Efendizâde Ziya, Eczacı Hacı Mustafa Rıza, İzbelizâde Selma, Sofuzâde Hikmet, Eflanilizâde Osman, Emekli Evrak Müdürü Halit, Eczacı Osman, Müftüzâde İmadi, Avukat Mahid, Ateşzâde Mehmet, Kalkancızâde Emin, Kasap Alizâde İsmail, Hacı Kuzuzâde H. Tahir, Çubukzâde Mehmet, Hacı Bıyıkzâde Adil, Gaybandızâde Hüseyin, Hakkamzâde Mustafa, Esnafbaşızâde İsmail, Ali Kamanzâde Kadir, Muharrem Kadızade İsmail, Hedanizâde Mustafa, Arap Hacızâde Rüştü, Sadi Bey, İmamvekilizâde Hüsnü, Boyacızâde Emin, Himmetzâde İhsan, Hocazade Hafız, Fanılacı Cevdet, Sellakzâde İsmail, Cebecizâde Mehmet, Avukat İzzet, Şükrü Bey, Koçoğlu Hamdi, Gökmen Nuri, Kazım Bey, Nuhzâde Mustafa, Hacı İsmailzâde Mehmet, Recep Bey, Muhsin Bey, Abidin Binkaya, Barutçuzâde Ata,

²¹⁶Kastamonu, 13 Şubat 1930, Sayı: 2909.

²¹⁷Açıksöz, 13 Eylül 1930, Sayı: 2597.

Çerkezzâde Emin, Ankaralızâde Mehmet, Eşref Efendi, Refik Bey, Katırcızâde Ömer, Gaybandızâde Mehmet, Kadızade Hüsnü, Katıpzâde Yusuf, Benlizâde Nazif, Tokatlızâde Hüsnü, Hakkamzâde İhsan, Kibarzade Abdullah, Tığlızâde Hüsnü, Avukat Hamdi, Hacı Esatzâde Sadık, Çavuşzade Hasan Basri²¹⁸.

15 Eylül 1930 Pazartesi günü seçimlerin başlaması ile birlikte polis, SCF üyelerinden bazılarını karakola çağırarak, bu fırkaya niçin girdiklerini sormuştur. İfadeleri alınan iki kişi mahkemeye verilmiştir. Emniyet güçlerinin müdahalesi, SCF seçmenleri üzerinde korku yaratmış ve oylarını istedikleri gibi kullanamamışlardır²¹⁹.

Kastamonu'daki diğer bir problem okuma-yazma sorunudur. Belediye, oyların kullanıldığı yerlere memurlar görevlendirmiştir. Komiser Ali Rıza Bey, halkın oy pusulalarını özellikle bu memurlara yazdırmaya çalışmıştır. Vatandaşlar tarafından seçime karışmaması söylene de bunu dinlemeyerek, halkın getirdiği yazıcıları salondan çıkarmıştır. Belediyenin yazıcılarına oylarını yazdıran bir kısım seçmen, SCF yerine CHP adaylarının isimlerinin kaydedildiğini tespit etmiştir. Bunun üzerine halk zabıt tutulması için Belediye Başkanı'na müracaat edilmişse de sonuç alınamamıştır. Durum bu iken esas vazifesini bırakarak siyasî işlere karışan memurlar ve komiser, savcılığa şikâyet edilmiştir²²⁰.

SCF Kastamonu İl Başkanı Avukat İzzet Bey, seçimlerdeki yolsuzlukla ilgili olarak şu beyannâmeyi yayınlamıştır.

“1- Kanuni müracaatım nazarı itibara alınmayarak icraa kılınmakta bulunan intihaba iştirak edenlerce malum olduğu üzere rey sahiplerinden bazılarını halk muvacehesinde emniyet ettiği zata rey varakasını yazdırmaktan seçim mahallinde bulunan Komiser Ali Rıza Bey'in men'i ve belediye tahsilat vesilesi ile seçim mahalline bırakan Halk Fırkası mensubinine rey vakalarını yazdıracaksınız diye seçime müdahale etmesi ve okuma yazma bilmeyenlerin emniyet ettiği zata yazdırması hakkında serahat-ı kanuniyeyi ihlal eylemektedir

2- Seçim Encümeni Reisi Hilmi Bey ile Encümen Azaları arasında zuhur eden münakaşada mumaileyh Hilmi Bey bir ay sonra kapanacak SCF için çalışmaya mahal olmadığını rey sandığı başında bağırarak suretiyle bitarafliğini ihlal etmiştir.

²¹⁸Açıksöz, 13 Eylül 1930, Sayı:2597.

²¹⁹Açıksöz, 13 Eylül 1930, Sayı:2597.

²²⁰Açıksöz, 17 Eylül 1930, Sayı: 2598.

3- Belediye azasının encümen seçimine konulması bitaraflığını muhil ve kanuna muhalif olduğu halde azadan Konyalızade Hacı Hamdi Bey'in ruhu kanuna münafidir.

4- Belediyece Halk Fırkası'na mensup Maliye Maaş Kâtibi Hafız Sait ve Belediye Ketebesi'nden Mehmet Bey'in rey varakalarını yazmak üzere belediyece tanzifi sıfat-ı memuriyetle kabil-i telif değildir.

Elhasıl intihabatta arz olunan kanunsuzluğun vaki ve sabit müdahalat Cumhuriyetimiz'in kanunu hâkim bulunan umdelerine ve konularına muhalefeti vareste arz ve izah bulunduğu cihetle ahkâm-ı kanuniye'nin islahını talep ve istirham eylerim efendim."²²¹

On kişiden oluşan Belediye Seçim Komisyonu Üyeleri'nden sekizi, kanunsuz hareketlerinin devam etmesi üzerine görevlerinden istifa etmişlerdir. 19 Eylül 1930 gecesi mahalle heyetleri toplanarak komisyona yeni üyeler seçilmiştir²²². Araç'ta, halkın oy pusulalarını belediye görevlilerine yazdırması için bir çavuş ve bir silahlı jandarma zor kullanmıştır²²³. Cide'de ise CHP aday listesi barografla çoğaltılmış ve sandık başında görevlendirilen bir memur, gelen seçmene listenin altını imzalatarak seçimi yapmıştır²²⁴. Taşköprü'de oy vermesi engellenen ya da oylarının kesin olarak yanlış yazılacağını düşünen halk, noter vasıtası ile oyunu kullanmıştır²²⁵.

Çok partili hayatın tam olarak yerleşemediği bu dönemde yapılan seçimleri, Kastamonu merkez ve ilçelerinde CHF adayları kazanmıştır²²⁶. 20 Ekim 1930'da toplanan Belediye Meclisleri, başkan ve encümenlerini seçmiştir. Yapılan gizli oylamada merkezde Belediye Başkanlığı'na Corukzade Hilmi Bey seçilmiştir. Encümen Üyeleri ise Dr. Tevfik Arslan, Evliyazâde Abdullah, Akdoğanlızâde Mehmet Ali Bey'den oluşmuştur.²²⁷

Araç'ta Adil Bey, Cide'de Fethi Bey, Daday'da Fuat Bey, İnebolu'da Kâşif Bey, Taşköprü'de Türkmenzâde Mehmet Bey ve Tosya'da Rıfat Bey Belediye Başkanı olmuştur²²⁸.

²²¹ **Açıksöz**, 17 Eylül 1930, Sayı:2598.

²²² **Açıksöz**, 20 Eylül 1930, Sayı: 2599.

²²³ **Açıksöz**, 22 Eylül 1930, Sayı: 2600.

²²⁴ **Açıksöz**, 8 Teşrinievvel 1930, Sayı:2606.

²²⁵ **Açıksöz**, 8 Teşrinievvel 1930, Sayı:2606.

²²⁶ **Açıksöz**, 11 Teşrinievvel 1930, Sayı: 2607.

²²⁷ **Kastamonu**, 21 Teşrinievvel 1930, Sayı: 3008.

²²⁸ **Kastamonu**, 21 Teşrinievvel 1930, Sayı:3008.

Bu dönemde siyasi hayattaki hareketlenme seçimlerde bazı sorunları ve tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Sorunlar yaşanmışsa da bu dönem seçimlerinde CHP'e önceki dönemlerde olduğu gibi başarılı olmuştur. Bu dönem sorunları ile ilgili olarak gazetelerde fotoğraflar aranmıştır fakat o dönemde fotoğraf makinesinin az kullanılmasında dolayı seçim ile ilgili fotoğraflara rastlanılamamıştır.

2.2.2. 1934 Belediye Seçimleri

TBMM'nin seçimlerin yenilenmesine karar vermesi üzerine, Kastamonu'da bir seçim komisyonu oluşturulmuştur. Belediye ve Genel Meclis Üyeleri'nden kurulan heyet, 5 Ekim 1934 günü çalışmalarına başlamıştır. Hazırlıkların üç gün içerisinde tamamlanması ile seçimlere geçilmiştir²²⁹.

8 Ekim 1934 günü sona eren seçimlerde, asıl ve yedek üyeliklere CHP'nin belirlediği adaylar seçilmiştir. Bu kişiler şöyledir:

Asıl Üyeler: Corukzâde Hilmi, Dr. Tevfik Arslan, Müftüzâde Abdullah, Akdoğanlızâde Faik, Sofuzâde Hikmet, Muharrem Celal, Eflanizâde Osman, Mühürzâde Mahir, Salim Efendizâde Reşit, Hacı Bıyıkzâde Adil, Aczacı Hacı M. Rıza, İzbelizâde Selma, Ateşoğluzâde Mehmet, Emekli Kaymakam Celal, Ankaralızâde H. Ahmet, Konyalızâde H. Hamdi, Ekmekçi Ahçızâde Abdullah, Altağazâde Kazım, Akdoğanlızâde Mehmet Ali, Arif Efendizâde Ziya, Çerkezzâde Emin, Emekli Binbaşı Vehbi Bey.

Yedek Üyeler: H. Memişzâde Asım, Nuhzâde Mustafa, İmamvekilizâde Hüsnü, Emekli Evrak Müdürü Halit, Koçoğlu Hüseyin, H. İsmailzâde Mehmet, Çelik Mehmetzade Nurettin, Boyacızâde Emin, Diş Hekimi Osman, Hacı Şabanoğlu İsmail, Kara Hüseyinzâde Hüsnü, Diş Hekimi Sait, Karagözzâde Osman, Hakkamzâde Mustafa, Hikmetzâde İhsan, Arpacızâde Nuri, Malikizâde İsmail, Fetihçizâde Hafız, Kaybandızâde Hüseyin, Gaybandızâde Emin, Kalkancızâde Emin, Hocasade Halit²³⁰.

²²⁹Kastamonu, 4 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3558.

²³⁰Kastamonu, 11 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3560.

Belediye Meclisi, 7 Ekim 1934 günü toplanmıştır. Oy birliği ile Corukzâde Hilmi Bey yeniden Belediye Başkanlığı'na getirilmiştir. Encümen Üyeliğine ise şu kişiler seçilmiştir:

Dr. Tefvik Arslan, Akdoğanlızade Ali, Ekmekçizade Abdullah²³¹.

Kastamonu ilçelerinde de seçim sona ermiş ve Belediye Meclis Üyeleri toplanarak başkanlarını seçmişlerdir. Yapılan gizli oylamada Belediye Başkanlığını şu kişiler kazanmıştır:

Araç'ta Adil Bey, Cide'de Hüsnü Bey, Daday'da Fuat Bey, İnebolu'da Hüseyin Kâşif Bey, Küre'de Hüseyin Sabri Bey, Taşköprü'de Mehmet Bey, Tosya'da Rıfat Bey²³².

2.2.3. 1938 Belediye Seçimleri

T.B.M.M.'nin seçimlerin yenilenmesine karar vermesi üzerine seçim hazırlıklarına başlanmıştır²³³. 15 Ağustos 1938 günü CHP İl Yönetim Kurulu ve Semt Ocakları Heyetleri, Belediye'de toplanarak seçim işleri hakkında görüşmüşlerdir²³⁴. 25 Eylül 1938 akşamı aynı kurul, Belediye'de tekrar bir araya gelmiştir. Seçilecek üyelerin tespit edildiği toplantı, saat 05:00'den 10:00'a kadar sürmüştür. 64 kişiden oluşan Seçim Yoklama Heyeti, asıl ve yedek üyeliklere getirilecek kişileri seçmiştir²³⁵.

1 Ekim günü başlayan seçimler, 9 Ekim günü sona ermiştir. 6.014 seçmeni bulunan Kastamonu merkez'de seçime 4.247 kişi iştirak etmiştir. Katılım oranı %80'i geçmiş ve kadınlar büyük ilgi göstermiştir²³⁶.

10 Ekim günü sandıklar açılmış ve CHP adayları kazanmıştır. Merkez ilçede asıl ve yedek üyeler şunlardır:

²³¹Kastamonu, 29 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3565.

²³²Kastamonu, 29 Teşrinievvel 1934, Sayı:3565.

²³³Doğrusöz, 15 Temmuz 1938, Sayı: 119.

²³⁴Doğrusöz, 16 Ağustos 1938, Sayı: 128.

²³⁵Doğrusöz,27 Eylül 1938, Sayı: 140.

²³⁶Doğrusöz, 11 Teşrinievvel 1938, Sayı: 144.

Asıl Üyeler: İzzet Okay, Faik Akdoğanlı, Ahmet Sait Oral, Hüsnü Bal, Nurettin Çelik, Kazım Altıoğlu, Hikmet Özatay, Mehmet Kavuklu, Sadık Ecevitli, Emin Ereser, İhsan Sabirin Yiğit, Necati Yücebıyık, Mehmet Kahyaoğlu, Refik Sulaöacı, Zehra Bayar, Hayriye Ballık, Mehmet Kaybandı, Aliye İlhan, Mehmet Ankaralı, Mehmet Rıza Saltuğ, Osman Karagözlü, Abdullah Öziş²³⁷.

Yedek Üyeler: Mahir Çırakoğlu, İbrahim İmamvekili, Avukat Nahit, İhsan Çaracı, Refik Akman, Hasan Soykurt, Tahsin Öziş, Sadık Yumal, Faik Peştemalcı, Hamdi Pehlivanoğlu, Abidin Alkar, Mehmet Ankaralı, Mustafa Sata, Tevfik Erdem, Kuddusi Akay, İsmail Boyacıoğlu, Ata Yaman, Sever Ege, Ahmet Nuhoğlu, Ziya İzbeli, Abbas Konyalı, Ahmet Ateş²³⁸.

İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya, seçimlerde CHP adaylarının kazanmasından dolayı Kastamonu Valisi ve Parti İl Başkanı Avni Doğan'a teşekkür mektubu göndermiştir²³⁹. Belediye Meclisi, 1 Kasım 1938 günü ilk toplantısını düzenleyerek başkanlık seçimi yapmıştır. Gizli yapılan oylama neticesinde İzzet Okay Belediye Başkanlığına getirilmiştir. Toplantı sonunda Atatürk ve Başbakan Celal Bayar'a saygı telgrafları çekilmiştir²⁴⁰.

Kastamonu il genelinde yapılan seçimlerde, belediye başkanlığına ve üyeliklere şu kişiler seçilmiştir:

Ağlı:

Ali Osman Özer, Kazım Gürsu, İbrahim Yılmaz Doğan, Şükrü Ebeci, Hüsnü Kelenci, Recep Aşçı, Mustafa Mangal, Mehmet Özcan²⁴¹.

Araç:

²³⁷Doğrusöz, 14 Teşrinievvel 1938, Sayı:145.

²³⁸Doğrusöz, 14 Teşrinievvel 1938, Sayı: 145.

²³⁹Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı: 146.

²⁴⁰Doğrusöz, 4 Teşrinisani 1938, Sayı: 151.

²⁴¹Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

Adil Acar, Hamit Hayvacı, Abdullah Savaş, Halim Acar, Cemal Çapraz, İhsan İplikçi, Tevfik Tekin, Lütfü Sağırcı, Ali Kütük, Muharrem Tuncel, İsmail Savaş, Hüsnu Solak²⁴².

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Hamit Taşçı'yı Araç Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁴³.

Cide:

Aziz Küpen, Bedri Çıtır, Tevfik Gürsoy, Halit Genç, Halit Olgun, Fethi Eymer, İlyas Öztürk, Mehmet Tuğtepen, Mesut Çelik, Süleyman Kesin, Şevket Salcı, Ziya Aday²⁴⁴.

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Halit Genç'i Cide Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁴⁵.

Daday:

Ali Tiryaki, Abidin Karakaş, Eşref Tiftik, Hüseyin Çevik, Fikri Öz, Fikri Gök, Kemal Özlük, Şekir Özkan, Şükrü Conkbayırı, Tevfik Çelebi Can, İrfan Karakaş, Sabri Sulamacı²⁴⁶

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Şükrü Conkbayırı'nı Daday Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁴⁷.

İnebolu:

Nabi Altıkulaçoğlu, Hamdi Kabaali, Refik Çolakoğlu, Hüseyin Karagülle, Saliha Bilaç, Hüseyin Bektaş, Sabri Tatlı, Mehmet Göçmen, Ali Faik, Ali Yazıcıoğlu,

²⁴²Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁴³Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı: 153.

²⁴⁴Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁴⁵Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁴⁶Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁴⁷Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

Mehmet Şahin Tunoğlu, Selahattin Taner, Kazım Anbarcı, Zühtü İşal, Yusuf Özgür, Ahmet Karagöz²⁴⁸.

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Hüseyin Karagülle'yi İnebolu Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁴⁹.

Kargı:

İsmail Üstünel, Mustafa Birol, Cemal Güneş, Mustafa Çatal, Mahir Boyacı, Muharrem Temiz Öz, M. Ali Çiçek, Muharrem Sirkin, Turhan Ergün, Sadık Yılmaz, Cemile Tuncer²⁵⁰.

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Cemal Güneş'i Kargı Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁵¹.

Küre:

Mustafa Güllü, Hasan Kes, Kamil Özdemir, Mustafa Uzuner, Reşit Tufan, Mehmet Maşaoğlu, Ruşen Kalender, Emin Öztürk, Mehmet Acar, Mehmet Özkan, Emin Özbek, Raşit Olmalan²⁵².

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Mustafa Güllü'yü Küre Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁵³.

Taşköprü:

Yapılan seçimlere 2041 seçmenden 1740'i katılmıştır. Seçime katılanların 1053'ü kadın, 687'si erkektir²⁵⁴.

²⁴⁸Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁴⁹Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁵⁰Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁵¹Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁵²Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁵³Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁵⁴Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

Mehmet Türkmen, Ziya Can, Fazıl Tarhan, Abdullah Karakaş, Hüsnü Akduman, Necmettin Tokatlı, Tevfik Özgerbaş, Hasan Topuz, Abdullah Küçükler, Şemi Talay, Hüsnü Kılıçarslan, Eşref Büyükduman, Arif Uygur²⁵⁵.

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Mehmet Türkmen'i Taşköprü Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁵⁶.

Tosya:

Rıfat Urkaya, Hasan Abayan, Mustafa Uslu, Ahmet Köseevvel, Mehmet Börekçi, Hasan Boyner, Hulca Saka, Rüştü İpek, Necdet Taner, Haşim Ocaklı, Hasan Kutlu, Abdullah Kuzucu, Mustafa Damgacı, Mehmet Gülüm, İbrahim Urkaya, Mehmet Kalfaoğlu, Ali Yücel, Cemil Akaçık, Mahir Kalfa, Hilmi Mutlu, Osman Eskici²⁵⁷.

1 Kasım 1938 günü toplanan Belediye Meclisi, Rıfat Urkaya'yı Tosya Belediye Başkanlığına seçmiştir²⁵⁸.

2.2.4. 1942 Belediye Seçimleri

Kastamonu belediye üyeliği adaylarını tespit etmek için CHP İl ve İlçe Yönetim Kurulu ile Semt Ocakları heyetleri çalışmalara başlamıştır²⁵⁹. Yoklama için 21 Eylül 1942 günü, Parti Müfettişi Şerafettin Karacan ile Milletvekili Abidin Binkaya Kastamonu'ya gelmişlerdir²⁶⁰. 22 Eylül akşamı Halkevi'nde yapılan toplantıda adayların tespiti yapılmıştır. CHP İl, İlçe ve Semt Ocakları Yöneticilerinin katıldığı toplantıya Şerafettin Karacan Başkanlık yapmıştır²⁶¹. İl Başkanı İzzet Okay tarafından yapılan açıklamada şu kişiler asıl ve yedek üye olarak seçilmiştir:

Asıl Üyeler: İzzet Okay, Mehmet Kavuklu, Faik Akdoğanlı, Zehra Bayar, Kazım Altıoğlu, Bali Tümtürk, Kuddisi Akay, Osman Karagöz, İmadı Başköy, Şükrü Uğurlu,

²⁵⁵Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁵⁶Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁵⁷Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı:146.

²⁵⁸Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı:153.

²⁵⁹Doğrusöz, 18 Eylül 1942, Sayı: 540.

²⁶⁰Doğrusöz, 22 Eylül 1942, Sayı: 541.

²⁶¹Doğrusöz, 25 Eylül 1942, Sayı: 542.

Zeki Cemal Baki Çelebioğlu, Mahir Çırakoğlu, Mehmet Terzi, Tahsin Öziş, Ali Şatıroğlu, Refik Sulamacı, İhsan Nazlı, Adil Yücebıyık, Osman İlhan, Mehmet Kahyaoğlu, Numan Nuhoglu, Ahmet Sait Oral.

Yedek Üyeler: Muzaffer Esen, Hasan Soykurt, Refik Akman, Necip Ruşen Oktay, Emin Ereser, Osman Keserci, Hilmi Topuz, Mehmet Çubukçu, Ahmet Ateşoğlu, Ahmet Kral, Osman Eflanili, İsmail Baysal, Ahmet Koçoğlu, Ata Yaman, İmamvekili Hüsnü, Şevket Küçükler, Ekrem Balı, Mehmet Nuhoglu, Sadık Yumal, Mustafa Satiğa, Tefik Erdem, Mehmet Ankaralı²⁶².

Belediye seçimleri 1 Ekim 1942 günü başlamıştır²⁶³. Üç gün içinde tamamlanması gereken seçimler; seçim sandığının yalnız Belediye’de bulunması ve şubelere ayrılmaması dolayısı ile halkın, seçime iştirak edilmesi için yedi gün daha uzatılmıştır²⁶⁴.

11 Ekim 1942 günü seçimler sona ermiştir. CHP tarafından aday gösterilen kişiler seçimi kazanmıştır²⁶⁵. Belediye Meclisi yeni azaları, 2 Kasım 1942 günü saat 14:00’de Belediye Salonunda ilk kez bir araya toplamıştır. Toplantıda, başkanlık seçimi yapılmış ve Zeki Cemal Baki Belediye Başkanlığına seçilmiştir²⁶⁶.

2.2.5. 1946 Belediye Seçimleri

T.B.M.M. Belediye Seçimlerinin yapılmasına karar verdikten sonra Kastamonu Belediyesi seçim hazırlıklarına başlamıştır²⁶⁷. Komisyon seçimlerle ilgili olarak aşağıdaki bildiriye yayımlamıştır.

“1- Hazırlanan seçmen defterleri Valilik koridorlarına, Belediye salonuna ve Nasrullah Şadırvanına asılmıştır.

²⁶²Doğrusöz, 29 Eylül 1942, Sayı: 543.

²⁶³Doğrusöz, 1 Teşrinievvel 1942, Sayı: 544.

²⁶⁴Doğrusöz, 6 Teşrinievvel 1942, Sayı: 546.

²⁶⁵Doğrusöz, 17 Teşrinievvel 1942, Sayı: 549.

²⁶⁶Doğrusöz, 3 Teşrinisani 1942, Sayı: 555.

²⁶⁷Doğrusöz, 30 Nisan 1946, Sayı: 928.

2- Bu defterler 8 Mayıs 1946 sabahından 14 Mayıs 1946 akşamına kadar askıda kalacaktır.

3- Bu defterlerde yanlış yazılmış veya hiç yazılmamış olanlar 10 Mayıs 1946 gününden 14 Mayıs 1946 günü saat 18'e kadar Belediye Seçim Kurulu Başkanlığı'na itirazda bulunabilirler. Bu tarihten sonra hiçbir itiraz kabul edilmeyecektir.²⁶⁸.

CHP İl Teşkilatı'nın Belediye Üyeliklerine getirilecek adayların belirlenmesinden sonra hazırlıklar bitirilmiş; 26 Mayıs 1946 günü saat 08:00'de başlayan seçim, saat 19:00'da sona ermiştir. Oyların sayımından sonra CHP adayları seçimi kazanmıştır²⁶⁹.

Yapılan seçimlerde asıl ve yedek üyeliklere şu kişiler seçilmiştir:

Asıl Üyeler: Baki Tümtürk, Adil Yücebıyık, Enver Evrensel, Hamdi Koçoğlu, Rusuhi Akalın, İzzet Baydar, Mehmet Nuhoglu, Nurettin Çelik, Kazım Altıoğlu, Sadık Yumal, Tahsin Öziş, Ali Güler yüz, Numan Nuhoglu, İsmail Baysal, Hüsnü İmamvekili, Faik Akdoğanlı, M. Celal Bayar, Nahit Çınar, İ. İmamvekili, Ş. Sabirin Yiğit, Halim Küçük²⁷⁰.

1 Haziran 1946 günü Belediye Meclis Üyeleri ilk toplantısını yapmış ve Adil Yücebıyık Belediye Başkanlığına seçilmiştir²⁷¹. İlçelerdeki seçimleri de CHP adayları kazanmıştır. İnebolu Belediye Meclisi, 1 Haziran 1946 günü toplanmış ve Belediye Başkanlığına Mehmet Kahyaoğlu seçilmiştir. Taşköprü'de ise 1 Haziran 1946 günü toplanan Belediye Meclisi, Hüsnü Akduman'ı İlçe Başkanı olarak seçmiştir²⁷².

²⁶⁸Doğrusöz, 10 Mayıs 1946, Sayı: 931.

²⁶⁹Doğrusöz, 28 Mayıs 1946, Sayı: 935.

²⁷⁰Doğrusöz, 28 Mayıs 1946, Sayı:935.

²⁷¹Doğrusöz, 4 Haziran 1946, Sayı: 937.

²⁷²Doğrusöz, 7 Haziran 1946, Sayı: 938.

3. BÖLÜM

DÖNEM SİYASÎ AKTÖRLERİNİN KASTAMONU FAALİYETLERİ

3.1. KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN FAALİYETLERİ

3.1.1. Yeni Harflerin Kabulü ve Öğretilmesine Dair Çalışmalar

Türkiye’de gerçekleştirilen en önemli değişimlerden birisi de harf inkılabı evresidir. Bu evrede Kastamonu önemli yer tutmuştur. 1927 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Kastamonu’da okuma yazma bilenlerin sayısı 19.109’dur. Bu oran yaklaşık nüfusun %6’sı civarındadır. Söz konusu Türkiye’de okuryazarlık oranı %9’larda olup, bu oranın İstanbul’dan dolayı yüksek çıktığı dikkate alındığı zaman Kastamonu’daki okuma yazma oranının Anadolu’daki okuryazar oranı ile eş değer olduğu söylenebilir²⁷³.

Harf İnkılâbının öncesinde çeşitli hazırlıklar yapılmıştır. CHP Genel Merkezi tarafından yönetilen çalışmalarda milletvekilleri seçim bölgelerine gönderilerek faaliyetlerine devam etmiştir. Bu amaçla Kastamonu Milletvekilleri’nden Velet Bey merkezde kalmış; Cemal Bey Tosya’ya, Ali Rıza Bey İnebolu ve Küre’ye, Mehmet Bey Araç’a, Hasan Fehmi Bey Cide’ye, Refik Bey Daday ve Taşköprü’ye gitmişlerdir²⁷⁴.

Açıksöz gazetesi sahibi ve başyazarı Hüsnü Açıksöz, Araç’taki öğretim etkinliklerine milletvekillerinden Mehmet Bey ile birlikte katılmıştır. Hüsnü Açıksöz, yaptıkları bu gezi ile ilgili olarak köşesinde şunları yazmıştır:

“Muhterem mebusumuz Mehmet Fuat Bey ile 4 Ekim 1928 günü Araç’a beraber gittik. Araç’ta bilhassa yeni harfleri öğrenmek ve öğretmek için çok azimli bir faaliyetle karşılaştık. Bütün halkın okuma ve yazmakla meşgul olduğunu görmek, insana çok büyük bir inşirah veriyor. İlk temasta aldığımız zevk-i vicdani tasvir edilemeyecek bir vüsatta idi.

²⁷³Haz. Mustafa Eski, M. Serhat Yılmaz, Cevdat Yakupoğlu, **Selçuklu’dan Günümüze Kastamonu Eğitimine Genel Bir Bakış**, Kastamonu Valiliği, Özeller Baskı, 2008, s. 23.

²⁷⁴Açıksöz, 19 Eylül 1928, Sayı: 2350.

Araç'ta ilk defa muallim ve memurlar için 2 kurs açılmış ve bu kurslarda tedrisat hitam bularak yetişen muallim ve memurlara vesikaları verilmiştir. Bunun için Kaymakamlıkla devair arasında muhaberat yeni harflerle yapılmaktadır. Şimdi merkezde memurlar ve halk için iki kurs faaliyettedir. Bir de hapishanede kurs açılmıştır. Bu kursları ziyaret ettik mekteplerde açılan kurslarda büyük bir muvafakiyet müşahade ediliyor. 2 gün evvel hapishanede açılan kursta bütün mahkumların sedalı harfleri öğrenmiş bulduk. Mebusumuz Mehmet Bey mahkumlara icap eden nasihatta bulundular.²⁷⁵

Hüsnü Açıksöz, yeni harflerin öğretilmesi ile ilgili yapılan çalışmalardaki başarı durumunu şöyle anlatmıştır:

“Yeni harflerimizin çok sürat ve sühuletle öğrenildiğini bizzat tecrübe ettik. Bu tecrübemiz bizi hayrete düşürdü. Yeni harflerin bir hafta-on gün içerisinde öğrenileceğini zannediyorduk. Halbuki iki tesadüf bize bunun daha kolay olacağını gösterdi.

Araç'ta misafir olduğumuz evde 12-13 yaşlarında bir çocuk vardı. Mebusumuz Mehmet Bey gece bu çocuğa iki saat ders gösterdi ve bir alfabe hediye etti. Çocuk ilk mektepte okumuş, yeni harfleri hiç bilmiyordu. Sabahleyin almış olduğu dersi yoklama yaptık, aldığımız netice bizi hayrete ilka eyledi. Meğer gece az uyumuş, yeni harfleri öğrenivermiş. Yanımızdaki gazeteleri bizim ufak tefek yardımımızla okumaya başladı.

Araç'tan avdet ederken Gellersin Karakolunda otomobilin benzini bitti. Benzin getirmek için 3-4 saat beklemek icap etti. Bu fırsattan bil-istifade oradaki jandarmaya yeni harfleri öğretmeye başladık. Jandarma yeni harfleri bilmiyordu. Yalnız bir gün evvel karakola gelen alfabeden bir gecede kendi kendine altı-yedi bellemişti. İki saat kadar kendisiyle meşgul olduk. Bihassa sesli harfleri öğretmeye çalıştık. Önce öğrenemeyeceğini zannederek mütereddüt davranan jandarma, sesli harflerin vazifesini çabucak öğrendi. Birkaç samit harf daha gösterdikten sonra kendisine baz kelimeler okutmaya başlattık. Bir-iki okuyunca cesaret geldi ve gösterdiğimiz fikrayı az çok yardımla okuduktan sonra yüzüme baktı ve dedi ki:

Efendi, ben öteki harflerle bir sene okudum da yine böyle kelimeleri okuyamadımdı...

Bu iki müşahadelerin hiçbir noktasına harf bile ilave etmiyorum. Yalnız Harf İnkılabımızın vücuda getirmekte olduğu mesut neticeyi büyük bir hazz-ı vicdaniye ile arz eyliyorum.²⁷⁶

3.1.2. Konferanslar

Milletvekillerinin Ankara'da bulunmalarından dolayı Kastamonu'da verdikleri konferans sayısı azdır.

²⁷⁵Açıksöz, 6 Teşrinievvel 1928, Sayı: 2364.

²⁷⁶Açıksöz, 7 Teşrinievvel 1928, Sayı: 2365.

V. Dönem Zonguldak Milletvekillerinden Dr. Mithat Altıok²⁷⁷ “*İnkılap ve İstiklal*” konularında konferans vermek için 18 Şubat 1936 Salı günü Kastamonu’ya gelmiştir²⁷⁸. 19 Şubat 1936 Çarşamba akşamı saat 19.00’da Halkevi’nde ve Perşembe günü Halk Sineması’nda birer konuşma yapmıştır. Halkın ilgi ile dinlediği bu konuşmalar sık sık alkışlanmıştır²⁷⁹. Gazetelerde konuşmanın içeriği bulunamamıştır.

Milletvekillerince düzenlenen konferanslardan bir diğeri de Kastamonu’nun ilk kadın Milletvekili Hacer Dicle tarafından verilmiştir. İlçelerde incelemelerde bulunmak için Kastamonu’ya geldiğinde Halkevi Salonu’nda 23 Şubat 1941 Pazar günü “*Milli Birlik*” hakkında bir konuşma yapmıştır:

“Çok sevdiğim hemşerilerimin bir bölümünü şu çatı altında hep bir arada görmek, bana kıymetli dakikalarımızdan 15-20 dakika alarak Milli Birlik mevzuu üzerinde bir konuşma yapmak fırsatı ve cesaretini verdi. Beni dinlemek lütfunda bulunan arkadaşlarıma şimdiden sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sayın yurttaşlarım!

Dünyanın karanlık ve karışık hali karşısında milli mücadelesi kadar milli birliği de yeryüzünde örnek olan milletimizin gösterdiği olgun ve asil birli, sükun ve vakar, istiklal ve şeref bugüne kadar olduğu gibi bugünde en büyük silahımızdır. İşte biz bu milli birliğimiz sayesinde bugün dimdik duruyoruz. Dünyayı saran ateşin bize sirayet etmemesi için lazım gelen tedbirleri aldığımız gibi sirayet etiği zaman karşı koyacağımız tedbirleri de dakika fevt etmeden almakta devam ediyoruz.

²⁷⁷Mithat Altıok, 1884 yılında Kayseri’de doğmuştur. 5 Mart 1899’da İdâdi’ye ve 18 Ocak 1902’de Askeri Tıbbiye’ye girmiştir. 1903 yılında bu okulda çıkan ayaklanmalara katıldığı için bir süre tutuklanmıştır. 16.11.1907’de Tabib Yüzbaşı olarak mezun olmuş; bir yıl Gülhane Askerî Hastanesi’nde asistanlık yapmıştır. Daha sonra Van Askerî Hastanesi’ne Cilt ve Frengi Hastalıkları Uzmanı olarak gönderilmiştir. Burada siyasî hayata başlamış; 1912 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusanı’na Van Mebusu olarak katılmıştır. Balkanlardaki durum sebebiyle Meclis feshedilmiş; askerlikle ilgisini kesmesinden dolayı Harb Divanı kararıyla askerlikten atılmıştır. Bu sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Bolu Mesul Kâtipliğine getirilmiştir. Göç meselesinden dolayı Bursa’da tutuklanmış, Harb Divanı’na sevk edilmiştir. Bekirağa Bölüğü’ne hapsedilmiş ve 10 yıl ceza verilmiştir. Daha sonra kaçmış; Bursa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı’na getirilmiştir. Kürt Mustafa Paşa divanı tarafından gıyaben idama mahkûm edilmiştir. Bursa’nın işgali üzerine Bolu’ya gelmiştir. 1920’de Gerede, 1921’de Bolu Hükümet Tabibi, 1922’de Bolu Sağlık Müdürü ve 1922’de Bolu Belediye Tabibi olmuştur. İmar-İskân Bakanlığı’nın kurulması üzerine buraya geçmiş ve Trakya bölge Müdürlüğü’ne atanmıştır. Ancak hastalığı dolayısıyla bu görevinden ayrılmış ve 1924’de Düzce’ye gelmiş ve burada 10 yıl kadar doktorluk yapmıştır. Sonra CHP’ye katılarak Bolu ve Zonguldak’ta il başkanlığı görevini yürütmüştür. 1935’de Zonguldak’tan milletvekili seçilmiştir. 1937’de Diyarbakır Valisi olmuş ve daha sonra milletvekilliğinden ayrılmıştır. 27 Temmuz 1940’da Kastamonu Valiliği’ne atanmış; yedi yıl burada kalmış ve 15.7.1947’de ayrılarak yeni görev yeri Zonguldak Valiliği’ne gitmiştir. 13.7.1949’da emekli olmuştur. Evli ve beş çocuk babasıdır. **TBMM Albümü**, Cilt 1, s. 293.

²⁷⁸**Kastamonu**, 19 Şubat 1936, Sayı: 3995.

²⁷⁹**Kastamonu**, 21 Şubat 1936, Sayı: 3996.

İşte Hemşerilerim!

Tarihe şeref sütunları diken dünyaya kahramanlık ve insanlık veren Türk Milleti, dün olduğu gibi bugün de, yarın da Milli Şef'in etrafında yekpare bir millet olarak, milli birlik davasında tek bir numunedir...

Türk Millet, ebedi Şef Atatürk'ün kurduğu, Milli Şef İnönü'nün yaşattığı Cumhuriyet'in, İstiklal ve hürriyetin en küçük bir tecavüze uğramasına asla müsaade etmeyen bit bütündür.

İşte bizi mevcudiyete ulaştıran, şuurulu ve temkinli hareketi ile Türk Milletinin azmini, cesaretini her dakika kuvvetlendiren Milli Şef'imize uzun ömür dileyerek milletimize de ebedi saadetler dileyerek sözüme son veririm.²⁸⁰

II. Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllarda, milletvekillerinin halkı bilinçlendirici konferansları devam etmiştir. Bunlardan bir diğerinde de Niğde Milletvekili Cahit Ural “*Dünya Olayları Karşısında Türkiye'nin Durumu*” hakkında konferans vermek için 22 Mart 1941'de Kastamonu'ya gelmiştir. 23 Mart 1941 Cumartesi günü Halkevi Salonu'nda saat 18.00'deki konuşmasında Cavit Ural; Kastamonululara kendisini dinlemek hususunda gösterdikleri ilgiye teşekkür etmiştir. Balkan hadiselerini anlatarak devam ettiği konuşmasında, Yunanistan'ın başarılı bir şekilde sürdürdüğü mücadeleye dikkat çekmiştir. Türkiye'nin olaylarını da yakından takip ettiğini, Türk Milleti'ne yakışan vakar ve soğukkanlı davranılması gerektiğini ifade etmiştir. Milli Şef'in tedbirli siyasetini de anlatarak sözlerine şöyle son vermiştir: “*Ne mutlu Türk'üm diyene ve ne mutlu başımda İnönü gibi bir şef, büyük bir asker, eşsiz bir vatandaş bulunan Türk Milleti'ne.*²⁸¹”

Cavit Ural, Vali Doktor Mithat Altıok ile birlikte 30 Mart 1941 Pazar günü İnebolu'ya gitmiştir. Belediye Meydanı'nda “*Dünya Olayları Karşısında Türkiye'nin Durumu*” konulu konferansı İnebolululara da vermiştir. Meydanı dolduran vatandaşlar “*Yaşasın İstiklal, Yaşasın Cumhuriyet, Varolsun Aziz Milli Şef*” nidaları ile karşılık vermişlerdir. Cavit Ural aynı gün Kastamonu'dan ayrılarak Ankara'ya dönmüştür²⁸².

²⁸⁰Doğrusöz, 25 Şubat 1941, Sayı: 382.

²⁸¹Doğrusöz, 1 Nisan 1941, Sayı: 392.

²⁸²Doğrusöz, 8 Nisan 1941, Sayı: 394.

3.1.3. Fahri Hemşerilik

Belediye Meclisi tarafından Kastamonu'ya yapmış oldukları hizmetlerden dolayı bazı milletvekillerine Fahri Hemşerilik unvanı verilmiştir.

3.1.3.1. Kastamonu Fahri Hemşeriliği

Milletvekillerinden Tahsin Coşkan, Kastamonu'nun ilerlemesi ve gelişmesi için çeşitli hizmetlerde bulunmuştur. Adil Yücebıyık'ın Başkanlığında 2 Nisan 1945 günü toplanan Belediye Meclisi bu çalışmalarından dolayı Tahsin Coşkan'a Fahri Hemşerilik unvanı vermeyi kararlaştırmıştır. Ayrıca, aynı toplantıda Dr. Vali Mithat Altıok ve eşi Muhterem Altıok'a da Kastamonu Fahri Hemşeriliği verilmesi kararlaştırılmıştır. Meclis'e bu teklifi üyelerden Kuddusi Akay ve Kazım Altıoğlu sunmuştur. Alınan kararı vali ve eşine götürmek için üyelerden Zehra Bayer, Kazım Altıoğlu ve Osman Karagöz seçilmiştir. Tahsin Coşkan'ın Fahri Hemşerilik haberini, Meclis Başkanı'nın telgrafla bildirmesi uygun görülmüştür²⁸³.

Bunun üzerine Belediye Başkanı Adil Yücebıyık ve Belediye Meclis Başkanı İzzet Okay, Tahsin Coşkan'a şu telgrafi çekmişlerdir:

“Sayın Tahsin Coşkan Kastamonu Milletvekili

Kastamonu'nun imar ve iktisadi kalkınmasında büyük başarı ve yardımlar sağladığınıza şahit olan Belediye Meclis'i 2 Nisan 1945 toplantısında yüksek şahsiyetinize memleket adına teşekkür etmeye ve fahri hemşeriliğe kabule karar vermiştir. Meclis'in bu kararını saygılarımızla arz ederim.²⁸⁴”

Tahsin Coşkan, bu telgrafi şöyle cevaplamıştır:

“Belediye Meclisi Başkanı İzzet Okay ve Belediye Başkanı Adil Yücebıyık'a

Yüksek Meclis'in hakkımda gösterdiği yüksek duyguya candan teşekkür eder, fahri hemşeriliği ömrümce şeref telakki ederek güzel Kastamonu'nun her alanda ilerlemesi için elimden gelen her şeyin yapılacağına sayın hemşerilerimizin inanmalarını rica ederim. Saygılar...²⁸⁵”

²⁸³Doğrusöz, 3 Nisan 1945, Sayı:829.

²⁸⁴Doğrusöz, 6 Nisan 1945, Sayı: 830.

²⁸⁵Doğrusöz, 6 Nisan 1945, Sayı: 830.

3.1.3.2. Taşköprü Fahri Hemşeriliği

Taşköprü Belediye Meclisi, 4 Şubat 1946 günü yapılan toplantıda Vali Dr. Mithat Altıok ve milletvekillerinden Tahsin Coşkan'ın fahri hemşeriliğe kabulüne karar vermiştir. Vali'ye ait hemşerilik mazbatasını takdim etmek üzere İlçe Kaymakamı Bedri Sani'nin Başkanlığında, Belediye Başkanı Mehmet Türkmen ve CHP İlçe Başkanı Hüsnü Akduman'dan oluşan heyet 8 Şubat 1946'da Kastamonu'ya gitmiştir. Tahsin Coşkan'a ait mazbata ise, mektup ile kendilerine gönderilmiştir²⁸⁶.

3.1.3.3. İnebolu Fahri Hemşeriliği

İnebolu Belediye Meclis'i 18 Şubat 1946 günü yapılan toplantıda Bayındırlık Bakanı Sırrı Day, Ulaştırma Bakanı General Ali Fuat Cebesoy ile Gümrük ve Tekel Bakanı Tahsin Coşkan, ayrıca Vali Dr. Mithat Altıok'un fahri hemşeriliklerine karar verilmiştir. Kastamonu merkez ve ilçelerinin gelişmesi için gayret gösteren bu kişiler hakkında verilen kararı, İnebolulular sevinç ve iftihar ile karşılamışlardır²⁸⁷.

Mithat Altıok'un Mazbatasını vermek için İnebolu Kaymakamı Nasuhi Karaosman'ın Başkanlığında, CHP İlçe Başkanı Fethi Mağara, Belediye Meclisi adına Halkevi Başkanı Selahattin Tümer 17 Nisan 1946 Çarşamba günü Kastamonu'ya gelmişlerdir. Heyet başkanları fahri hemşerilik belgelerini vermek için aynı gün akşamı Ankara'ya hareket etmişlerdir²⁸⁸.

Ankara'da Bakanlar tarafından makamlarında kabul edilmişlerdir. Her üç bakan da İnebolu temsilcileri adına Gar Gazinosu'nda 30 kişilik bir öğle yemeği ziyafeti vermiştir. Bu yemekte, Bakanlar, Müsteşarları ve Özel Sekreterleri de bulunmuştur. Çalışmalarını bitiren İnebolu Heyeti, 12 Nisan 1946 Pazar akşamı Kastamonu'ya dönmüştür²⁸⁹.

²⁸⁶Doğrusöz, 8 Nisan 1946, Sayı:907.

²⁸⁷Doğrusöz, 1 Mart 1946, Sayı: 913.

²⁸⁸Doğrusöz, 19 Nisan 1946, Sayı: 926.

²⁸⁹Doğrusöz, 26 Nisan 1946, Sayı: 927.

3.1.4. Kastamonu Gecesi

Çeşitli sebeplerden dolayı Ankara’da bulunan Kastamonulular aralarındaki ilişkileri kuvvetlendirmek amacıyla bir program düzenlemişlerdir. Kastamonu Yüksek Öğrenim Gençliğine Yardım Cemiyeti tarafından 16 Nisan 1948 Cuma günü gecesi Ankara Gar Gazinosu’nda “*Kastamonulular Gecesi*” tertip edilmiştir. Eğlenceye Tarım Bakanı Tahsin Coşkan ve Ankara Valisi Avni Doğan’da katılmıştır²⁹⁰.

3.1.5. Kastamonu Milletvekilleri’nin TBMM’deki Çalışmaları

İncelenen tarihsel dönemle ilgili kısımda Milletvekilleri, TBMM içerisinde Kastamonu adına birçok çalışma gerçekleştirmişlerse de bu çalışmalar Kastamonu basınında yeterli düzeyde ve ayrıntılı bir şekilde yer almamaktadır.

8 Haziran 1931 Pazartesi günü Kastamonu Milletvekili Dr. Suat Bey, 1/78 numaralı Evkaf Umum Müdürlüğünün(Vakıflar Genel Müdürlüğü) 1931 senesi Bütçe Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası görüşmelerinde Dâhiliye, Maliye ve Bütçe Encümenlerine “*eytam (yetim) ve eramiline (dul kadınlar) emlâk ve arazi verilmesi*” hakkında kanun teklifinde bulunmuştur. Başkanlığını Refet B.’in yaptığı celse saat 14.10 da başlayıp 15.45 te son bulmuştur. Evkaf Umum Müdürlüğü’nün 1931 Malî Senesi Bütçe Kanununa 317 üye katılmıştır. Bu üyelere 183’ü oy kullanmıştır. 182 üyenin onay oyu ile kanun kabul edilmiştir. Kastamonu Milletvekilleri Dr. Suat B., Halil B., Hasan Fehmi B., Refik B., Tahsin B. ve Velet B. onay oyu vermişlerdir²⁹¹.

9 Kasım 1948 Pazartesi günü yapılan görüşmede Mehmet Fethi Mağara, tek sulh yargıcı bulunan ilçelerle ve bu mahkemelerde tek kâtip bulunması hakkında Adalet Bakanlığı’na sözlü önergesinde bulunmuştur:

“1- 100 ilçede tek sulh yargıcı olup asliye yargıcı, sorgu yargıcı ve savcı yoktur.

2- İlçede tek sulh yargıcı olmasından dolayı halkın davaları için uzaklarda bulunan ilçelere gitmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Budurumun ne zaman önleneceğinin açıklanması?

²⁹⁰Dikkat, 17 Nisan 1948, Sayı: 105.

²⁹¹T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 4. Dönem, C. 2, 11. Birleşim, s. 44-54.

3- Tek sulh yargıcı olan ilçelerin çoğunda tek bir kâtip vardır. Bu tek kâtip, başkâtip ve icra memuru vazifesini de görmektedir. 800 ile 1000 dava gelen sulh mahkemesinin bir kâtip ile idare edilebileceğine ve halk işlerinin görülebileceğine Adalet Bakanlığı kâmil midir? Değilse bile bu halin devam etmesine sebep nedir? Açıklanması”²⁹².

Adalet Bakanı Şinasi Devrin (Zonguldak) Kastamonu Milletvekili Fethi Mağara'nın önermesine şu şekilde cevap vermiştir²⁹³:

“Birinci kısımda: 100 ilçede tek sulh yargıcı olmasından halkın kalan davaları için uzaklarda bulunan diğer ilçelere gitmek zorunda kaldığı beyan edildikten sonra bu halin ne vakit önlenebileceği sorulmaktadır. Bütçe müzakereleri sırasında birçok arkadaşımızın temas etmiş olduğu bu mevzu hakkındaki beyanlarımı bu soru münasebetiyle de aynen tekrarlıyorum.

Bakanlıkça hazırlanmış olan yeni mahkemeler teşkilâtı tasarısının bariz vasıflarından biri de halen ilçelerde mevcut tek yargıçlık sistemini yerine getiren asliye mahkemelerini, adalet teşkilâtının ilk kademesi olarak kabul etmiş olmasıdır. 102 ilçemizde sulh yargıçlığı adı altında kurulmuş olup hukukta ve cezada muayyen bazen savcılık, bazen sorgu yargıçlığı yetkilerini de kullanan tek bir yargıcın bir ilçe merkezinde adalet sisteminin bütün evrelerini temsil etmiş olmasından dolayı çıkan güçlükler artık herkesçe bilinmektedir. Tasarının kanun olması halinde herhangi bir ilçede mahkeme kurulmasına karar verildiği takdirde bir asliye yargıcı ile bir savcı, bir de muavin sıfatını haiz sorgu yargıcı görevlendirilmiş olacaktır.

Sorunun ikinci kısmında; tek sulh yargıcı olan ilçelerde bir tek kâtipin mevcut olduğundan bahsedilerek bu halin devamı edip edilmeyeceği soruldu.

Sorunun bu kısmının yanlış bir bilgiye dayandığı anlaşılmaktadır. Tek yargıçlı 102 ilçeden 93 ilçede tek kâtip değil biri başkâtip olmak üzere en az iki kâtip bulunmaktadır. Tek kâtip olan ilçenin adedi 9 dur. Bunların da iş adedi fazlaştıkça kâtip kadrosunun artırılmaktadır. Arkadaşımızın söz ettiği Azdavay İlçesi de bu bakımdan incelenmektedir. Alınacak neticeye göre bir yol izlenecektir”.

Bu açıklama üzerine Fethi Mağara, Adalet Bakanı Şinasi Devrin'e verdiği cevaptandolayı teşekkür etmiştir²⁹⁴.

VIII. Dönem Milletvekillerinden Muzaffer Akalın, Karaçomak, Karadere ve Bozkurt deresinin meydana getirdiği taşkınların önlenmesi hakkında TBMM'ye aşağıdaki önermesini vermiştir:

“1- Kastamonu şehri ve bu şehirden geçen Kastamonu-İnebolu şosesi, Ilgaz'dan çıkan ve şehrin içinden akmakta olan Karaçomak deresinin tehdidi altındadır. Son yıllarda bilhassa bu derenin havzasındaki ormanların muhtelif sebeplerle tehdit edilmesi yüzünden taşkınlar artmıştır. Temizlenmesine rağmen dere yatağı sık sık dolmakta ve

²⁹²T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 8. Dönem, C. 10, 40. Birleşim, s. 70.

²⁹³T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 8. Dönem, C. 10, 40. Birleşim, s. 70-71.

²⁹⁴T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 8. Dönem, C. 10, 40. Birleşim, s. 71.

taşkınlar şehirde ve yolda zararlara sebep olmaktadır. Gerek şehri gerekse şoseyi taşkınlardan korumak Karaçomak menbalarındaki ormanların tahripten korunması ve tahrip edilen kısımların ağaçlandırılması ile mümkündür. Bu işin derenin temizlenmesi hususunda Bayındırlık Bakanlığı'nca alınmakta olan tedbirlerle ahenkli olarak yürütülmesi lazım geldiği kanaatindeyim.

2- Kargı ilçesi merkezi ile kasabanın kıymetli verimli ziraat arazisi, Ilgaz'dan çıkıp Kargı yanından Devrez'e karışan Karadere'nin taşkınlar ve getirdiği rüsibat yüzünden kötü bir duruma girmiş bulunuyor. İlçenin bu kötü durumdan kurtarılması Kastamonu'daki Karaçomak dersinde olduğu gibi Bayındırlık Bakanlığı'nca girişilmek üzere olan tedbirlere muvazi olarak koruma ve ağaçlandırma tedbirlerinin ittihazına bağlıdır.

3- Abana ilçesinde Bozkurt Köyü il Abana arasındaki Bozkurt deresinin durumu da aynıdır. Tarım Bakanlığı'nca bu üç derenin zararlarını önleyecek ve Bayındırlık Bakanlığı'nca alınmasına girişilen tedbirlerin devamlı bir şekilde faydalı olmasını temine yarayacak koruma ve ağaçlandırma işleri için şimdiye kadar ne düşünülmüş olduğunu ve bu hususta bir program yapılmışsa takibine ne zaman girişileceği açıklanması rica olunur.²⁹⁵

Gazetenin ileri sayılarında, önergeye verilen cevapla ilgili bir yazıya rastlanılmamıştır.

3.1.6. Milletvekillerinin Ekonomik Faaliyetleri

Kastamonu ekonomisini daha düzenli bir hale getirmek için milletvekillerinin öncülüğünde banka kurma çalışmaları yapılmıştır. Özellikle III ve IV. Dönem Kastamonu Milletvekili olan Refik Ilgaz büyük çaba göstermiştir. Kastamonu Bankası'nı açabilmek için 1929'da girişimlerde bulunmuştur²⁹⁶.

Hazırlıkların tamamlanması sonucu 24 Şubat 1930 günü Ticaret Odası'nda bir toplantı yapılarak bankanın Yönetim Kurulu Üyeleri seçilmiştir. Refik Bey'in Başkan olduğu heyet olduğu heyet şu kişilerden oluşmuştur.

Ankara Milletvekili Halil Ferit, CHF İl Başkanı Abdullah Bey, Belediye Başkanı Hilmi Bey, CHF Merkez İlçe Başkanı Abdullah Bey, Muhzürzâde Mahir, Akdoğanlızâde Faik, Hacı Mehmet Salih, Malikizâde Hacı Ömer, Battalzâde Mustafa, Himmetzâde İhsan, Koçoğlu Hamdi²⁹⁷.

²⁹⁵Doğrusöz, 18 Şubat 1950, Sayı:1273.

²⁹⁶Kastamonu, 4 Ağustos 1930, Sayı: 2827.

²⁹⁷Kastamonu, 26 Ağustos 1930, Sayı: 2914.

Kastamonu Bankası, 25 Şubat 1930 günü Adliye'ye ve Ticaret Odası'na kaydedilerek açılmıştır²⁹⁸. 1932'de Refik Bey'in yerine Kastamonu Bankası Müdürlüğü'ne tüccardan Taşköprülü Tokatlızâde Hacı Mehmet Salih getirilmiştir²⁹⁹. 1928 yılında Ziraat Bankası Müdürlüğünde yapan eski Milletvekillerinden Refik Bey 1948'de Halk Bankası Müdürlüğü görevini üstlenmiştir³⁰⁰.

3.2. ŞEHRE GELEN DEVLET ADAMLARININ FAALİYETLERİ

3.2.1. Adnan Menderes (CHP Milletvekili)

CHP Genel Merkezi, seçimlerden önce milletvekillerini müşahit olarak çeşitli illere göndermiştir. Adnan Menderes'te VI. Dönemde Kastamonu'ya gelmiştir³⁰¹. Yaptığı çalışmalar ve kaldığı süre hakkında basına fazla bir bilgi yansımamıştır. Adnan Menderes, seçimlerden sonra intibalarını şöyle anlatmıştır;

*“Birçok intihaplarda bulundum, bu işlerde epeyce tecrübe sahibiyim. Burada yapılan seçimde gördüğüm intizam, vakar ve sükunu hiçbir yerde görmedim. Bu asalet ve uyanıklığa hayran ve minnettarım.”*³⁰²

3.2.2. Ali Fuat Cebesoy (Bayındırlık Bakanı)

Bakanlar, görev yaptıkları dönemde alanları ile ilgili tetkiklerde bulunmuşlardır. Buradan hareketle Ali Fuat Cebesoy, Bayındırlık Bakanı sıfatı ile Zonguldak'a gitmiş, buradaki incelemelerini tamamladıktan sonra Ankara'ya geçmek için Kastamonu'ya uğramıştır. 16 Temmuz 1939 cumartesi günü sabahın erken vakitlerinde Zonguldak'tan, İnebolu Limanına gelmiş ve saat 09:00 sıralarında da Kastamonu'ya gelmiştir³⁰³. Bakan'ı karşılamak için, Vali Avni Doğan başta olmak üzere Kastamonu Milletvekilleri ve birçok kişi İnebolu yakınlarına gitmiştir. Aynı gün akşam Ankara'ya dönmek zorunda oldukları için Halkevi'nde ufak bir kahvaltı yapmışlardır. Bu sırada kendilerine, “Hoşgeldiniz” demeye gelen halk ile de sohbet etmiştir. Bayındırlık Bakanı Ali Fuat Cebesoy, konuşmasında İnebolu Limanı'ndan da bahsetmiştir.

²⁹⁸Kastamonu, 26 Ağustos 1930, Sayı: 2914.

²⁹⁹Kastamonu, 28 Kânunusani 1932, Sayı:3195.

³⁰⁰Doğrusöz, 19 Ekim 1948, Sayı: 1968-181.

³⁰¹Doğrusöz, 31 Mart 1939, sayı: 193.

³⁰²Doğrusöz, 31 Mart 1939, sayı: 193.

³⁰³Doğrusöz, 18 Temmuz 1939, sayı: 224.

Limanın yapımına 1939'da başlanmayacağını, gelecek yıl çalışmaların olması için Meclis'e kanun teklifinde bulunacaklarını beyan etmiştir. Konuşmasının devamında şunları söylemiştir:

“Karadeniz’de yapılacak büyük limanın Ereğli veya Çatalağzı’na yapılması meselesi de halledilmiş ve bu limanın Ereğli’de de yapılması kararlaştırılmıştır. Limanın Ereğli’de yapılması İnebolu gibi küçük mikyasta yapılacak limanlar için de tahsisat bulunmasını intaç etmiştir. Ereğli Limanı tahsisatın çok az harcama ile çıkacağı ve buradan artacak para ile İnebolu gibi muhtelif Karadeniz ve Akdeniz limanlarının da yapılabileceği hakikatini ortaya koymuştur.”

Ali Fuat Cebesoy, Kastamonu'nun güzelliklerinden faydalanmak için ilk fırsatta tekrar geleceğini bildirmiş, Halkevi önünde toplanan kalabalık halkın uğurlaması ile Ankara'ya hareket etmiştir³⁰⁴.

3.2.3. Atıf İnan (Ticaret Bakanı), Behçet Uz (Sağlık Bakanı), Bekir Balta (İktisat Bakanı)

Zonguldak ve Karabük'te incelemelerde bulunmak üzere Ramazan Bayramı'nda Ankara'dan ayrılan Atıf İnan, Behçet Uz ve Bekir Balta 1 Eylül 1946 günü akşamı Karabük'ten Araç yolu ile Kastamonu'ya gelmek üzere yola çıkmışlardır. Bakanların ziyaretini haber alan Vali Ahmet Mithat Altıok, Belediye ve Ticaret Odası Başkanları, CHP İl ve İlçe Bakanları ile misafirleri Araç yolunda karşılamışlardır. Bakanlara Ticaret Odası'nda yemek servisi yapılmıştır. Ziyarette Kooperatif Başkanı ve Ticaret Odası Başkan Yardımcısı Kuddusi Akay, Bakanların bu tetkiklerinin Kastamonulular için çok hayırlı olacağını söylemiştir. Birlik gazetesi Başyazarı Enver Evrensel ise, dokumacılığın Kastamonu'ya sağladığı faydaları anlatmış, valinin kooperatifin kurulmasında en büyük amil olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iplik ihtiyacından ve ilin sağlık sorunları üzerinde de durmuştur. Toplantı da Ticaret Bakanı, savaş yıllarında ülkenin ticari durumunu açıklamıştır. Ziyafet gece geç vakte kadar devam etmiştir³⁰⁵.

Ticaret ve İktisat Bakanları yanlarında Sümerbank Genel Müdürü, Kendir Fabrikası Müdürü Ali Sibah ve Kastamonu Dokumacılar Kooperatifi Başkanı da bulunarak 3 Eylül 1946 günü Taşköprü'ye gitmişlerdir. Misafirler Belediye'de ağırlanmışlardır.

³⁰⁴Doğrusöz, 18 Temmuz 1939, sayı: 224.

³⁰⁵Doğrusöz, 3 Eylül 1946, sayı: 962.

Sağlık Bakanı ise aynı gün Vali ile birlikte Ballık dağına gitmiştir. Buradaki Sanatoryum'un yerini gördükten sonra Taşköprü'ye diğer bakanların yanlarına dönmüşlerdir. Belediye'de kendilerini ziyarete gelenlerle memleket işlerini görüşmüşler ve öğleden sonra Kendir Soyma Fabrikası'na gitmişlerdir. Saat 15:00'te Taşköprü'den ayrılarak Kastamonu'ya hareket etmişlerdir. Buradan dönüşleri sırasında Ticaret ve Ekonomi Bakanı, Dokumacılar Kooperatifi'nin yaptırmakta olduğu inşaat sona ermek üzere bulunan Boya Fabrikası'na uğrayarak Kooperatif Başkanı'ndan bilgi almıştır. Sağlık Bakanı da, Vali ile birlikte Devlet Hastanesi'ne gitmiş ve Başhekimden hastanenin sorunları hakkında bilgi almıştır. Bu gezi ve incelemelerin üzerine Bakanlar, saat 18:00'de Vali'yi makamında ziyaret etmişler ve daha sonra Ankara'ya gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmışlardır³⁰⁶.

Bakanların yaptıkları bu tetkikler teoride kalmamış, uygulamaya da konulmuştur. Kastamonu Dokumacılar Kooperatifi tarafından yaptırılmakta olan Boya Fabrikası binasının inşaatının tamamlanması için İktisat Bakanlığı'nca 40.000 Lira yardım edilmiştir³⁰⁷.

3.2.4. Celâl Bayar (Demokrat Parti Genel Başkanı)

DP Genel Başkanı Celâl Bayar, il teşkilatlarını teftişte bulunmak ve siyasi alandaki mücadelesini güçlendirmek hem de seçim propagandası yapmak için ülke çapında geziler yapmıştır. Bu amaçlarla, Kastamonu'yu iki kez ziyaret etmiştir. İlk gezisinde, Fuat Köprülü ile birlikte DP İl Kongresi'ne katılmak üzere 26 Mayıs 1949 perşembe günü Kastamonu'ya gelmiştir. Kongre, aynı gün saat 14:40'ta Kara Mehmet'in kahvehanesinde yapılmıştır. Toplantı da Celâl Bayar ve Fuat Köprülü de birer konuşmada bulunmuşlardır. Çalışmalarını tamamlayan Celâl Bayar 27 Mayıs 1949 cuma günü saat 13:00'te Kastamonu'dan ayrılmıştır³⁰⁸.

Celâl Bayar 1950 seçimlerinden önce 29 Nisan 1950 cumartesi akşamı ikinci kez Kastamonu'ya gelmiş ve bir gün sonra Cumhuriyet Meydanı'nda halka hitap etmiştir. Bir saat süren konuşmasında, Kastamonu'nun tarihi öneminden bahsetmiştir.

³⁰⁶Doğrusöz, 6 Eylül 1946, sayı: 963.

³⁰⁷Doğrusöz, 24 Eylül 1946, sayı: 968.

³⁰⁸Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, sayı: 968-223.

Kastamonu'ya her gelişinde yağmur yağdığını ve bunun bereket, uğur işareti olduğunu belirterek seçim kanunu konusuna geçerek şunları söylemiştir:

“Seçim kanunu ufak tefek noksanlarına rağmen vatandaşların müsterih olacakları kadar iyidir. 1950 seçimlerinde baskı ve tahakküm olmayacaktır. Buna bize resmende temin ettiklerini bildirmişlerdir. Esasen 1946 zihniyeti yıkılmış hiç değilse yıpranmıştır. Bu mevzuda henüz mühim bir şikayette etmiş değiliz. Biz birbirini seven partilerle memleketi idare edeceğiz, haksızlık etmeyeceğiz ve haksızlık edenlere karşı sükut etmeyi bir haksızlık telakki edeceğiz.”

Bundan sonra Başbakan'ın İstanbul'da yaptığı basın toplantısına değinen Celâl Bayar, *“Atatürk İnkılâbı'nı korumak Başbakanla tamamen mütabıkız ve bu mevzuda müşterek bir beyanname yayınlayacağız. Başbakan bizimle ister konuşsun ister konuşmasın Atatürk'ün bu memlekette yaptığı İnkılâpları muhafaza edeceğiz. Esasen dini siyasete ve şahsi ihtiraslara alet edenler bizzat dine saygısızlık etmiş olacaktırlar.”* demiştir. Yalancılık suçlamalarıyla karşılaşacağını söyleyen Celâl Bayar şöyle devam etmiştir: *“Muvazaa isnadına son defa cevap veriyorum. Esasen biz ne tazyikten korktuk ne de muvazaa isnadından yıldık kıyasa tenkidin yanında muvazaanın nasıl yeri olabilir. Atatürk'ün İnkılâplarına karşı hareket edenlerin bu hareketi ya cinnet ya ihanettir.”* Dış siyasette hükümet ile beraber olduğundan ve ülkenin coğrafi konumunun öneminden bahsederek *“Bugün harp bitmiş olmasına rağmen dünya iki bloğa ayrılmıştır. Bizim için tarafsız kalmaya imkân yoktur bir tarafta hürriyetleri tehdit eden bir grup diğer tarafta bunlara hücum eden serbest bırakan diğer grup Demokrat Anglosaksonlar vardır. Biz tabiatıyla ikinci grubu tercih ettik. Bu sebeple dış siyasette hükümetle beraberiz bunu da muvazaa diyecek bedbahtlar var mı? Varsa onları kendi düşünceleri ile başbaşa bırakır geçer gideriz.”* Bundan sonra hükümetle ayrıldığı noktaları belirtmiştir; *“Hükümet makinesi iyi işlemiyor. Bunu yağlamak, temizlemek, tamir etmek lazımdır. Mali bir iflas tahakkük etmiş olacaktır.”* Sözlerini Orman Kanunu'nun ve el sanayisinin gelişimi üzerine getirerek genel bir eleştiri yapmıştır. Bu kürsüden bu konunun derinleştirilme imkânı olmadığını söyleyerek sözlerini şöyle bitirmiştir; *“Bu millet kendine layık hükümeti kurmakta müşkülata uğramayacaktır. Allah muinizm olsun.”* Alkışlar arasında kürsüden inerek DP İl Merkezine giden Celâl

Bayar, bir müddet ilçelerden gelen heyetlerle görüşmüş ve saat 17:00'de Boyabat'a girmiştir³⁰⁹.

3.2.5. Cevdet Kerim İncedayı (Bayındırlık Bakanı)

Bakan Cevdet Kerim İncedayı, 5 Ekim 1946 cumartesi gecesini Sinop'ta çıkan yangın sebebiyle felaketedelere yardım için 13 Ekim 1946 günü Kastamonu'dan geçerek Sinop'a geçmiştir³¹⁰. Bakan, Orman Genel Müdürü, mühendisler ve Kastamonu'dan da Vali Mithat Altıok eşlik etmiştir. Buradaki incelemelerden sonra Bakan ve arkadaşları 15 Ekim 1946 pazartesi akşamı Kastamonu'ya dönmüşler ve şereflerine Halkevi'nde bir ziyafet verilmiştir. 16 Ekim 1946 Salı günü Vali'yi ve Belediye Başkanı'nı makamlarında ziyaret etmiş, öğleden sonra da Ankara'ya hareket etmiştir³¹¹.

Cevdet Kerim İncedayı, Bayındırlık Bakanı sıfatı ile 20 Ağustos 1947 günü ikinci kez Kastamonu'ya gelmiştir. Bu gezi hakkında basına bilgi yansımamıştır³¹².

3.2.6. Enver Kök, Subhi Batur (DP Sinop Milletvekilleri)

DP Milletvekilleri de seçim bölgelerinde incelemelerde bulunmuş, siyasi çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bunlardan Enver Kök ve Subhi Batur 4 Nisan 1948 pazar günü Karabük üzerinden Kastamonu'ya gelmişlerdir. 15 otomabilden oluşan bir grup DP'li misafirleri Araç'ta karşılamıştır. Esas karşılaşma Tabaklar semtinde halkın yoğun katılımıyla olmuştur. Burada otomobillerden inen milletvekilleri halk ile tokalaşmışlar, yürüyerek parti binasına gelmişler ve aralarında sohbet etmişlerdir. Şereflerine düzenlenen 100 kişilik bir ziyafet gece geç vakite kadar samimi bir hava içerisinde devam etmiştir³¹³.

³⁰⁹Doğrusöz, 1 Mayıs 1950, sayı: 1293.

³¹⁰Doğrusöz, 12 Ekim 1946, sayı: 968-1.

³¹¹Doğrusöz, 16 Ekim 1946, sayı: 968-2.

³¹²Dikkat, 21 Ağustos 1947, sayı: 38.

³¹³Dikkat, 5 Nisan 1948, sayı: 102.

Milletvekilleri, 8 Nisan 1948 perşembe günü Saman Pazarı meydanında konferans vereceklerini bildirerek 5 Nisan 1948 pazartesi günü Boyabat'a gitmişlerdir³¹⁴. Buradaki incelemelerini tamamlayarak, belirtilen günde Kastamonu'ya tekrar dönmüşler ve açık havada halka yönelik konuşma yapmışlardır. Bu haberi alan köylülerin bir gün önceden şehre gelmeye başladıkları görülmüştür. 5.000'nin üzerinde halkın toplandığı mitingte, Subhi Batur özetle şunları söylemiştir; DP'nin maddi olarak fakirliğini beyanla konferansın açık havada yapıldığını bildirmiştir. Siyasi partilerin kuruluşundaki fikir ayrılıkları ve DP'nin kuruluş amacını açıklamıştır. Subhi Batur, CHP Genel Başkan Yardımcısı Hilmi Uran'ın Kastamonu gezisini de değerlendirmiştir. Enver Kök ise konuşmasında; DP'nin önemini anlatmıştır. Köylünün sıkıntılarına değinmiş ve orman işlerinde yapılan hataları belirtmiştir. Kastamonu'daki çalışmalarını bitiren DP Milletvekilleri 12 Nisan 1948 pazartesi günü Ankara'ya gitmişlerdir³¹⁵.

3.2.7. Faik Öztırak (İçişleri Bakanı)

Orta Anadolu ile Güneydoğu Anadolu illeri ile Hatay'da inceleme gezisine çıkmış olan İçişleri Bakanı Faik Öztırak, 5 Aralık 1939 Salı günü saat 16:00'da Kastamonu'ya gelmiştir. Bakan'a milletvekillerinden Hacer Dicle, Rauf Orbay, Necmettin Saher, Muharrem Celâl Bayar, Ali Rıza Saltuk eşlik etmiştir. Misafirler partililerin ve öğrencilerin coşkun tezahüratları ile karşılanmıştır. Faik Öztırak'ın Kastamonu'ya gelişi halkın ricası üzerine Vali Avni Doğan'ın daveti sonucu gerçekleşmiştir. Bu ziyaret İsmet İnönü'nün Kastamonu'ya gelişinin yıl dönümü arifesine rastlandığından halk tarafından uğur olarak görülmüştür³¹⁶.

İçişleri Bakanı Faik Öztırak, Kastamonu'da şu girişimlerde bulunmuştur; Geldiği gün akşamı Kültür, Ziraat, Adliye ve Nüfus Müdürleri ile görüşmüş, sorular sorarak çalışmaları hakkında açıklamalarını dinlemiştir. 6 Aralık 1939 Çarşamba günü, parti binasında öğretmenlerle sohbet etmiş, okullarda uygulanan yeni yöntemlerin verimli olup olmadığı ile ilgili bilgi almıştır. Daha sonra Kışla'yı, Belediye'yi, Ticaret Odası'nı ve okulları gezmiş, saat 11:00'da da Fidanlığa giderek orada incelemelerde

³¹⁴Dikkat, 5 Nisan 1948, sayı: 102.

³¹⁵Dikkat, 12 Nisan 1948, sayı: 104.

³¹⁶Doğrusöz, 6 Kanunuevvel 1939, sayı: 263.

bulunmuştur. Buraya yakın olan Eğitim Kursu binasını ve Köy Öğretmen Okulu'nu ziyaret etmiştir³¹⁷. Öğleden sonra inşaatı yeni tamamlanan hastane binasının açılışını yapmıştır. Törenden sonra hastanenin yanında bulunan Sanat Okulu'na giderek atölyeleri gezmiş ve çalış şekli hakkında incelemede bulunmuştur. Öğrencilerin gayretlerini görerek okul görevlilerine memnuniyetlerini bildirmiş ve saat 16:30'da okuldan ayrılmıştır³¹⁸.

Kastamonu gezi ve incelemesini tamamlayan Faik Öztırak, 7 Aralık 1939 Perşembe günü saat 09:00'da Çankırı'ya gitmiştir. Polis Karakolu civarında kendilerini uğurlamak için gelen halkın "*Sizi yine bekleriz. Aziz Şef'imize muhabbetlerimizi ve ihtiyaçlarımızı bildirin.*" Sesleri arasında Kastamonu'dan hareket etmiştir³¹⁹.

3.2.8. Fevzi Çakmak (DP İstanbul Milletvekili)

Kastamonulular 1946 genel seçimlerinde Fevzi Çakmak'ı bağımsız olarak milletvekilliğine seçmişlerdir. Aynı zamanda İstanbul milletvekilliğine de seçilen Fevzi Çakmak gelişen olaylar sonucunda İstanbul'u tercih etmiştir. Kendisine gösterilen bu sevgiye teşekkür için 7 Temmuz 1947'de Kastamonu'ya gelmiştir. Mareşal Fevzi Çakmak'ı karşılamak için 22 otomobil ile Çankırı sınırına kadar gidilmiştir. Yanında damadı Şefik Çakmak ve torunu Ahmet Çakmak bulunan Mareşal'in eli öpülmüş, şerefine kurban kesilmiştir. Yol boyunca halk büyük ilgi göstermiş, saat 17:30'da Olukbaşına gelindiğinde 5-6 bin kişi tarafından esas karşılama yapılmıştır. Mareşal Fevzi Çakmak, burada otomobilden inmiş, halkın alkış ve sağ ol sesleri arasında yol boyu yürümüşlerdir. Sağdan, soldan koşuşarak ellerini öpenler, ayaklarına kapanlar çoğaldığından arabaya binmişlerdir. Bu ilgiye teşekkürlerini bildirdikten sonra dinlenmeleri için ayrılan Nazım Batur'un evine gitmişlerdir. Bu sırada Doğrusöz gazetesi muhabirine şunları söylemiştir: "*Kastamonululara haberim olmadan beni milletvekili seçtikleri için bilhassa teşekkür etmeye ve dertlerini dinlemeye geldim.*" Bir süre dinlendikten ve sade bir kahveden sonra aşağı inerek ilçelerden gelen heyetleri kabul etmiştir. Gece DP İl Başkanlığı Fevzi Çakmak'ın onuruna bir yemek vermiştir. 8 Temmuz 1947 salı günü birçok kişi

³¹⁷Doğrusöz, 6 Kanunuevvel 1939, sayı: 263.

³¹⁸Doğrusöz, 8 Kanunuevvel 1939, sayı: 264.

³¹⁹Doğrusöz, 8 Kanunuevvel 1939, sayı: 264.

ziyaretine gelerek saygılarını sunmuşlardır. Yine aynı akşam, DP İl Yönetim Kurulu üyelerinden Avukat Necip Ruşen Oktay'ın yemek davetine katılmıştır. Bundan sonra kalabalık bir seyirci önünde oynanan Kastamonu Halk Oyunları'nı izlemiş ve saat 22.30'da "Yaşa, varol, Kastamonu'ya yine gel!" sesleri arasında istirahat yerine gitmiştir. Fevzi Çakmak gezi ve incelemelerini tamamlayarak 9 Temmuz 1947'de Ankara'ya dönmüştür³²⁰.

Kastamonu'da bulunduğu süre içinde gazetecilere Kastamonu halkını öven ve bölgeyi ekonomik olarak kalkındıracak projeleri açıklayan şu beyanatı vermiştir:

"Kastamonu İstiklal Harbi'nde başta gelen şehirlerden birisidir. Bu harpte Kastamonu, Ankara ile daima elele vererek çalışmış, araya bozguncu sokmamış İnebolu yolunu daima açık ve işlek tutarak önemli hizmetler sağlamıştır. Kastamonu halkına gelince, kendilerini cidden çalışkan ve mert adamlar olarak tanırım. Ordu da, ordu hizmetinde daima kıymetli eleman olarak tanınmışlardır. Kastamonu Vilayeti'nin gerek Kastamonu sahili gerekse İç Anadolu ile muvasalasını sağlayacak kara ve demir yolları ihtiyacı vardır. Evvelce düşünülmüş proje ve tasarımlar arasında bulunan Safranbolu- Araç-Kastamonu - Taşköprü-Boyabat-Amasya demiryolu kuvveden fiile çıktığı zaman vilayetimiz bir taraftan Ereğli, Zonguldak, diğer taraftan Samsun limanlarına bağlanacak ve başlıca ihraç maddelerimiz olan kereste, maden, meyve, kendir gibi iktisadi istihşalatımızın kolaylıkla ihracatına imkân verecektir. Ancak bu projenin tahakkuku, Kastamonu'nun ekonomik yükselmesini temin edecek, ısrarlı bir şekilde devam eden harifte iş aramanın önüne geçilebilecektir.

Bölgenin turistik bakımdan önem kazanması da yine bu kara ve demir yollarının inşasına bağlıdır. Yaylaların hususiyeti, ormanların güzelliği, buralarda sanatoryumlar, oteller vesair turistik tesisatın inşasına elverişlidir. Bölgemizde eski eserler de tetkike konu olabilecek kıymettedir.

İstiklal Savaşı sırasında Kastamonu'ya dair hatıralarım çoktur. Yalnız o zaman, Ankara'nın ikmal yolun İnebolu'dan başlar ve buradan geçerdi. Silah, mühimmat buradan Ankara'ya ve cepheye gelirdi. Milli Mücadele'ye katılan birçok şahsiyetler de buradan gelmişlerdi. Bu suretle Kastamonu Bölgesi Milli Mücadele'deki ordu teşkilatının esaslı bir nüvesi olmuştur. Nasuhçal Muharebesi'nde şehit düşen rahmetli Nazım Bey'in 4. Fırkası o zamanki ismi ile bu bölgede tensik ve ikmal edilmiştir. Bu firkanın ekseriyetini teşkil eden Kastamonuluların kahramanlıkları Milli Mücadele'deki hizmet ve yararlılıklarına misal olarak gösterebilirim."³²¹

Mareşal Fevzi Çakmak, Genel Kurmay Başkanlığı yaptığı yıllarda, Millî Mücadele'deki hatıralarını canlandırmak için 27 Haziran 1931'de Kastamonu'ya nezaket ziyaretinde bulunmuştur. Bu gezide Fevzi Çakmak'a Birinci Ordu Müfettişi

³²⁰Doğrusöz, 9 Temmuz 1947, sayı: 968-63.

³²¹Doğrusöz, 12 Temmuz 1947, sayı: 968-64.

Ali Sait, Dördüncü Kolordu Kumandanı Naci Paşa, Hüseyin Hüsnü ve Sıtkı Paşa'lar eşlik etmişlerdir³²².

3.2.9. Fuat Köprülü

DP'nin kurucuları yer alan Prof. Fuat Köprülü siyasî çalışmalarda bulunmak üzere Celâl Bayar ile birlikte 26 Mayıs 1949'da Kastamonu'ya gelmiştir. DP İl Kongresi'ne katılmış ve kongrede Kastamonu tarihini anlatan bir konuşma yapmıştır³²³. Konuşma araştırmanın birinci bölümünde DP kısmında yer almaktadır.

3.2.10. Fuat Sirmen (Adalet Bakanı)

Fuat Sirmen, adli incelemelerde bulunmak üzere Adalet Bakanı sıfatı ile 17 Ağustos 1949'da Kastamonu'ya gelmiştir. Adliye çalışanları ile konuşmuş, hapishaneyi gezerek faaliyetler hakkında bilgi almıştır. 18 Ağustos 1949 günü Halkevi'nde verilen akşam yemeğinden sonra Sinop, Samsun ve oradan da doğu illerine gitmek üzere Kastamonu'dan ayrılmıştır³²⁴.

3.2.11. Hasan Ali Yücel (Milli Eğitim Bakanı)

Hasan Ali Yücel, Milli Eğitim Bakanı olarak Kastamonu'yu iki kez ziyaret etmiştir. Özellikle Gölköy Enstitüsü'nü incelemek için 24 Ağustos 1940 pazar günü beraberlerinde Genel İl Müdürü İ. Hakkı Tonguç, Talim Terbiye Teftiş Heyeti üyelerinden Enver Ziya ile beraber Kastamonu'ya gelmiştir. Merkezdeki tetkiklerini bitirdikten sonra 26 Ağustos 1940 pazartesi günü inşaatı devam eden eğitim binalarını gezmiştir. Hasan Ali Yücel ayrıca Vali ile birlikte Ticaret ve Sanayi Odası'na gitmiş bu kurumun daimî sergisini gördükten sonra çarşı içindeki yerli dokuma atölyelerini de incelemiştir. Vali Mithat Altıok'un misafiri olan Bakan buradaki işlerini tamamlayarak 27 Ağustos 1940 günü Ankara'ya dönmüştür³²⁵.

³²²Kastamonu, 28 Haziran 1931, sayı: 31088.

³²³Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, sayı: 968-233.

³²⁴Yenises, 18 Ağustos 1949, sayı: 198.

³²⁵Doğrusöz, 27 Ağustos 1940, sayı: 333.

Hasan Ali Yücel'in ikinci gezisi de eğitim amaçlı olmuştur. Bu ziyaret yapılması düşünülen Kız Akşam Sanat Enstitüsü binası ile ilgilidir. Bu sebeple 11 Ağustos 1945 cuma günü İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte Kastamonu'ya gelmiştir. İlçelerde inşaları devam eden ilkokulları da yerinde görmüştür. Buradaki incelemelerini bitirdikten sonra Ankara'ya dönmüştür³²⁶.

3.2.12. Hilmi Uran (İçişleri Bakanı)

İçişleri Bakanı Hilmi Uran, Çankırı-Kastamonu bölgesinde 28 Kasım 1943'te meydana gelen deprem nedeni ile bu yerlere gelerek incelemelerde bulunmuştur. Yer sarsıntısı il merkezinde, Daday, Küre, İnebolu, Cide ve Araç'ta hafif; Tosya, Kargı ve Taşköprü'de ağır hasarlara yol açmıştır³²⁷. Kastamonu çevresinde 3.709 bina yıkılmış 2.075'ide oturulamayacak hale gelmiştir. 1.070 ölü, 472'de yaralının olduğu zelzelede Tosya ve Kargı hariç hayvan zayiatı da 382'dir³²⁸.

Hilmi Uran, Çankırı'da deprem yerlerini tetkik ettikten sonra yanında Çankırı Valisi ve Özel Kalem Müdürü ile birlikte 2 Aralık 1943 günü saat 17.00'da Kastamonu'ya gelmiş ve Halkevi'nde ağırlandı. Yarım saat kadar dinlendikten sonra Devlet Hastanesi'ne giderek Tosya felaketzedelerini ziyaret etmiştir. Her birine ayrı ayrı ilgilendikten sonra tekrar Halkevi'ne dönmüş ve geceyi orada geçirmiştir. 3 Aralık sabah saat 08.00'de Tosya'ya giderek inceleme yapmış ve saat 17.00 sıralarında merkeze dönmüştür. Milletvekillerinden Hilmi Çoruk, Vali Yardımcısı Abidin Erener, Belediye Başkanı ve Emniyet Müdürü'nü de yanına alarak çarşıya çıkmışlar ve depremden etkilenen yerleri görmüşlerdir³²⁹.

Kastamonu'da çalışmalarını sürdüren İçişleri Bakanı Hilmi Uran şerefine, 5 Aralık 1943 günü Belediye tarafından Halkevi'nde bir ziyafet verilmiştir. Yemeğe Vali Yardımcısı, Vali'nin eşi Muhterem Hanım, milletvekillerinden Tezer Taşkiran, Hilmi Çoruk ve diğer daire başkanları katılmıştır³³⁰.

³²⁶Doğrusöz, 14 Ağustos 1945, sayı: 866.

³²⁷Doğrusöz, 30 Teşrinisani 1943, sayı: 705.

³²⁸Doğrusöz, 2 Kanunuevvel 1943, sayı: 706.

³²⁹Doğrusöz, 4 Kanunuevvel 1943, sayı: 707.

³³⁰Doğrusöz, 7 Kanunuevvel 1943, sayı: 708.

Hilmi Uran, Kastamonu'daki incelemelerini bitirerek 7 Aralık 1943'de Ankara'ya dönmüştür. Ayrılmadan önce tetkikte bulunduğu bölge hakkında gazetelere şu beyanatı vermiştir:

“Biliyorsunuz ki buraya deprem felaketine uğrayan mıntıkaların durumunu yakından görmek ve alınacak mütemmim tedbirler hakkında bir fikir edinmek için geldim. Deprem gerek Çankırı gerek Kastamonu vilayetimizde bazı yerler için ağır felaket olmuştur. Ilgaz, Tosya, Kargı ile bu kazaların bazı köyleri bu ağır felakete uğrayan yerlerimizdendir. Gezebildiğim, görebildiğim yerlerde vazifedar hükümet memurları ile kolordu birliklerini, felaketzedelerin imdadına derhal koşmuş ve ilk alınacak tedbirleri hemen alınmış buldum. Her yerde bu yardımın minnetini dinledim. En ağır yaralıları bile hastanelerde ızdırapları arasında bundan memnuniyetle bahsediyor buldum. Bende vazifedar Mülki ve askeri arkadaşlarıma büyük şükran hisleri edilmiş olarak buradan ayrılmaktayım. Kızılay'ın küçük, büyük her felakette olduğu gibi bu son deprem felaketinde de halkımıza yardımı geniş olmuştur. Bu yardım hiç hızını kaybetmemiş olmaksızın halen devam etmekte ve yer yer teşekkül eden komitelerin aynı ve nakdi teberra de peyderpey gelerek felaketzedelere dağıtılmaktadır. Havalanın bu müstesna itidalinden halkımız azami istifadeye çalışıyor ve büyük bir sükûnet ve yılmak bilmez gayret, bana halkımızın bugünkü harabelerden yakında eskisinden daha şen ve şakrak aile yuvalarına dönecekleri kanaatini verdi.

Yaratılış güzelliklerine doyum olmayan bu şirin bölgeyi yarın bırakıyor, artık Ankara'ya dönüyorum. Bu münasebetle halkımızın her zaman için hayattan nasibi hep iyi günler ve hep mesut günler olmasını temenni ederim.”³³¹

Hilmi Uran, CHP Genel Başkan Yardımcısı olarak 1948 milletvekilleri ara seçimleri için 3 Mart 1948'de Kastamonu'ya ikinci kez gelmiştir³³².

3.2.13. İsmet İnönü (Cumhurbaşkanı)

İsmet İnönü, Başbakanlık görevini sürdürdüğü dönemlerde birçok defa Kastamonu'ya davet edilmiş fakat dış siyasi olayların yoğunluğu nedeni ile bu ziyaret bir türlü gerçekleşmemiştir. Atatürk'ün ölümü ile Cumhurbaşkanlığına seçilen İnönü ilk yurt gezisini 6 Aralık 1938'de Kastamonu'ya yapmıştır. İnönü'nün gelişini haber alan halk şehri baştanbaşa donatmış, kadın-erkek, büyük-küçük tüm Kastamonu halkı sokaklara çıkmıştır. Vatandaşların büyük sevgi gösterileri arasında İsmet İnönü saat 13.00'da Kastamonu'ya gelmiştir. Bu gezisinde Kütahya Milletvekili Vedet Uzgören, Çankırı Milletvekilleri Fazıl Nazmi, Ziya Esen; Giresun Milletvekili Talat Onay, Kastamonu

³³¹Doğrusöz, 7 Kanunuevvel 1943, sayı: 708.

³³²Dikkat, 4 Mart 1948, sayı: 93.

milletvekilllerinden Tahsin Coşkan, Nuri Tamaç, Sami Erkman, Dr. Şükrü Şenozan, Şerif Yoldan, Sıtkı Eren ve Tevfik Arslan, İsmet İnönü'ye eşlik etmişlerdir³³³.

İsmet İnönü, Kastamonu'da bulunduğu süre içinde, yeni yapılan Halkevi binasının açılışını yapmış, 1938 CHP Kastamonu İl Kongresi'ne katılarak bir konuşmada bulunmuştur. Ayrıca başta Daday ve Taşköprü olmak üzere ilçelerde inceleme yaparak halkın sorunları ile yakından ilgilenmiştir.

İsmet İnönü, Kastamonu'ya ikinci gezisini 18 Nisan 1949 pazartesi günü yapmıştır. Kastamonu il sınırında Vali Tevfik Sırrı Gül, Milletvekilleri, Jandarma Kumandanı, CHP'liler ve ilçelerden gelen delegeler tarafından karşılanmıştır. Büyük çaptaki esas karşılama, şehre 30 km uzaklıktaki Beşdeğirmenler mevkinde olmuştur. İnönü, bu gezisinde de il merkezi ve ilçelerde incelemelerde bulunmuş ve halk ile yakın temaslar kurmuştur. İsmet İnönü'nün gelişine DP ve MP'liler tepkide bulunmuşlardır. Bu partilerin başkanları İnönü'yü karşılamaya gitmemişlerdir. Ayrıca valiliğe dilekçe vererek İnönü'nün bu seyahati, CHP Genel Başkanı olarak mı, yoksa Cumhurbaşkanı sıfatı ile mi yaptığını; programlarının ne olduğunu bir demeç verip vermeyeceklerini sormuşlardır. Bu konuda valilik bir açıklama yaparak; İnönü'nün bu geziyi Cumhurbaşkanı sıfatı ile yaptığı, vatandaşlarla konuşacağı imkân nispetinde birçok ilçenin ziyaret edileceği, duruma göre vatandaşların hitap edip konuşma yapacağı ve Kastamonu'da bir hafta kadar kalacağı belirtilmiştir³³⁴.

DP yöneticilerinin takındıkları bu tavır kendi partileri içinde de tepkilere yol açmış ve Araç DP Yönetim Kurulu üyesi Mahir Esen, DP İl Başkanı Hayri Tosunoğlu'na bir mektup göndererek partiden istifa etmiştir³³⁵.

3.2.14 Memduh Şevket Esenal, Şevket Turgut

CHP Bilecik Milletvekili Memduh Şevket Esenal ile Kastamonu Parti Müfettişi Kırşehir Milletvekili Şevket Turgut 8 Ağustos 1945'te Kastamonu'ya nezaket

³³³Doğrusöz, 7 Kanunuevvel 1938, sayı: 159.

³³⁴Doğrusöz, 20 Nisan 1949, sayı: 968-222.

³³⁵Doğrusöz, 26 Nisan 1949, sayı: 968-224.

ziyaretinde bulunmuşlardır³³⁶. Buradan Sinop'a gitmişler ve 13 Ağustos 1945'te geri dönmüşlerdir. Akşam Gölköy Enstitüsü'nde kalmışlardır. Sabah şehrin tarihi eserlerini gezdikten sonra Cide'ye giderek Kastamonu'dan ayrılmışlardır³³⁷.

3.2.15. Suat Ürgüplü (Gümrük ve Tekel Bakanı)

Gümrük ve Tekel Bakanı Suat Ürgüplü alanı ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere 4 Ağustos 1944 cumartesi günü Kastamonu'ya gelmiştir. Bakan'a özel Kalem Müdürü ve Milletvekilleri'nden Tahsin Coşkan eşlik etmiştir. Vali Mithat Altıok, Parti ve Belediye Başkanları Ilgaz'a kadar giderek misafirleri karşılamışlar, beraberce Halkevi'ne gitmişlerdir. Aynı heyet Tekel İdaresi'ne uğramış Tekel Yardımcısı'ndan Tekel Maddeleri hakkında bilgi istemişler, bakan gereken emirleri vermiş ve daha sonra da yapılmakta olan Tekel İdaresi'nde tetkiklerde bulunmuştur. Gölköy Enstitüsü'ne gitmiş, akşamda Halkevi'nde şerefine verilen yemeğe katılmıştır. Aynı gün Daday ve Ecevit'te incelemeler yapmış, burada bir otelin yapılması üzerine görüşlerini bildirmiştir. Diğer ilçeleri de gezen Suat Ürgüplü halkın sorunları ile yakından ilgilenmiştir. Çalışmalarını tamamladıktan sonra 6 Ağustos 1945 pazartesi günü Kastamonu'dan ayrılmıştır³³⁸.

3.2.16. Şemsettin Günaltay (Başbakan), Münir Birsal (İşletme Bakanı)

Başbakan Şemsettin Günaltay, yanında İşletme Bakanı Münir Birsal, Etibank ve Sümerbank Genel Müdürleri ile birlikte 10 Nisan 1950 saat 11.30'da Kastamonu'ya gelmiştir. 14 Mayıs seçimlerinden önce halkın desteğini kazanmak arzusunda olan Başbakan'ı Vali, milletvekilleri, CHP'liler ve vilayetin ileri gelenleri karşılamışlardır. Şemsettin Günaltay, Halkevi'nin balkonundan saat 12.00'da halka hitaben uzun bir konuşma yapmıştır. Kastamonu'nun tarihi öneminden ve seçimlerinden bahseden konuşmasında şunları söylemiştir:

“Muhterem Kastamonulu Vatandaşlarım.

³³⁶Doğrusöz, 10 Ağustos 1945, sayı: 865.

³³⁷Doğrusöz, 14 Ağustos 1945, sayı: 866.

³³⁸Doğrusöz, 7 Ağustos 1945, sayı: 864.

Tarihi Memleketimizi ziyaret etmeyi düşünüyordum. Bu ziyareti yapmak ihtiyacımı ancak bugün bulabildim şu anda aranızda bulunmaktan derin bir haz duymaktayım. Kastamonu Türkiye'nin, Türk Milleti'nin unsurlarını sinesinde toplayan bir bölgedir. Kastamonulular memleket duygusunun en yüksek tecellisini göstermekle temayüz etmişlerdir. Şu anda hepimiz tezahür eden milli heyecan hüzmelerini görmekteyiz. Şimdi burada bulunmak fırsatından istifade ederek memleketin iç ve dış durumu ile atisi hakkında bazı düşüncelerimi arz etmek isterim.

Çok iyi takdir edersiniz ki, II. Dünya Harbi bittiği zaman biz yapayalnız bulunuyorduk. Harp bitmişti. Fakat sulh teessüs edememişti. Anglosaksonlar müttefiklerini memnun etmek için ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bereket versin ki hudutsuz istekler karşısında çabucak uyandılar bu andan itibaren eski müttefikler arasında soğuk harp başlamış oldu. Soğuk harbin ilk hedefi biz olmuştuk ve hala olmaktayız. Bugün dünya iki gruba gruba ayrılmıştır. Bu iki grup prensip ve kanaat bakımından da birbirinden tamamen ayrılmışlardır. Bundan dolayı yarın ne olacağı hakkında hiçbir sarıh fikre sahip değiliz. Vatanımız geçit yerindedir. Takdir edersiniz ki, bizim bu durumumuz çok ciddidir. Durumun önemini takdir eden hükümetimiz bu iki grupta kendisi gibi düşünenlerin yanında yer almış bulunuyor. Cihanın bu durumuna rağmen bir rejime gitmek cesaretini göstermiş bulunuyoruz. Hedefimiz memleket içinde muhalif fikirlerini güzide insanlara fikirler üzerinde münakaşa imkânı vermek ve böylece memleket için en iyi idare durumuna imkân hazırlamaktadır. Bu rejim memlekete halkın idaresini tecelli ettiren rejimdir. Halk kendi idaresini temsilcileri vasıtası ile tecelli ettirecektir. Bir seçim kanunu hazırlamaktı bunda muvafık olduk. Şimdi ikinci safhaya girmiş bulunuyoruz. Bunda da yegâne hedef ve arzu vatandaşı hiçbir tesir ve tazyik altında bırakmamak ve serbestçe istediğini seçmesini temin etmektedir. Seçim kanununun tatbik şekli, hepimizin güvendiği ve inandığı Adliye Teşkilatı'na emanet edilmiştir. Neticenin memleket için hayırlı olacağına hepimiz inanalım. Bu arada bazı coşkun ruhlu kimselerin rejimin mahiyetini anlamayarak anarşik yollara gidecekleri de görülmektedir. Bunları gerek seçim gerekse diğer kanunlarımız önleyecek kifayettir.

Aziz Vatandaşlarım!

Önümüzdeki seçimde TBMM'ye girecek milletvekillerinin vazifeleri çok büyüktür. Siz eğer meclise, ahlaklı, faziletli, namuslu, dürüst ve bilgili vekilleri gönderirseniz memleketin işleri iyi yürür. Bunun da şerefi size aittir. Aksi halde kendini ihtirasına kurban etmiş insanları seçerseniz bunun mesuliyeti de size ait olacaktır. Biz sizin seçeceğiniz milletvekiller hakkında hiçbir şey söyleyemeyiz. Bu hususta hükümet için hiçbir mesuliyet yoktur. İyi adam seçerseniz şeref size aittir. Ben bu hakikati size büyük çıplaklığı ile anlatmayı bir vatan borcu bilirim. Yeni rejimde tutacağımız yol kuvvetler arasında tevazün temenni olmalıdır. Tek kuvvet daima diktatörlüğe gider. İnsanlar kendilerini beğenirler. İyi niyetle başladıkları işler zamanla diktatörlüğe gidebilir. Bizim anayasamıza göre tek kuvvet meclise temerküz etmektir. Hâlbuki memlekette istikrarlı idare ancak kuvvetlerin tevazünü ile mümkün olabilir. İşte bundan dolayıdır ki anayasamızın önümüzdeki mecliste tadiline kati bir lüzum vardır. Devlet Reisi olan zatın salâhiyetleri taayyün etmeli, tecrübeli, bilgili, devlet ve memleket işlerinde ömür yıprandırmış, faziletli zatlardan müteşekkil diğer bir meclis bulunmalı. Ta ki heyecanlara meşher olması tabi olan TBMM'nin çıkardığı konuları, bu ikinci tecrübeli ve bilgili şahıslardan mürekkep olan meclis, soğukkanlılıkla tetkik etsin onu memlekette hayırına elverişli bir hale getirsin. Bu iki meclis arasında anlaşmazlık çıktığı takdirde de Devlet Başkanı ahenk ve muhakemeyi temin edebilsin. Ancak bu suretle yeni rejimin esaslı temeli kurulmuş olur. Aksi takdirde nereye varacağımızı kimse tayin edemez. İşte bunları seçeceğimiz yeni meclis yapılacaktır. Milletvekillerini siz seçeceksiniz. Bu vazifesini yaparken arz ettiğim hususları göz önüne getirmelisiniz.

Vatandaşlarım!

Asırlarca ihmale uğramış bir kısım vatandaşlar vardır. Bu ihmalin sebebini buradan uzun uzadıya teşhir edecek değilim. Bununla köylülerimi kastediyorum. Birinci vazifemiz olarak bunu almak lazımdır. Önümüzdeki sene için bu hususta esaslı planlarımız vardır. Köylü birlikleri vücuda getireceğiz. Bu birlikler köylü vatandaşlara tarım vasıtaları temin edecek, tohum ıslah müesseselerinden faydalanma imkânı hazırlayacak ve köyde medeni bir hayat doğmasına çalışacaktır. Bu neticeyi elde etmek için gereken tedbirlere şimdiden başlamış bulunuyoruz. Köyün mektebi, suyu, yolu ve sıhhi hayat şartları bu tedbirlerin içindedir. Köylülere verilecek tohumların ıslahı için faaliyete geçmiş bulunuyoruz. Diğer taraftan köy halkını gürbüz yetiştirmek ve bilhassa çocuk ölümüne mani olmak için tedbirler almaktayız. Sıhhi merkezler ve seyyar sağlık ekipleri teşkil edeceğiz. Bütün bu işler bizim borcumuzdur. İçinde bulunduğumuz topraklar bizim beş mislimizi besleyebilir. Bu söylediklerim kuru vaad değildir. Bu güne kadar ne yapacağız dediysek Allah'ın lütfu ile hepsini yaptık. Köylünün sıhhi durumunun iyileşmesi için gereken planların hazırlanmasına başlanmıştır. Bu hususta icap eden yardımın temin edileceği yolunda vaad almış bulunuyoruz. Makine işi halledilmiştir. Köylülere verilecek ziraat vasıtalarının temini hususu da bir plana bağlanmıştır.

Şimdi yol ve su işlerine gelelim; Köy yolları kasaba yollarına bağlanacaktır. Bu yıl bütçeye 7.000.000 Liralık ödenek koyduk. Tabi bu kâfi gelmez. Bunun için başka tedbirlerde alacağız. Hükümet köylüye yol yapımında her türlü yardımı yapacaktır. Böylece memlekette istihsal artacak, köylü malını kolayca pazarlara götürebilecektir. Köylülerin sıhhi ve temiz su içmeleri hususunu temin için de planlar hazırlanmaktadır.

Aziz Hemşerilerim!

Başlıca iki kuvvet meselemiz vardır. Birisi dış tehlikeye karşı hazır duran ordumuzdur. Ordumuzu modern vasıtalarla teçhiz ettik. Bu vasıtaları biz kendi mali kuvvetimiz ile ancak yıllar boyunca temin edebildik. Ordumuzda en modern vasıtalar vardır. Bu vasıtaları Türk Gençleri maharetle kullanmaktadır. İkincisi, bizim gibi dünya sulhunu korumak azminde olan büyük devletlerle aynı safta olmamızdır. Bu hususun temininde büyük şansımız vardır. Lozan'da dünyanın en büyük siyaset adamları ile boy ölçüşmüş bir zât başımızda bulunmaktadır. İşte Türk Milleti'ni temsil eden Cumhurbaşkanı'na itimat neticesidir ki Truman Kongre'ye bizim için yardım planı sunmuştur. İngiltere mevcut ittifakımızı teyit etmiştir. Fransa yeniden müttefikimiz olmuştur. İtalya ile de son zamanda dostluk mukavelesi akdettik.

Aziz Hemşerilerim!

Bir memleket mukadderatı herkese tevdi edilemez. Siz kendi dükkanınızın idaresini bile ehliyetsiz insanlara bırakamazsınız. Memleketin mukadderatı rastgele insanlara nasıl tevdi edilebilir? Çok dikkat etmelisiniz. Memleketi fırtınadan masum kılacak ta felakete sürükleyecek te sizin reyleriniz olacaktır. Allah hepimizi memleket işlerinde doğru olan yoldan ayırmasın ve tevfikini hepimize vefik kılsın."³³⁹

Şemsettin Günaltay'ın Kastamonu'daki incelemeleri ve buradan ayrılışı ile ilgili bilgi basında yer almamıştır.

³³⁹Doğrusöz, 3 Nisan 1950, sayı: 1289.

3.2.17. Şevket Raşit Hatipoğlu (Tarım Bakanı)

Şevket Raşit Hatipoğlu yanında Orman Genel Müdürü Nazım Batur ve Özel Kalem Müdürü de bulunarak 25 Ağustos 1945 cumartesi akşamı incelemelerde bulunmak üzere Kastamonu'ya gelmişler ve Vali Mithat Altıok tarafından misafir edilmişlerdir. Bakan, pazar günü sabahleyin tetkikler yapmak üzere Taşköprü yolu ile Sinop'a gitmiştir. Buradaki işlemlerini tamamladıktan sonra deniz yolu ile İnebolu'ya inmiş, oradan da tekrar Kastamonu'ya dönmüştür³⁴⁰. 30 Ağustos 1945 perşembe günü Gölköy Enstitüsü ve fidanlığı gezmiş, ilçeleri de ziyaret ederek aynı gün Kastamonu'dan ayrılmıştır³⁴¹.

3.2.18. Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı)

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Karadeniz sahilindeki vilayetlerde teftiş ve tetkik seyahatlerine çıkmış, 12 Ağustos 1932'de İnebolu'ya gelmiştir. Şükrü Kaya'yı, Vali Murat Germen, İnebolu Kaymakamı, Kastamonu Belediye Başkanı Hilmi Çoruk ve diğer halk temsilcileri karşılamışlardır. Şükrü Kaya, Vali ile vilayete ait işler hakkında görüşükten sonra aynı gün Sinop'a gitmiştir³⁴².

3.2.19. Tahsin Çoşkan (Gümrük ve Tekel Bakanı, Tarım Bakanı)

Tahsin Çoşkan³⁴³ 7 dönem Kastamonu Milletvekilliğine seçilmiş, 1946'da Recep Peker kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanı; Hasan Saka kabinesinde ise Tarım Bakanı olarak görev yapmıştır. Milletvekili ve bakanlıkları sırasında Kastamonu'yu sık sık ziyaret etmiştir. Gümrük ve Tekel Bakanı sıfatı ile 7 Temmuz 1946 günü Kastamonu'ya gelmiş, merkez ve ilçelerde incelemeler bulunmuş, halkın sorunlarını yakından dinlemiştir³⁴⁴. Aynı zamanda şehrin fahri hemşehrisi olan Tahsin Çoşkan

³⁴⁰Doğrusöz, 28 Ağustos 1945, sayı: 870.

³⁴¹Doğrusöz, 31 Ağustos 1945, sayı: 871.

³⁴²Kastamonu, 14 Ağustos 1932, sayı: 3275.

³⁴³1890 yılında Çemişgezek'te doğmuştur. Baba adı Mehmet, anne adı Esm'e'dir. Halkalı Yüksek Ziraat Okulu, Kastamonu Ziraat Okulu Müdür Yardımcısı, Urfa Ziraat Fen Memuru, Adana Ziraat Ameliyat Okulu Öğretmeni, Kastamonu Çiftlik Okulu Müdürü, Kastamonu İli Ziraat Müdürü, Kastamonu Tekâlifî Milliye Komisyonu Üyesi, Ankara İl Ziraat Müdürü, Ankara Ziraat ve Makinist Mektepleri Müdür Yardımcısı, Ankara Numune Çiftliği Umûm Müdürü, Ziraat Genel Müfettişliği, III. Dönem Yozgat ve IV. ve V. Dönem Kastamonu Milletvekilliği, Ziraat Vekâleti Siyasi Müsteşarlığı yapmıştır. Evli ve üç çocuk babasıdır. 13.3.1952 tarihinde vefat etmiştir. **TBMM Albümü**, Cilt 1, s. 268.

³⁴⁴Doğrusöz, 5 Temmuz 1946, sayı: 946.

Tarım Bakanı olarak Kastamonu'ya üç kez gelmiştir. Bunlardan 6 Kasım 1947'deki gezisinde Kargı ve Tosya başta olmak üzere diğer ilçeleri de tetkik etmiştir³⁴⁵. Bu incelemeler hakkında Ulus gazetesine şu bilgileri vermiştir;

“Bu seyahatimin asıl amacı orman bakımından gayet zengin olan Kastamonu havalisini ve işletmelerini incelemektir. Orman davasına fevkalade önem vermekteyiz. Ormanlarımız memleketinin ihtiyacına kifayet etmektedir. Ağaçlık bölgeleri tam manası ile muhafaza etmek teşcir etmek sureti ile bunları genişletmek mecburiyetindeyiz. Bu alanda var kuvvetimiz ile çalışmak sureti ile ormanlarımız ancak elli sene sonra ihtiyaca kâfi gelecek bir şekilde bir şekilde genişletilecektir.

Biri Amerika'dan diğeri İsviçre'den iki ormancılık uzmanı getirmek üzere Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla temaslara geçmiş bulunuyoruz. Bu uzmanlar bütün ormanlarımızı gezecekler ve raporlar vereceklerdir. Ayrıca ekim işleri içinde yine Amerika'dan uzmanlar getirmeyi düşünmekteyiz. Kastamonu seyahatinde çiftçileri de yakından iş başında görme fırsatını buldum ve kendileri ile konuştum.

Yurdumuzun bu bölgelerine bu yıl fevkalade bereketli yağmurlar yağdığı için ekime başlamışlardır. İlk fırsatta bu şekilde gezmelerime devam edecek bütün işlerimi yakından inceleyeceğim.”³⁴⁶

Kastamonu'nun fahri hemşehrisi olan Tahsin Çoşkan, Tarım Bakan'ı olarak ikinci gezisini 23 Ocak 1948'de yapmıştır³⁴⁷. Özellikle, Taşköprü, Küre ve İnebolu ilçelerinde incelemelerde bulunmuştur. Çalışmasını tamamlayan Bakan, 27 Ocak 1948'de Ankara'ya dönmüştür³⁴⁸. Tahsin Çoşkan, üçüncü olarak Milletvekilleri ara seçimleri dolası ile 4 Ekim 1948 günü Kastamonu'ya gelmiştir. Merkez ve ilçelerde CHP adına çalışmalar yapan Tarım Bakanı 6 Ekim 1948'de Ankara'ya geri dönmüştür³⁴⁹.

³⁴⁵Doğrusöz, 8 Kasım 1947, sayı: 968-91.

³⁴⁶Doğrusöz, 15 Kasım 1947, sayı: 968-93.

³⁴⁷Doğrusöz, 24 Ocak 1948, sayı: 968-110.

³⁴⁸Doğrusöz, 28 Ocak 1948, sayı: 968-111.

³⁴⁹Doğrusöz, 5 Ekim 1948, sayı: 968-179.

SONUÇ

Yerel Basına Göre Kastamonu Siyasî Hayatı (1928-1950) adlı araştırmamızda Kastamonu siyasî tarihinin bir boyutunun yerel basın üzerinden ortaya konması tercih edilmiştir. Bu tercihte etkili olan unsur yerel basın üzerinden 1928-1950 tarihleri arası bir çalışmanın daha önce yapılmamış olmasıdır. 1928-1950 tarihlerini seçmemizdeki iki temel vardır. Birincisi 1928 yılında Harf İnkılabının gerçekleştirilmesi ile yazıda modernleşme sürecinin başlaması temel alınarak incelemenin tarihsel olarak ilk sınırlandırılması yapılmıştır. CHP'nin Türkiye genelindeki 27 yıllık yönetimini 1950 yılında DP'ye devretmesi ile yeni bir sürecin başlaması ise ikinci tarihsel sınırlandırmamız olmuştur.

Kastamonu'nun yakın tarihindeki gelişmeler ile ilgili elde edilen bilgiler tarafsız bir gözle incelenerek aktarılmaya çalışılmıştır. Amacımız, Kastamonu yakın tarihinin bir bölümünü aydınlatarak yapılacak olan yeni incelemelere yol göstermektir. Bu araştırma yapılırken ilk evrede Kastamonu il genelinde yapılan çalışmaların daha çok Osmanlı Türkçesinden çeviriler ve araştırma eserler olduğu saptanmış, yerel basın kaynaklarından yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu fark edilmiştir. Diğer bir konuda yapılan çalışmaların yakın konular üzerine olmasıdır. Çorum, Çankırı ve Sinop illeri Kastamonu'dan bağımsız bir il haline gelmiş olsa da her dönemde olduğu gibi Kastamonu Cumhuriyet döneminde de önemli bir kent olmuştur. Kastamonu sahip olduğu tarihi, yaşanan ilkler ve cumhuriyet döneminin ilk yıllarında içinde barındırdığı aydın kesim düşünülürse genelden çok daha farklı konularda çalışmalar yapılabilecek tarihe sahiptir.

Cumhuriyet döneminin başları ilklerle doludur ve kadınların seçim hayatında yer almaları 1935 yılında yapılan seçimlerle başlamıştır. 1939 yılı VI. Dönem Milletvekili Seçimlerinin Kastamonu için en önemli yanı Hacer Dicle'nin ilk kadın milletvekili olarak seçilmesidir. Kastamonu tarihinde kadınların rolü üzerine makro ya da sadece Hacer Dicle üzerine mikro bir çalışma yapılması bu döneme farklı bir bakış açısı getirecektir.

Gazeteler ışığında incelediğim 1928-1950 yılları arasında Kastamonu'da siyasî süreç her dönemde çekişmeli geçmemiştir. Bunun genel nedeni CHP'nin yeni kurulan partilere göre daha temelli ve deneyimli olmasının yanı sıra uzun süre tek parti olarak yönetimi elinde bulunmasıdır. Fakat diğer yandan da birtakım çekişmeler gözden kaçmamıştır. CHP'den sonra Kastamonu'da SCF, DP ve MP kuruldukları dönemlerde karşıt parti yöneticilerinin davalık olması, gazetelerde ve mitinglerde birbirlerine karşı ithamlarda bulunmaları ve latin harflerine geçilmesi ile halkın bir kısmının latin alfabesine hâkim olmaması üzerine seçimlerde vatandaşlara yardım amaçlı gönderilen kişilerin seçimlere usulsüzlük katmaları bu dönemin göze çarpan siyasî olayları olmuştur.

Kastamonu halkının Millî Mücadele dönemindeki sergilediği duruş ve Millî Mücadeleye katkısının yanı sıra Kastamonu'nun bu dönemde Karadeniz'deki önemli statüsünden dolayı Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri ve devlet adamları birçok ziyarette bulunmuşlardır. Gazete incelemeleri sonucunda ele aldığım bu üçüncü bölümde devlet adamlarının ne zaman geldikleri, buldukları süre içerisindeki siyasî-sosyal-ekonomik faaliyetleri, yaptıkları ziyaretler, varsa konuşmaları, aldıkları notlar ve yapılan yardımlar verilmeye çalışılmıştır. Fakat bu bölüm tek başına bir çalışma konusu olabilecek özelliğe sahiptir. Bu konu üzerinde daha detaylı bir araştırma yapılarak hazırlanacak çalışmalara Kastamonu tarihinin ihtiyacı vardır. Kastamonu tarihinde çok sayısı konu, kaynak ve sorular beklemektedir. Şüphesiz Kastamonu siyasî tarihi araştırmacıların ilgisini beklemektedir.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.01/66.410.5.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/168.667.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/198.787.2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/202.798.3.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 498.61/415.738.1.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,496,01/215.526.1.

TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem, C. 2, 11. Birleşim.

TBMM Zabıt Ceridesi, 8. Dönem, C. 10, 40. Birleşim.

TBMM Albümü, Cilt 1.

GAZETELER

Açıksöz, 1 Teşrinisani 1930, Sayı: 2614

Açıksöz, 10 Eylül 1930, Sayı: 2595.

Açıksöz, 11 Ağustos 1930, Sayı: 2583.

Açıksöz, 11 Teşrinievvel 1930, Sayı: 2607.

Açıksöz, 13 Eylül 1930, Sayı: 2597.

Açıksöz, 16 Ağustos 1930, Sayı: 2585.

Açıksöz, 17 Eylül 1930, Sayı: 2598.

Açıksöz, 18 Mart 1931, Sayı: 2657.

Açıksöz, 18 Teşrinisani 1928, Sayı: 2399.

Açıksöz, 19 Eylül 1928, Sayı: 2350.

Açıksöz, 19 İkinci Teşrin 1930, Sayı: 2621.

Açıksöz, 20 Eylül 1930, Sayı: 2599.

Açıksöz, 20 Kanunuevvel 1930, Sayı: 2622.

Açıksöz, 22 Eylül 1930, Sayı: 2600.

Açıksöz, 25 Ağustos 1930, Sayı: 2589

Açıksöz, 27 Ağustos 1930, Sayı: 2590.

Açıksöz, 3 Eylül 1930, Sayı: 2592.

Açıksöz, 3 Teşrinisani 1930, Sayı: 2615.

Açıksöz, 30 Mart 1931, Sayı: 2662.

Açıksöz, 31 Ağustos 1930, Sayı: 2591

Açıksöz, 6 Teşrinievvel 1928, Sayı: 2364

Açıksöz, 7 Kanunusani 1931, Sayı: 2630.

Açıksöz, 7 Mart 1931, Sayı: 2652.

Açıksöz, 7 Teşrinievvel 1928, Sayı: 2365.

Açıksöz, 8 Teşrinievvel 1930, Sayı: 2606.

Akşam, 8 Ocak 1946, Sayı: 9778.

Dikkat, 10 Nisan 1947, Sayı: 1.

Dikkat, 11 Kasım 1948, Sayı: 161.

Dikkat, 12 Nisan 1948, sayı: 104.

Dikkat, 13 Mayıs 1948, Sayı: 113

Dikkat, 15 Aralık 1947, Sayı: 69.

Dikkat, 17 Mayıs 1948, Sayı:114

Dikkat, 17 Nisan 1947, Sayı: 3.

Dikkat, 17 Nisan 1948, Sayı: 105.

Dikkat, 20 Ekim 1947, Sayı: 55.

Dikkat, 20 Eylül 1948, Sayı: 147.

Dikkat, 21 Ağustos 1947, sayı: 38.

Dikkat, 28 Nisan 1947, Sayı:6.

Dikkat, 4 Mart 1948, sayı: 93.

Dikkat, 5 Nisan 1948, sayı: 102.

Doğrusöz, 1 Mart 1946, Sayı: 913.

Doğrusöz, 1 Mart 1950, Sayı: 1276.

Doğrusöz, 1 Mayıs 1950, sayı: 1293.

Doğrusöz, 1 Nisan 1941, Sayı: 392.

Doğrusöz, 1 Teşrinievvel 1942, Sayı: 544.

Doğrusöz, 10 Ağustos 1945, sayı: 865.

Doğrusöz, 10 Haziran 1944, Sayı: 758.

Doğrusöz, 10 Mart 1939, Sayı: 187.

Doğrusöz, 10 Mayıs 1938, Sayı: 100.

Doğrusöz, 10 Mayıs 1946, Sayı: 931.

Doğrusöz, 11 Haziran 1946, Sayı: 939.

Doğrusöz, 11 Şubat 1950, Sayı: 1271

Doğrusöz, 11 Teşrinievvel 1938, Sayı: 144.

Doğrusöz, 11 Teşrinisani 1938, Sayı: 153.

Doğrusöz, 12 Ekim 1946, sayı: 968-1.

Doğrusöz, 12 Kanunuevvel 1938, Sayı: 163

Doğrusöz, 12 Kanunuevvel 1942, Sayı: 567.

Doğrusöz, 12 Mart 1947, Sayı: 968-30.

Doğrusöz, 12 Temmuz 1947, sayı: 968-64.

Doğrusöz, 13 Nisan 1950, Sayı: 1289.

Doğrusöz, 13 Şubat 1943, Sayı: 590.

Doğrusöz, 14 Ağustos 1945, sayı: 866.

Doğrusöz, 14 Ekim 1949, Sayı: 968-270.

Doğrusöz, 14 Haziran 1946, Sayı: 940.

Doğrusöz, 14 Şubat 1939, Sayı: 180.

Doğrusöz, 14 Temmuz 1939, Sayı: 223.

Doğrusöz, 14 Teşrinievvel 1938, Sayı: 145.

Doğrusöz, 15 Eylül 1948, Sayı: 968-173.

Doğrusöz, 15 Kasım 1947, sayı: 968-93.

Doğrusöz, 15 Temmuz 1938, Sayı: 119.

Doğrusöz, 16 Ağustos 1938, Sayı: 128.

Doğrusöz, 16 Ekim 1946, sayı: 968-2.

Doğrusöz, 16 Şubat 1943, Sayı: 591.

Doğrusöz, 17 Mayıs 1950, Sayı: 1297.

Doğrusöz, 17 Teşrinievvel 1942, Sayı: 549.

Doğrusöz, 18 Aralık 1945, Sayı: 897.

Doğrusöz, 18 Ekim 1949, Sayı: 968-271.

Doğrusöz, 18 Eylül 1942, Sayı: 540.

Doğrusöz, 18 Şubat 1950, Sayı: 1273.

Doğrusöz, 18 Temmuz 1939, sayı: 224.

Doğrusöz, 18 Teşrinievvel 1938, Sayı: 146.

Doğrusöz, 19 Ekim 1948, Sayı: 1968-181.

Doğrusöz, 19 Kanunusani 1943, Sayı: 580.

Doğrusöz, 19 Mayıs 1950, Sayı: 1298.

Doğrusöz, 19 Nisan 1946, Sayı: 926.

Doğrusöz, 19 Temmuz 1946, Sayı: 950.

Doğrusöz, 19 Temmuz 1949, Sayı: 968-246.

Doğrusöz, 2 Kanunuevvel 1943, sayı: 706.

Doğrusöz, 2 Kasım 1948, Sayı: 968-185.

Doğrusöz, 2 Mart 1943, Sayı: 597.

Doğrusöz, 2 Şubat 1943, Sayı: 585.

Doğrusöz, 2 Temmuz 1946, Sayı: 945.

Doğrusöz, 20 Ağustos 1937, Sayı: 27.

Doğrusöz, 20 Nisan 1949, sayı: 968-222.

Doğrusöz, 21 Eylül 1948, Sayı: 968-175.

Doğrusöz, 21 Mart 1939, Sayı: 190.

Doğrusöz, 22 Eylül 1942, Sayı: 541.

Doğrusöz, 22 Mart 1938, Sayı: 86.

Doğrusöz, 22 Mart 1947, Sayı: 968-33.

Doğrusöz, 22 Temmuz 1943, Sayı: 656.

Doğrusöz, 23 Eylül 1949, Sayı: 968-264.

Doğrusöz, 23 Şubat 1943, Sayı: 594.

Doğrusöz, 23 Temmuz 1946, Sayı: 951.

Doğrusöz, 24 Eylül 1946, sayı: 968.

Doğrusöz, 24 Mart 1939, Sayı: 191.

Doğrusöz, 24 Ocak 1948, sayı: 968-110.

Doğrusöz, 25 Eylül 1942, Sayı: 542.

Doğrusöz, 25 Eylül 1948, Sayı: 968-176.

Doğrusöz, 25 Şubat 1941, Sayı: 382.

Doğrusöz, 25 Teşrinisani 1941, Sayı: 458.

Doğrusöz, 26 Ekim 1948, Sayı: 968-183.

Doğrusöz, 26 Nisan 1946, Sayı: 927.

Doğrusöz, 26 Nisan 1949, sayı: 968-224.

Doğrusöz, 26 Nisan 1949, Sayı: 968-224.

Doğrusöz, 27 Ağustos 1940, sayı: 333.

Doğrusöz, 27 Eylül 1938, Sayı: 140.

Doğrusöz, 27 Eylül 1949, Sayı: 968-265.

Doğrusöz, 27 Kanunuevvel 1940, Sayı: 367.

Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, sayı: 968-223.

Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, sayı: 968-233.

Doğrusöz, 27 Mayıs 1949, Sayı: 968-233.

Doğrusöz, 27 Nisan 1950, Sayı: 1292.

Doğrusöz, 28 Ağustos 1945, sayı: 870.

Doğrusöz, 28 Aralık 1949, Sayı: 968-289.

Doğrusöz, 28 Eylül 1948, Sayı: 968-177.

Doğrusöz, 28 Mart 1939, Sayı: 192.

Doğrusöz, 28 Mayıs 1946, Sayı: 935.

Doğrusöz, 28 Nisan 1948, Sayı: 968-13.

Doğrusöz, 28 Ocak 1948, sayı: 968-111.

Doğrusöz, 29 Eylül 1942, Sayı: 543.

Doğrusöz, 29 Mart 1938, Sayı: 88.

Doğrusöz, 29 Mart 1946, Sayı: 920.

Doğrusöz, 29 Mart 1947, Sayı: 968-35.

Doğrusöz, 3 Eylül 1946, sayı: 962.

Doğrusöz, 3 Nisan 1945, Sayı: 829.

Doğrusöz, 3 Nisan 1950, sayı: 1289.

Doğrusöz, 3 Teşrinisani 1942, Sayı: 555.

Doğrusöz, 30 Kanunuevvel 1944, Sayı: 811.

Doğrusöz, 30 Kanunusani 1943, Sayı: 584.

Doğrusöz, 30 Nisan 1946, Sayı: 928.

Doğrusöz, 30 Teşrinisani 1943, sayı: 705.

Doğrusöz, 31 Ağustos 1945, sayı: 871.

Doğrusöz, 31 Kanunusani 1939, Sayı: 177.

Doğrusöz, 31 Mart 1939, sayı: 193.

Doğrusöz, 31 Mayıs 1949, Sayı: 968-234.

Doğrusöz, 4 Aralık 1946, Sayı: 968.

Doğrusöz, 4 Haziran 1946, Sayı: 937.

Doğrusöz, 4 Kanunuevvel 1943, sayı: 707.

Doğrusöz, 4 Mart 1950, Sayı: 1277.

Doğrusöz, 4 Şubat 1943, Sayı: 586.

Doğrusöz, 4 Teşrinisani 1938, Sayı: 151.

Doğrusöz, 5 Ekim 1948, sayı: 968-179.

Doğrusöz, 5 Mart 1947, Sayı: 968-28.

Doğrusöz, 5 Nisan 1947, Sayı: 968-37.

Doğrusöz, 5 Nisan 1950, Sayı: 1286.

Doğrusöz, 5 Temmuz 1946, sayı: 946.

Doğrusöz, 5 Temmuz 1946, Sayı: 946.

Doğrusöz, 6 Eylül 1946, sayı: 963.

Doğrusöz, 6 Eylül 1949, Sayı: 968-259.

Doğrusöz, 6 Kanunuevvel 1939, sayı: 263.

Doğrusöz, 6 Nisan 1945, Sayı: 830.

Doğrusöz, 6 Teşrinievvvel 1942, Sayı: 546.

Doğrusöz, 7 Ağustos 1945, sayı: 864.

Doğrusöz, 7 Ekim 1949, Sayı: 968-268.

Doğrusöz, 7 Haziran 1946, Sayı: 938.

Doğrusöz, 7 Kanunuevvvel 1938, sayı: 159.

Doğrusöz, 7 Kanunuevvvel 1943, sayı: 708.

Doğrusöz, 7 Kanunuevvvel 1943, sayı: 708.

Doğrusöz, 7 Kanunuevvel 1943, Sayı: 708.

Doğrusöz, 7 Şubat 1939, Sayı: 178.

Doğrusöz, 7 Temmuz 1948, Sayı: 968-155.

Doğrusöz, 8 Kanunuevvel 1939, sayı: 264.

Doğrusöz, 8 Kasım 1947, sayı: 968-91.

Doğrusöz, 8 Mart 1950, Sayı: 1278.

Doğrusöz, 8 Nisan 1941, Sayı: 394.

Doğrusöz, 8 Nisan 1946, Sayı: 907.

Doğrusöz, 9 Haziran 1948, Sayı: 968-147.

Doğrusöz, 9 Nisan 1947, Sayı: 968-38.

Doğrusöz, 9 Temmuz 1947, sayı: 968-63.

Kastamonu, 1 Teşrinievvel 1933, Sayı: 3447.

Kastamonu, 10 Kânunuevvel 1934, Sayı: 3577

Kastamonu, 10 Kanunusani 1935, Sayı: 3585.

Kastamonu, 10 Mart 1931, Sayı: 3064.

Kastamonu, 11 Şubat 1934, Sayı: 3494.

Kastamonu, 11 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3560.

Kastamonu, 12 Mart 1931, Sayı: 3065.

Kastamonu, 13 Şubat 1930, Sayı: 2909.

Kastamonu, 14 Ağustos 1932, sayı: 3275.

Kastamonu, 14 Kanunusani 1935, Sayı: 3586.

Kastamonu, 17 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3579.

Kastamonu, 19 Haziran 1936, Sayı: 3728.

Kastamonu, 19 Şubat 1936, Sayı: 3995.

Kastamonu, 2 Nisan 1931, Sayı: 3074.

Kastamonu, 21 Kanunusani 1935, Sayı: 3588.

Kastamonu, 21 Nisan 1931, Sayı: 3082.

Kastamonu, 21 Şubat 1936, Sayı: 3996.

Kastamonu, 21 Teşrinievvel 1930, Sayı: 3008.

Kastamonu, 22 Kanunuevvel 1936, Sayı: 3780.

Kastamonu, 24 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3581.

Kastamonu, 24 Mayıs 1937, Sayı: 3820

Kastamonu, 26 Ağustos 1930, Sayı: 2914.

Kastamonu, 26 Nisan 1931, Sayı: 3083.

Kastamonu, 27 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3582.

Kastamonu, 27 Teşrinisani 1936, Sayı: 3774.

Kastamonu, 28 Haziran 1931, sayı: 31088.

Kastamonu, 28 Haziran 1932, Sayı: 3255.

Kastamonu, 28 Kânunusani 1932, Sayı: 3195.

Kastamonu, 29 Birinci Kanun 1929, Sayı: 2889.

Kastamonu, 29 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3565.

Kastamonu, 3 Teşrinisani 1929, Sayı: 2865.

Kastamonu, 31 Kanunuevvel 1934, Sayı: 3583.

Kastamonu, 31 Mart 1931, Sayı: 3073.

Kastamonu, 4 Ağustos 1930, Sayı: 2827.

Kastamonu, 4 Teşrinievvel 1934, Sayı: 3558.

Kastamonu, 5 Nisan 1931, Sayı: 3075.

Kastamonu, 8 Mart 1931, Sayı: 3063.

Yeni Ses, 21 Nisan 1947, Sayı: 35.

Yenises, 18 Ağustos 1949, sayı: 198.

TELİF VE TETKİK ESERLER

(1933) *Onuncu Cumhuriyet Bayramı Hatırası Kastamonu Yıllığı*. Kastamonu Vilâyet Matbaası.

(1938) *Cumhuriyet'in 15.Yıl Anması Kastamonu Yıllığı*. İstanbul: Tan Matbaası.

(1968). *Kastamonu 1967 İl Yıllığı*. Ankara: Ulusal Basımevi.

Acar, H. (1995). *Tarihte Kastamonu*. Ankara: Mavi Ofset.

Acar, H. (2006). *Tarihte Kastamonu*. İstanbul: Çetin Matbaacılık.

Akgün, S. (1981). *Şapka Kanunu*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 14 Sayı: 25.

Alpargu, M., Özçelik, İ. & Yavuz, N. (2003). *Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Arslan, E. (2005). *Kastamonu Belediye Başkanları*. Ankara: Adres Basım Yayın.

Baytimur, M., Demircioğlu, A. & Çelikoğlu, H. (1981). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi*. Kastamonu: Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü İl Kutlama Komitesi.

Behçet, M. (1998). *Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi)*. Haz. Musa S. Cihangir, Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları.

Bozkır, G. (2010). *İzmir Basınında Mustafa Kemal Atatürk'ün Kastamonu Gezisi*. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 20, s.

Çelebi, E. (Bahar 2014). *Millî Mücadele'de Kastamonu*. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl 10, Sayı: 19, s.

Çiçek, R. (1991). *Milli Mücadelede Kastamonu*. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Demircioğlu, A. (1973). *100 Yıllık Kastamonu Basını 1872-1972*. Kastamonu: Doğrusöz Matbaası.

Eski, M. (2000) *Kastamonu Valileri 1838-2000*, Ankara: Önder Matbaacılık.

- Eski, M. (2002). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Eyüpgiller, Kutgün, K. (1999). *Bir Kent Tarihi Kastamonu*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Hattamer, R. (Temmuz 2001). *Mısır Basınında Atatürk ve İnkılâpları*. Çev. Ayten Sezer, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 50.
- Haz.: Selek S. (2014). *İsmet İnönü Hatıralar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaya E., v.d. (Edit.: Erdal Arslan). *Kastamonu*. Dizgi Baskı.
- Kılıç, S. (Kasım 1995). *Şapka Meselesi ve Kılık Kıyafet İnkılâbı*. Atatürk Yolu, c.4, No:16.
- Maden, F. (2012). *XVIII. Yüzyılın Sonlarında Kastamonu*. Kastamonu: Roza Yayınevi.
- Mahmutoğlu, T., B. (2007). *Çok Partili Sisteme Geçiş Sürecinde Kastamonu (1945-1960)*. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özcan, N. (28 Ağustos 2003). *Atatürk'ün Kastamonu Ziyareti ve Bu Ziyaretin Önemi*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Şahin, İ. (2001). *Kastamonu*. . c. XXIV, İstanbul: DİA.
- Yakupoğlu, C. Musalı, N., (2018). *Çobanoğulları Uc Beyliği Dönemine Ait Gideros Fetihnâmesi (683/1284): Çeviri Ve Değerlendirme*. Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 63.
- Yakupoğlu, C. (2001). *Candaroğulları Döneminde Kastamonu'da İçtimai ve İktisadi Hayat*. Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Bizim Büro Basımevi, Kastamonu.

Yılmaz, M., S. (1997). *Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi (1908-1918)*. Hacettepe Üniversitesi Türk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yılmaz, M., S. (2005). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı*. Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1.

Yılmaz, M., S. (Mart 1997). *İttihat Ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu'daki Yayın Organı Köroğlu Gazetesi*. Kastamonu Eğitim, Yıl: 2, Sayı: 3.

Yılmaz, M., S. (Mart 2005). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılâbı*. Gazi Üniversitesi Kastamonu Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kastamonu Eğitim Dergisi, c.13 No:1.

Yılmaz, M., S. (Güz 2005). *Türkiye'deki Şapka ve Kıyafet İnkılâbının Mısır Kamuoyunda Yansımaları (1925-1932)*. Cumhuriyet Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl:1, Sayı: 2.

Yılmaz, M., S. (2008). *Arşiv Belgelerinde Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu Gezisi*. Kastamonu: Töre Yayınevi.

EKLER

EK 1: BCA

Kastamonu
C. H. F.
Vilâyet İdare Hey'eti
Reisliği
Sayı:

- I -
DEVLET AŞKİYLEMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET AKADEMİ

M ü l a s a

Kastamonu C.H.F. 1935 yılı Vilâyet kongresi
sabitleri

Birincikâmunun 28 inci günü önceden kararlaştırıldığı üzere kongre yalabacıları yavaş yavaş fırka salonunda toplanmaya başladı saat 13,30 da çokluk olduğu görüldüğünden Vilâyet idare hey'eti başkanı salona girdi, yerine geçtikten sonra:

Sayın ve saygılı arkadaşlarım,

Firkamızın 1935 yılı kongresini açarken birtürlü zorluk ve yorgunluklarla buraya değin koşup gelmenideki özenu çok kolay anlıyorum bu özenu , bütün varlığımızla bağlandığımız yüce firkamız karşı gösterdiğimiz inan ve bağlantının çok sağlam olduğunu gösterdiğinden ötürü derin beyeng ve kıvanç duymaktayız, Cümurlüğümüzü kusan ve koruyan oğuz firkamız böyle sımsıkı bağlandıktan sonra kısa bir kurunda kavuştuğumuz bu mutlu günleri aratmayacak daha nice kutlu günlere kavuşacağımız kuşkusuzdur, hele oğuz önderimiz Kemal Atatürkün gösterdiği yıldarak ve aşık dalgaları akan ve tağan yollarda yürümeyi ant içen ve yüceliği Acun yündeninden de doğruslanan bu büyük Ulus bu Türk Ulusu Atatürkün gömüllere merinlik veren güseyinde her yıl yepyeni bir yaşayışa kavuşacaktır. Tanrı Ulusumuza ve Atatürke sağlık dirlik düzenlik ve kongremizin sayın üyelerine de işlerinde kolaylık vege, kamumuza hoşgeldiniz diyerek kongreyi açıyorum diye kısa bir söylevle kongreyi açtı.

DR.T.Aslan tarafından yoklama yapılarak Cide yalabacılarından Sabri yılmaz, Hamedî Can, Bedri Gökulp ve Tosya yalabacılarından Talât Kalfa, Talât Bal ve Hasan Abayın ın denizin azgınlığı ve tipi dolayısıyla kongraya yetişemedikleri ve 40 yalabacın kongrada buldukları anlaşılarak kongraya bağlandı.

DR.T.Aslan: Nizamnamenin 54 üncü maddesine göre ilkin bir başkan ve bir ikinci başkan ve iki de yazgan seçmek gerektir dedi.

Ali Gülleryüzlü: Kongra başkanlığına DR.T.Aslanı teklif ediyorum seçimi açık olarak yapalım dedi, tüm yalabacılar yündeninden onay sesleriyle onaylandı.

Başkan DR.T.Aslan: Kamumuza teşekkür ederim diyerek yerine geçti.

Başkan DR.T.Aslan: İkinci başkan seçilecektir dedi, yine Ali Gülleryüzlü'nün teklifi üzerine Hilmi Coruk ikinci başkanlığa ve Adil Yucetbiyıkla Cemal Karagöz yazganlığa birlikte seçildi.

5

EK 2: BCA

Kastamonu
C. H. F.
Vilâyet İdare Hey'eti
Reisliği

SEVLET ANIYI ENEL MÜDÜRÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞIVI
1935 yılı Kastamonu C.H.F.Vilâyet
kongresine iştirak eden yalabaçlar

H ü l ä s e

Vilâyet idare hey'eti:

/ DR. T. Aslan
/ Hilmi Coruk
/ Mehîr Dabanoğlu
/ Faik Akdoğan
/ Baki Baytürk
/ Abdullah Kmekçi
/ Abdullah Konya

Araç:

Adil Acar
Kamil Kara
Halim Acar

CİDE:

Sabri Yılmaz
Bedri Çökâlç
Hamdi Can
Hamdi Konya
Sait Diğbekimi
Tahsin Müftüoğlu
DADAT:

Kadir Karakaş
Nasif Yücel
Osman Eruç
Tevfik Yahya
Fikri Mitekait binbaşı
Sattı Recep

İNEBOLU:

H. Kâşif Karagülle
A. Haydar Ercaci
Pethi Avukat
Osman İliçi
Mustafa Gedikoğlu

Kongra başkanı
S. S.

Kastamonu merkez kazası:

Ali Güleryalı
Hamdi Koçoğlu
Adil Yucebiyık
İsmail Sellah
Osman Karagüs

KÜRE:

Hilmi Ayrancı
Sabri
Emin Altınay
Mustafa Kullu
TAŞKÖPRÜ:

Tahsin Güvenli

Mehmet Türkmen
Abdullah Çintimür
Hasan Topuz
Şevket Kuçukalioğlu

**********TOSTA:

Talât Kalfa
Talât Bal
Hasan Abayın
Rifat Ürkaya
Hilmi Abacı
Mehmetali Akdoğan

Yasgan
Yasgan
49C: 01 20273813 9

EK 3: BCA

19
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

KASTAMONU : 19/ 34

430,01 1 415 1738 1

1947 Yılına ait C.H.P. İlçe Kongrelerinde
Kastamonu İline bağlı ilçelerin İdare Kurulu Başkanlıklarına
seçilenler

İlçenin Adı	Başkanın Öz ve Soyadı	Mesleği	Yeniden veya İpkaen seçildiği	Düşünce
Merkez ilçe	Ahmet Kural	Gazeteci	Yeni	Belediye Mec. Üyesi.
Taşköprü	Şemi Talay	Davavekili	"	Gen.Mec.Üye.
Devrekâni	Mitfi Kureminoğlu	Çifçi	İpkaen	----
Küre	Hasan Kesoğlu	Tüccar	"	----
İnebolu	Salahattin Tümer	"	Yeni	----
Cide	Halit Genç	"	"	----
Azdavay	İsmail Odabaşı	Çifçi	"	----
Daday	Hüseyin Tirynki	Tüccar	İpkaen	----
Araç	Ali Kütük	Yazıcı	"	Belediye U.
Tosya	Hulusi Saka	Tüccar	Yeni	" "
Kargı	Mustafa Akpınar	"	"	Gen.Mec. "
1) Abana	Mehmet Şensoy	"	İpkaen	-----

Not: Yukarıki cedvelde (Abana ilçesi) yazılmamıştır. Bu ilçe Başkanının görevinin tasdiki hakkında ileride karar verilecektir.

1) Abana ilçe Başk. Mehmet Şensoy'un görevi 7.7.1947'de ananmıştır.

EK 4: BCA

DEVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRÜ Kütahya'da Sazancılar Meydanındaki
CUMHURİYET ANİTİ

11/11/1948 Perşembe günü saat 12 de Millet partisi kurucularımız
Sazancılarında bir miting akdetmişlerdir.

Kürsiye evvela Millet Partisi Üyelerinden tuhafiyecilikle istigal eden Baha Ataoğuz çıkış ve toplanmış olan halka hitaben Millet Partisinin davetine icabet ettiklerinden dolayı teşekkür ederek 21 gün evvel kurulmuş olan Millet Partisi namına söz söyleyecek sevata takdim etmiştir.

Bunu müteakip kürsiye çıkan Boyabat Millet Partisi başkanı Hayri Soyer; Sinop Millet partisi adına geldiğini, Sinopluların selam ve saygılarını getirdiğini söyleyerek inmiş ve yerine General Şefik Çakmak çıkarak; son senelerde siyaset alemine atıldıktan sonra biri Mareşalle, biri de şimdi olmak üzere iki defa Kastamonu'ya geldiğini, Mareşalin namzet gösterilmeden Kastamonulular tarafından Milletvekili seçilmesi Kastamonuluların Mareşale sevgi ve saygısını gösterdiğini, Mareşalin rahatsızlığından dolayı gelemediğini ve kendisini memur ettiğini, demokrasinin gelişmesi için büyük Mareşalin etrafında toplanarak Millet'in hak ve hürriyetini sağlamak için Millet Partisini kurduklarını bildirmiş ve Mareşalin Kastamonululara yazdığı Beyanamesini okunmuştur:

= Beyanname örneği =

Kurtuluş savaşında Kastamonuluların cesaret ve kahramanlığından şimdiki gibi hürriyet mücadelesinde de Kastamonuluların kendilerini takip edeceklerindan şüpheleri olmadığını, Memleketin hürriyet ve saadetini temin için çalıştıklarını ve bu gaye için önce demokrat parti ile birleştiğini, onların sonradan demokrasi, hak ve hürriyetten ayrıldıklarını için ve kendi menfaat ve gayelerini ön planda düşündüklerini görünce birlikte çalışmakta imkân olmadığını anlayarak kendilerine itimat edilir arkadaşlarla Millet Partisini kurduklarını, davasını benimsemiş arkadaşların hep beraber hareket ettiklerini anlıyorum, sizlerin Kastamonuluların Milli mücadelede gösterdikleri kahramanlık ve fedakârlıklarına güvenerek o zamanlar gibi sizinle birlikte çalışarak Milleti hak ve hürriyete erdirmek istiyoruz. Selam ve muhabbetlerle Güçlerinizden üperim.

Fevzi Çakmak.

Bundan sonra Dr. Mustafa Kentli kürsiye çıkarak iki gündüzenberi efeler ve gaziler diyarı Kastamonulular arasındayım, Millet partisi bildiğiniz gibi Millet'in hak ve hürriyetlerini tahakkuk ettirecek siyasi bir teşekküldür. Millet, adalet, hürriyet, demokrasi, hak ve hukuk gibi ehemmiyetli meselelerin ne olduğum programında bildirdik. Bizde iki çeşit demokrasi vardır. Biri hürriyetçi, diğeri de totaliter demokrasidir.

030 01 66 40 5

EK 5:

DÖNEM : VIIICİLT : 10TOPLANTI : 2

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Kırkıncı Birleşim

9. II. 1948 Pazartesi

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	64	Ulaştırılmalarına dair olan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Ulaştırma Komisyonları raporları (1/230)	72,75,80:83
2. — Havale edilen kâğıtlar	64	3. — Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Kırallık Hükümeti arasında Hava Ulaştırılmalarına dair olan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Ulaştırma komisyonları raporları (1/231)	72,75,83:87
3. — Sorular ve cevaplar	65	4. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Lübnan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hava Ulaştırılmalarına dair olan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Ulaştırma Komisyonları raporları (1/263)	72,75,87:90
1. — Çoruh Milletvekili Asım Us'un, Merkez Bankasına Mark olarak yatırılmış bulunan Türk altınları hakkında Maliye ve Dışişleri Bakanlıklarından sözlü sorusu	64	5. — Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Statüsünde yapılan değişikliklerin onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Çalışma Komisyonları raporları (1/209)	73, 75,90:94
2. — Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş'un, son beş yıl içinde yurttan yanan resmî ve özel yapılarla Millî Eğitim Bakanlığı yapısı yangını hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle'nin sözlü cevabı	65:70	6. — Uyuşturucu maddeler hakkındaki Lâhey, Cenevre ve Bangkok, Anlaşma, Sözleşme ve Protokollarını değiştiren Protokolün onanmasına dair kanun tasarısı ve Dışişleri, Tarım ve Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonları raporları (1/186)	73
3. — Kastamonu Milletvekili Fethi Mağara'nın, tek sulh yargıcı bulunan ilçelerle bu mahkemelerdeki tek kâtipler hakkındaki sorusuna Adalet Bakanı Şinasi Devrin'in sözlü cevabı	70:71	7. — Türkiye - Fransa Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları ile Mödüs vivendi ve ek	
4. — Görüşülen işler	71		
1. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yunanistan Kırallığı Hükümeti arasında Hava Ulaştırılmalarına dair olan Anlaşmanın onanması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Ulaştırma Komisyonları raporları (1/232)	71,75,76:79		
2. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Danimarka Hükümeti arasında Hava			

EK 6:

İ : 11 8-6-1934 C : 1

1 — SABIK ZABIT HULASASI

Refet Beyin riyasetleriyle aktedilerek tahsilattan alınan ikramiyelere ve İstanbul Hazinei Evrakından satılan tarihi evraka mütedair suallere Maliye Vekili Beyin verdiği cevaplar dinlendi ve pazartesi günü toplantı-

mak üzere celse tatil olundu.

Reis Vekili

Kâtip

Kâtip

Yozgat

Denizli

Refet

Avni

H. Rüşü

2 — SUALLER

1 — Kocaali Mebusu Sırrı Beyin, borçlar meselesinde dayınler vekillerile yapılmış olan müzakeratın neden akim kaldığı hakkında Maliye Vekâletinden şifahi sual tahriri (Mezkûr vekâlete havale edilmiştir).

2 — Kocaali Mebusu Sırrı Beyin, Cenevre konferansından Heyeti Murahhasamızın aldığı intiba hakkında Hariciye Vekâletinden şifahi sual tahriri (Mezkûr vekâlete havale edilmiştir).

3 — HAVALA EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1 — Kuzpalazı serumu hakkındaki mukavelesamenin tasdikına dair kanun lâyihası (Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenine)

Teklifler

2 — Kastamonu Mebusu Dr. Suat Beyin, müteakillerle' eytam ve eramiline emlak ve arazi verilmesi hakkında kanun teklifi (Dahiliye, Maliye ve Bütçe Encümenlerine)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 14,10

Reis — Refet B.

Kâtipler : Avni B. (YOZGAT), Ziya Gevher B. (ÇANAKKALE)

Reis — Celse açılmıştır efendim.

4 — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1 — 1/78 numaralı Evkaf Usulü Müdürlüğü'nün 1931 senesi bütçe kanunu lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası [1]

Reis — Heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı?

Refik Şevket B. (Manisa) — Efendim, tesisleri gerek dini, gerek insani duygulara müstenit olsun, her halde memleketimizde mevcudiyeti asırları taşıyan ve bu gün kıymeti istisgar edilemeyecek olan büyük ve zengin bir müessesenin bütçesi karşısında, bir mebus sıfatıyla ifası lazım gelen vazifeyi düşündüğüm zaman, doğrusunu söylemek lüzum gelirse, gerek mall eihetteki istitaatının noksanı ve gerek mevzuun vakfa taallük etmesi dolayısıyla nezaketi, müstesna mahiyeti, beni bir az müşkülât karşısında bıraktı. Fakat bu müşkülât, en ufak köyümüzden bilibar en büyük şehirlerimize

[1] 29 numaralı matbuza zaptın sonuna merbut-

kadar aşarını gösteren bu müessese hakkındaki tahassusat ve tefekküratını arza tabii manî teşkil edemez. Bütçenin heyeti umumiyesi üzerinde mü-talea dermeyan etmek vaziyetinde bulunduğumuz için tabii teferrüattan iştinaş etmek lazımdır. Fesulların müzakeresi esnasında icap ettikçe söz söylemek üzere şu noktalar hakkında bilhassa Evkaf İdaresinin nazarı dikkatini celbetmeği vazife addediyorum.

Evkaf müessesatı, âmmevi alâkadar eden ve teessüsleri devrindeki telâkiyata göre bu gün Maarif Vekâletinin yapmakta olduğu vazifeyi yapan, tarihi bir müessese olmak noktasında, her halde şeklini, medeniyetin icabına göre değiştirerek temadi ettirmek lüzum olan bir müessesedir. Zaten Meclisi Âli, kabul etmiş olduğu kanunu medenî ile evkaf ismini tesise kalbederek kanunu medenî dairesinde ahkâmı idariyesinin ve hukukunun mahfuziyetini tahtı temine almıştır. Fakat kanunu

EK 7: Valilerin Parti Başkanlığı Yapmaları

Kastamonu Gazetesi, 19 Haziran 1936, sayı: 3728.

EK 9: Cumhuriyet Halk Partisi'ne Tepkiler ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ayrılmalar

Dikkat Gazetesi, 10 Nisan 1947, sayı: 1.

EK 10: S.C.F.'nin Yönetim Kurulu ve Firka Programı

Açıksoz Gazetesi, 16 Ağustos 1930, sayı: 2585.

EK 11: S.C.F.'nin Kastamonu Teşkilatlanması

Açıksöz Gazetesi, 31 Ağustos 1930, sayı: 2591.

EK 12: Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Akşam Gazetesi, 8 Ocak 1946, sayı: 9778.

EK 13: Demokrat Parti'nin Kastamonu'da Kuruluşu

üzüntü duyduk. lerdir.

Şehrimizde Demokrat Parti kuruldu

Öğrendiğimize göre şehrimizde Demokrat Partinin müteşebbis hey' eli aşağıda isimleri yazılı zevattan teşekkül etmiş ve Hükümet'e de beyanname mesini verdiği haber alınmıştır.

B. Hayri Tosunoğlu (Avukat)
 B. Şefik Işık (Emekli Kaymakam)
 B. Doktor Celâl Ferdi (Eski Sağlık Müdürü)
 B. Aziz Üçok (Avukat)
 B. Münip Yalaz (Müteahhit ve Birlik Muhabiri)
 B. İhsan Kamer (Emekli yüzbaşı)
 B. Burhan Zülfi Çelebi (Lastik tamirhane sahibi)

EK 14: Demokrat Parti'ye Katılmalar

Demokrat Partiye kayıtlar devam ediyor

Demokrat parti ilçe idare kurulu başkanlığından aldığımız 15 - 10 947 gün ve 14 sayılı yazıya ilişik liste ve yazıyı aynen neşrediyoruz: Memleketin münev-

ver ve temiz evlatlarından olan bu zevatin demokrasi yolunda yılmadan çalışacaklarına kani bulunuyoruz. Kendilerini tebrik ederiz. **DİKKAT**

Üyenin adı, Soyadı	Mesleki
Halim Küçükler	Tüccar
İbrahim İmamvekilioğlu	"
Ahmet Maliki	"
İhsan Kavuklu	"
İhsan Ecevit	"
Ziya Darendede	"
Tevfik Sa'dır	"
Hasip Yılanlıoğlu	Çiftci
Hasan Nazıoğlu	Tüccar
Abidin Atak	"
Said Bildik	Kunduracı
Niyazi Sarıoğlu	Tuhafiyeci
Ahmet Ya'an	Çiftci
Mehmed Okumuş	Bakkal
Kadir Üstüntepe	Cihan Lokantası sahibi
Hilmi Kapucuoğlu	Çiftci
Hüseyin Arpacıoğlu	"

Yukardaki liste de adları ve meslekleri yazılı zevat Cumhuriyet Halk Partisinden istifa eylediklerini beyanla Demokrat Partiye kayıt ve kaballerini istemişlerdir.

Mezkür eşhasın herbiri hakkında kuru'umuzca yapılan inceleme sonucunda: Herbirinin de şahsiyet ve karakter sahibi insanlar olduğu ve memleketin hüsnüahlakı ile tanınmış evlatlarından buldukları öğrenilmiş olmağıla ittihaz edilen 15-10 947 tarih ve 15 sayılı kararla Partimize kayıtları onanmıştır.

Demokrat Parti ailesine dahil olan bu arkadaşlarımızı tebrik ederken kendilerinden partimiz için Demokratlara mahsus feragatle çalışmalarını di'eriz.

Demokrat Parti İlçe I. K. Başkanı
BAHA ATAĞUZ

EK 15: Millet Partisi

YIL : 10 — 3 Telefon No. 12 ÇARŞANBA 7

Meclis Seçim Kanununu Hararetle Müzakere ediyor

Büyük Millet Meclisinde Seçim Kanunu layihası hararetle müzakere edilmektedir. Bu ek kanunun 4 ncu maddesi inkar edilmesinde muvafık ve Muhalifler teklifmişler ve tasarı komisyonuna iade edilmiştir.

4 ncu maddede seçimin cezaları üç kat artırmak ve nehir sızıntısıyla yapılan ispatları da on günden 3 aya kadar cezalama gibi ağır hükümler, ilave etmekte iken.

Münakaşaların en mühim noktası i adli teminat teklif etmektedir.

Bu günlerde bu müzakerenin de sona ereceği tahmin olmaktadır.

MİLLET PARTİSİ KURULDU

Marşal Fevzi Çakmak'ın Fahri Başkanlığında bulunmak üzere Millet Partisi kurulmuştur.

Bu Partinin kurucuları arasında Kenan Öner, Hüseyin Bayur, Şefik Çakmak, Cuman Nuri Köni, Osman Bölükbaşı, Mustafa Kezeli bulunmaktadır.

Genel Başkanı İlyas Hikmet Bayur, Genel Başkan Vekilliğine Osman Nuri Köni, Genel Sekreterliğine Dr. Mustafa Kezeli, Muhasefliğine de General Şefik Çakmak seçilmiştir.

Memleket için hayırlı olmasını dileriz.

Araç Belediyesinin Su faaliyeti

Araç Belediye Başkanı B. Adil Acar 10 gün evvel Ankara'ya gitmiş ve İller Bankasından Kasabaya getirilecek su için 100.000 bin lira istikrazda bulunmuştur.

Bu paranın 39.000 küsür lirası ile Karabükten borular satın alınmıştır. Suyun bir an evvel Kasabaya getirilmesi için hummalı bir faaliyette çalışılmakta olduğu haber alınmıştır.

EK 16: Millet Partisi'nin Kastamonu'da Teşkilatlanması

19 EKİM 1948 968 SAYI : 181

Şehrimizde Millet Partisi kuruldu

Geçen nushamızda şehrimizde Millet Partisinin kurulması üzere olduğunu ve bu nushamızda tafsilât vereceğimizi yazmıştık.

Millet Partisi Vilâyete henüz beyannameini vermemiştir. Parti kendi bünyesinde lüzum gördüğü hazırlığı ikmal ettikten sonra perşembe günü beyannameini vereceği öğrenilmiştir. Merkez binası olarak Sadı Paşa konağı namıyla maruf binayı tutmuştur. Biz Millet Partisinin müteşebbis yürütme kurulunu teşkil eden zevatın isimlerini şimdilik okuyucularımıza sunuyoruz:

C. H. P. ile Demokrat Partiden de bazı kimselerin istifa ettiğini ve etmekte bulunduğunu eğitimci işek de işin hakikatine vakıf olmadığımız için şimdilik yazmaktan vaz geçtiğimizi okuyucularımıza özür dileyerek arz ederiz:

MÜTEŞEBBİS YÜRÜTME KURULU ÜYELERİ:

Tüccardan: Halim Küçükler
Çiftçilerimizden: İsmail Melekoğlu
» Şükrü Uğurlu
» Rıza Keskin
Tüccarlarımızdan: İbrahim İmamvekili
» Bahri Ataoğuz

Kuruculara hayırlı başarılar diler, millet ve memleketi neft olmalarını temenni ederiz.

Şehrimiz Halk Bankası Müdürü

Eski Milletvekillerimizden B. Refik Uğaz Şehrimiz Halk Bankası Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 20 yıl evvel şehrimiz Ziraat Bankası Müdürlüğünde ve C.H.P. Başkanlığında bulunmuştur. İyi bir Bankacı ve idare adamıdır. Sayın hemşehrimize yeni vazifesinde hayırlı başarılar ve muvaffakiyetler dileriz.

EK 17: Millet Partisi İl Kongresi

Millet Partisinin İl Kongresi

000000

Millet Partisi İl Kongresi pazar günü saat 14 de Parti binasında yapılmıştır.

Bu toplantıda şebri mi gazetecileri ile Halk Partisi ve Demokrat Partiden bazı zevat davetli kulunuyordu.

Ekseriyetin mevcut olduğundan kongre açıldı, ve başkanlığa Hilmi Küçük seçildi. Bundan sonra mesai raporu okundu. Bu raporda, Demokrat Parti tenkit ediliyordu. Rapordan sonra yeni yıl bütçesi ile memleket ihtiyacı hakkında görüşmeler yapıldı.

Sayın Vali Tevfik Sırrı Gür'e çalışmalarından dolayı teşekkür edilmesi ve bu teşekkürün seçim sonuna bırakılması kararlaştırıldı.

Bundan sonra yeni idare kurulu seçimi yapıldı. Ve ekseriyetle,

Şükrü Uğurlu
Rıza Keskin
Salim Esen
Baha Ataoğuz
Tevfik Kulaksız
Hilmi Küçük
Tevfik Calay
İbrahim İmamvekili
Halim Küçüker
seçilmişlerdir.

Bundan sonra 10 kişilik Haysiyet Divanı seçimi yapılmış ve gündemde görüşülecek başka bir şey olmadığından oturuma son verilmiştir.

Gümrük resmi

28 Eylül 1950 de yürürlüğe girecek yeni gümrük tarifeleri esasına riayetle Dışişleri Bakan

ının inkişafına set çekmesi bakımından menun olmamışlardır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Semih DURĞUT

Doğum Yeri ve Yılı : Bağcılar 1994

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-Posta : Semihdurgut12@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Füsun Yönder Lisesi

Lisans : Kastamonu Üniversitesi Tarih Bölümü

Mesleki Deneyim

Azra Temizlik 2011-2012

Kübra Mobilya 2012-2013

Yavuzlar Sandalye 2013-2014

Gölköy Yaşam Resort 2016

İkizler Sandalye 2016-2018